

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ**
UNIVERSITY OF PATRAS

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Χειραγώγηση λογιστικών κερδών των
επιχειρήσεων**

-

**Μελέτη περίπτωσης εισηγμένων εταιριών στο
Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών κατά την
περίοδο 2009 - 2017.**

ΔΗΜΗΤΡΕΛΛΟΥ ANNA

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ

ΤΣΟΚΑ ΝΙΚΟΛ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

Εποπτεύων Καθηγητής : ΒΑΣΙΟΣ ΗΛΙΑΣ

ΠΑΤΡΑ 2020

Περίληψη

Η σκόπιμη στρέβλωση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των εταιρειών μπορεί να επιτευχθεί με τη χρήση της δημιουργικής λογιστικής που προσβλέπει στη διαμόρφωση μιας εικόνας ικανής να παραπλανήσει το εξωτερικό περιβάλλον μιας επιχείρησης και κυρίως τους επενδυτές. Η χρήση της σε κάποιες περιπτώσεις θεωρείται ηθική ενώ σε κάποιες άλλες ανήθικη. Οι λογιστικές καταστάσεις των επιχειρήσεων πρέπει να αντανakλούν τα πραγματικά οικονομικά δεδομένα μιας επιχείρησης καθώς ιδιοκτήτες, επενδυτές και πιστωτές λαμβάνουν από αυτές την πληροφόρηση και κατά συνέπεια και τις απαιτούμενες αποφάσεις για το μέλλον των κεφαλαίων τους. Σε μια εποχή που κυριαρχεί σκληρός ανταγωνισμός ανάμεσα στις εταιρείες, η παραπληροφόρηση σχετικά με τα πραγματικά οικονομικά μεγέθη στο εσωτερικό μιας επιχείρησης είναι συνηθισμένο φαινόμενο, αποτελεί τη συνέχεια της χρήσης της δημιουργικής λογιστικής με τη διαφορά ότι ξεπερνά τα νόμιμα πλαίσια και ονομάζεται λογιστική απάτη. Αναφέρεται στη ανακριβή παρουσίαση στοιχείων του ενεργητικού, λανθασμένων καταχωρήσεων και γενικά αποκλίσεων από το ρυθμιστικό πλαίσιο κανόνων.

Επιπρόσθετα, αποτέλεσμα των παραπάνω επιδιώξεων είναι και η χειραγώγηση των κερδών. Ακόμη και τα υψηλόβαθμα στελέχη των επιχειρήσεων επιδιώκουν την νόθευση των οικονομικών καταστάσεων, ώστε να παραμείνει ανέπαφη η εικόνα της επιχείρησης τους και ταυτόχρονα να μην αμαυρώνεται η δική τους προς τη διοίκησή της. Ως εκ τούτου, οι επιχειρήσεις φροντίζουν για την «ωραιοποιημένη» παρουσίαση των χρηματοοικονομικών τους καταστάσεων, ώστε να μη δυσφημίζεται η εταιρεία σε περίπτωση που τα πραγματικά τους οικονομικά στοιχεία δεν ανταποκρίνονται στις προσδοκίες της αγοράς και ιδιαίτερα των οικονομικών αναλυτών. Τέλος, η αύξηση των περιστατικών λογιστικής απάτης και γενικά η δημιουργική ευρηματικότητα στον τομέα της λογιστικής δε θα μπορούσε να μην έχει οδηγήσει σε μεγάλα οικονομικά σκάνδαλα ακόμη και επιχειρήσεων με διεθνή οικονομική δραστηριότητα.

Όσον αφορά το τμήμα της εμπειρικής διερεύνησης, εξετάζεται η ύπαρξη χειραγώγησης των λογιστικών αποτελεσμάτων δώδεκα εταιρειών υψηλής

κεφαλαιοποίησης του δείκτη FTSE/X.A. 20. Η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται στην έρευνα αυτή βασίζεται στα μοντέλα εντοπισμού διαχείρισης κερδών της Jones και modified Jones. Για τον σκοπό αυτό από τις παρατηρήσεις του δείγματος μας, διαχωρίζουμε τις 10 παρατηρήσεις που παρουσιάζουν τα υψηλότερα κέρδη και τις 10 που εμφανίζουν την χαμηλότερη κερδοφορία ή ζημία θεωρώντας πιθανό σε αυτές να παρατηρείται διαχείριση των κερδών. Τα ευρήματα που προκύπτουν από την εμπειρική προσέγγιση δεν υποδεικνύουν την πιθανή ύπαρξη διαχείρισης των κερδών.

Λέξεις – Κλειδιά Δημιουργική Λογιστική, Λογιστική Απάτη, Χειραγώγηση Κερδών, Παραποίηση Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων, Εταιρικά Σκάνδαλα

Περιεχόμενα

Περίληψη	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εννοιολογικές Προσεγγίσεις	8
1.1 Η Λογιστική στη χρηματοοικονομική πληροφόρηση	8
1.2. Δημιουργική λογιστική – μία πρακτική με πολλά πρόσωπα	10
1.3. Διαχείριση κερδών: Το κύριο απότοκο της δημιουργικής λογιστικής	12
1.4. Η διαχείριση κερδών και η ηθική πλευρά της	14
1.5 Θετικές επιπτώσεις εμφάνισης του φαινομένου της Δημιουργικής Λογιστικής	16
1.6 Αρνητικές επιπτώσεις εμφάνισης του φαινομένου της Δημιουργικής Λογιστικής	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η Λογιστική Απάτη	19
2.1 Ορισμός και Εννοιολογικό Πλαίσιο	19
2.2 Η Φύση και τα Χαρακτηριστικά της Λογιστικής Απάτης.....	21
2.3 Διακρίσεις και Μορφές της Λογιστικής Απάτης.....	22
2.4 Αιτίες Διάπραξης Λογιστικής Απάτης.....	23
2.5 Παράγοντες Απάτης στις Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις.....	24
2.6 Το Τρίγωνο και το Διαμάντι της Απάτης.....	25
2.7 Η Δομή του Μηχανισμού και ο Εντοπισμός της Απάτης.....	27
2.8 Η Πρόληψη της Λογιστικής Απάτης	28
2.9 Η Λογιστική Απάτη στην Ελλάδα	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Αίτια και κίνητρα.....	30
3.1 Απάτη: γενεσιουργή αιτία και αποτέλεσμα	30
3.2 Το μοντέλο CRIME	32
3.3 Κίνητρα διαχείρισης κερδών	33
3.3.1 Κίνητρα που πηγάζουν από την Κεφαλαιαγορά.....	34
3.3.2 Κίνητρα που σχετίζονται με τον τρόπο συμπεριφοράς της διοίκησης	35
3.3.3 Κίνητρα που συνδέονται με τις υποχρεώσεις της επιχείρησης.....	35
3.3.4 Κίνητρα που απορρέουν από το ρυθμιστικό πλαίσιο	36
3.3.5 Κίνητρα που σχετίζονται με την κουλτούρα της εταιρείας	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Κατηγορίες και τεχνικές διαχείρισης κερδών.....	38

4.1. Κατηγορίες – Μορφές της διαχείρισης κερδών	38
4.1.1 «Μεγάλα Λουτρά»	38
4.1.2 Εξομάλυνση Κερδών	40
4.1.3 Αύξηση της κερδοφορίας.....	41
4.2. Τεχνικές της διαχείρισης κερδών.....	42
4.2.1 “Μεγάλο στοίχημα στο μέλλον”	42
4.2.2 “Τεχνική αποθεματικού Cookie Jar”	43
4.2.3 “Απαλλαγή από προβληματικές εταιρείες”	44
4.2.4 Εμπλουτισμός του χαρτοφυλακίου των επενδύσεων.....	45
4.2.5 Εφαρμογή αποσβέσεων	47
4.2.6 Πώληση-Επανεκμίσθωση και ανταλλαγή περιουσιακών στοιχείων	48
4.2.7 Πρόωρη εξόφληση των χρεών	50
4.2.8 Η χρήση των παράγωγων χρηματοοικονομικών προϊόντων	50
4.2.9 “Συρρίκνωση του πλοίου”	51
4.2.10 Ταξινόμηση των κερδών.....	52
4.2.11 Η λογιστική των δεδουλευμένων.....	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Συστήματα εύρεσης διαχείρισης κερδών	53
5.1 Διαχείριση των κερδών μέσω των δεδουλευμένων	54
5.2 Υποδείγματα δεδουλευμένων	54
5.2.1 Το υπόδειγμα της DeAngelo.....	55
5.2.2 Το μοντέλο του Healy	55
5.2.3 Το πρότυπο της Jones	56
5.2.4 Το τροποποιημένο υπόδειγμα της Jones.....	57
5.2.5 Το βιομηχανικό πρότυπο	58
5.3 Εντοπισμός της διαχείρισης κερδών μέσω της κατανομής συχνοτήτων των κερδών.....	59
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Επιχειρηματική ηθική και δεοντολογία.....	61
6.1 Σημασία και έννοια επιχειρηματικής ηθικής	61
6.2 Λήψη ηθικών αποφάσεων.....	65
6.3 Συστήματα Ηθικής Συμπεριφοράς.....	70
6.4 Κώδικες Επιχειρηματικής Ηθικής και Δεοντολογίας	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Βιβλιογραφική/Αρθρογραφική Ανασκόπηση για τη χρήση Δημιουργικής Λογιστικής και την Παραποίηση των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων.....	76

7.1 Εξάλειψη και Νομιμότητα της Δημιουργικής Λογιστικής	76												
7.2 Εντοπισμός Παραποίησης των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων με στατιστική μέθοδο	76												
7.3 Εντοπισμός Παραποίησης των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων με τη μέθοδο ποσοτικής ανάλυσης UTADIS.	79												
7.4 Εντοπισμός Παραποίησης των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων με τη μέθοδο της εξόρυξης δεδομένων	80												
7.5 Υπόδειγμα Beneish	80												
7.6 Μελέτη των Tassadaq και Malik	81												
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: Μελέτες Περιπτώσεων - Μεγάλα Εταιρικά Σκάνδαλα	83												
8.1 Enron Corporation	83												
8.2 Xerox Corporation	87												
8.3 Waste Management, Inc.....	88												
8.4 Cendant Corporation.....	89												
8.5 Comptronix Corporation.....	91												
8.6 Globo PLC	92												
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: Ανάλυση περιπτώσεων εισηγμένων στο Χρηματιστήριο.....	95												
9.1 Εισαγωγή	95												
9.2 Μεθοδολογία της εμπειρικής διερεύνησης.....	96												
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse; text-align: center;"> <thead> <tr> <th>α_1</th> <th>t-stat</th> <th>α_2</th> <th>t-stat</th> <th>α_3</th> <th>t-stat</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>-468,534</td> <td>-0,524</td> <td>0,037</td> <td>1,227</td> <td>-0,219</td> <td>-4,396</td> </tr> </tbody> </table>		α_1	t-stat	α_2	t-stat	α_3	t-stat	-468,534	-0,524	0,037	1,227	-0,219	-4,396
α_1	t-stat	α_2	t-stat	α_3	t-stat								
-468,534	-0,524	0,037	1,227	-0,219	-4,396								
.....		97											
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse; text-align: center;"> <thead> <tr> <th>α_1</th> <th>t-stat</th> <th>α_2</th> <th>t-stat</th> <th>α_3</th> <th>t-stat</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>-456,443</td> <td>-0,513</td> <td>0,044</td> <td>1,483</td> <td>-0,217</td> <td>-4,372</td> </tr> </tbody> </table>		α_1	t-stat	α_2	t-stat	α_3	t-stat	-456,443	-0,513	0,044	1,483	-0,217	-4,372
α_1	t-stat	α_2	t-stat	α_3	t-stat								
-456,443	-0,513	0,044	1,483	-0,217	-4,372								
.....		98											
9.3 Εμπειρικά αποτελέσματα.....	100												
Συμπεράσματα	103												
Βιβλιογραφία / Αρθρογραφία	107												

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παρόν κεφάλαιο αποτελεί την εισαγωγή αυτής της εργασίας, ώστε ο αναγνώστης να αποκτήσει μια πιο ολοκληρωμένη άποψη για τη συνέχεια. Αρχικά, γίνεται μια αναφορά στο σκοπό, στη θέση της εργασίας, στη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε κατά τη συγγραφή της και στη δομή της εργασίας.

Σκοπός της εργασίας είναι να παρουσιαστεί ο τρόπος με τον οποίο η δημιουργική λογιστική επιδρά στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των εταιρειών καθώς επίσης και οι μορφές που λαμβάνει ως, νόμιμο ή όχι, μέσο προστασίας, όταν απαιτείται, της συνολικής εικόνας μιας επιχείρησης. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στους τρόπους με τους οποίους πραγματοποιείται η παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων καθώς και οι συνέπειές τους στο σύνολο μιας επιχείρησης.

Η εργασία αυτή αποτελεί μια θεωρητική προσέγγιση του θέματος με ορισμένα στοιχεία από εμπειρικά μέρη της διεθνούς βιβλιογραφίας και αρθρογραφίας. Την κύρια πηγή πληροφόρησης αποτέλεσαν έρευνες και δημοσιεύσεις Ελλήνων αλλά και ξένων επιστημόνων σε διάφορα οικονομικά περιοδικά το αντικείμενο των οποίων προσιδιάζε στους στόχους αυτής της εργασίας. Τα Τραπεζικά Ιδρύματα γίνονται αποδέκτες της πληροφόρησης που προέρχεται από τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των εταιρειών από την πλευρά του πιστωτή, ως εκ τούτου πρέπει να είναι σε θέση να ανιχνεύουν περιπτώσεις παραποίησης των λογιστικών καταστάσεων των πελατών τους και συνεπώς να βρίσκουν τους τρόπους να αντιμετωπίζουν τα αποτελέσματα μιας έκθεσης σε ένα πιθανό πιστωτικό κίνδυνο με τη μορφή αθέτησης συμφωνίας.

Η δημιουργική λογιστική και η λογιστική απάτη καθώς επίσης και οι πτυχές που λαμβάνουν στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων είναι ένα φαινόμενο με ανεξέλεγκτες διαστάσεις παγκοσμίως. Η παραποίηση των λογιστικών καταστάσεων και χειραγώγηση των κερδών των εταιρειών είναι υπαρκτά προβλήματα για τον εσωτερικό αλλά και τον εξωτερικό έλεγχο των επιχειρήσεων. Η πρόληψη αλλά και η έγκαιρη ανίχνευσή της είναι καλύτερη «συνταγή» για την ομαλή ροή των λειτουργιών μιας εταιρείας. Τα μεγάλα οικονομικά σκάνδαλα, που έγιναν γνωστά για περιπτώσεις χρήσης τεχνικών δημιουργικής λογιστικής και που οδήγησαν σε μεγάλες απάτες, πρέπει να μελετηθούν σωστά από τους αρμόδιους ελεγκτές αλλά και τους

μάνατζερ των ίδιων των εταιρειών, ώστε να αποφευχθούν ανάλογα περιστατικά στο μέλλον, διότι δεν πλήττουν μόνο την εταιρεία αλλά το εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον της καθώς και το σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας.

Για την προσέγγιση του θέματος αλλά και την εξαγωγή συμπερασμάτων χρησιμοποιήθηκαν πηγές από τη διεθνή αλλά και την εγχώρια βιβλιογραφία και αρθρογραφία. Το θέμα που εξετάζεται έχει απασχολήσει και στο παρελθόν την επιστημονική κοινότητα, κατά συνέπεια, οι πληροφορίες που συλλέχθηκαν είναι προϊόν της έρευνας Ελλήνων αλλά και ξένων επιστημόνων. Πέρα από το θεωρητικό σκέλος, παρατίθενται τα αποτελέσματα από την παρουσίαση έρευνας από τη διαθέσιμη βιβλιογραφία και αρθρογραφία καθώς και τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγουν με την βοήθεια αναλυτικών πινάκων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εννοιολογικές Προσεγγίσεις

1.1 Η Λογιστική στη χρηματοοικονομική πληροφόρηση

Αξίζει καταρχάς να σημειωθεί ότι, προτού διασυνδέσουμε την έννοια της διαχείρισης κερδών με αυτήν της δημιουργικής λογιστικής, οφείλουμε να καταστήσουμε με ακρίβεια το νόημα της λογιστικής. Η λογιστική λοιπόν, αναφέρεται σε ένα συγκεκριμένο κλάδο της οικονομικής επιστήμης ο οποίος καταχωρίζει τις δραστηριότητες μίας επιχείρησης και τις παρουσιάζει ως οικονομικά μεγέθη. Η απεικόνιση αυτή σκοπεύει στη χρηματοοικονομική πληροφόρηση όλων των ενδιαφερόμενων, τόσο εξωτερικών ως προς την επιχείρηση (προμηθευτές, χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, πελάτες, κράτος κτλ) όσο και εσωτερικών (διοίκηση, μέτοχοι και υπάλληλοι κτλ), μέσω συγκεκριμένων στη δομή και κοινά αποδεκτών οικονομικών καταστάσεων, οι οποίες στηρίζονται σε συγκεκριμένες αρχές και πρότυπα. Αυτές οι καταστάσεις, όσο πιο πιστές παραμένουν στις διεθνείς λογιστικές αρχές καθώς και στους κανόνες που έχουν θεσπιστεί για την ενιαία συγκρότησή τους, τόσο παρέχουν πιο αληθείς πληροφορίες σχετικά με τα παρακάτω στοιχεία μίας επιχείρησης:

1. Τα περιουσιακά στοιχεία,
2. Τις υποχρεώσεις (σε βραχυχρόνιο & μακροχρόνιο ορίζοντα),
3. Τα ίδια κεφάλαια και τις μεταβολές τους,
4. Τα έσοδα και τις δαπάνες,
5. Τα κέρδη ή τις ζημίες και
6. Τις ταμειακές ροές.

Οφείλουμε να επισημάνουμε, ότι με την πάροδο των ετών, την ανάπτυξη της τεχνολογία των υπολογιστών καθώς και την ολοένα αυξανόμενη ευκολία στην επικοινωνία και την ανταλλαγή πληροφοριών, οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να

λαμβάνουν χρηματοοικονομική πληροφόρηση από διάφορες πηγές. Χαρακτηριστικά, σε αυτές ανήκουν οι κατατεθειμένες στα Χρηματιστήρια οικονομικές καταστάσεις, αποτελέσματα στατιστικών μελετών, εφημερίδες, περιοδικά (επιστημονικά και μη), φορολογικές εκθέσεις κ.ά.. Εύκολα γίνεται αντιληπτό, ότι αφετηρία και ουσιαστική πηγή από την οποία αντλούν δεδομένα όλες οι πιο πάνω πηγές χρηματοοικονομικής ενημέρωσης, είναι οι λογιστικές καταστάσεις που προκύπτουν από την εφαρμογή της λογιστικής επιστήμης, των αρχών και των κανόνων αυτής.

Για να αποδοθεί ακριβέστερα και πιο ρεαλιστικά η οικονομική θέση και εν γένει η χρηματοοικονομική επίδοση μίας επιχείρησης (Giroux, 2006), σύμφωνα με το Χρηματοοικονομικό Συμβούλιο Λογιστικών Προτύπων¹ καθώς και με την οδηγία του SFAC 8² κρίνεται απαραίτητο να τηρούνται οι πιο κάτω αρχές:

- Διαβεβαίωση, στα πλαίσια καλής πίστης, των ενδεχόμενων επιδράσεων που μπορεί να επιφέρουν συναλλαγές ή άλλα γεγονότα και συνθήκες, οι οποίες θα βρίσκονται σε συμφωνία με τα κριτήρια όπως αυτά τίθενται από τις γενικά αποδεκτές λογιστικές αρχές (US-GAAP)³ καθώς και τις συνδεόμενες με αυτά εκάστοτε λογιστικές πολιτικές.
- Αναλυτική παρουσίαση των παρεκκλίσεων, οι οποίες είναι το αίτιο δημιουργίας στρεβλώσεων των οικονομικών καταστάσεων, συναρτήσει των πρακτικών συμμόρφωσης που σε παρόμοιες συνθήκες εφαρμόζουν οι επιχειρήσεις.
- Ομοιομορφία στην παρουσίαση.
- Η αδιάλειπτη δραστηριότητα να αποτελεί τη βάση για την κατάρτιση, με ταυτόχρονη γνωστοποίηση των κινδύνων και των αβεβαιοτήτων, εντός ορισμένου χρονικού ορίζοντα όχι μικρότερο του ενός έτους.
- Ολοκληρωμένες πληροφορίες, που θα χαρακτηρίζονται ως προς την σημασία και την ουσία τους.
- Βάση των λογιστικών χειρισμών να αποτελούν τα δεδουλευμένα έσοδα-έξοδα.
- Συγκριτική απεικόνιση τρέχουσας με προηγούμενη περίοδο.

¹ Financial Accounting Standards Board - FASB

² Η οποία αντικατέστησε τα SFAC 1&2 το Νοέμβριο 2010

³ Generally Accepted Accounting Principles

Η επικρατούσα αντίληψη των τελευταίων χρόνων είναι πως μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων συντάσσουν με τέτοιο τρόπο τις χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις «μαγειρεύοντας» τα αποτελέσματα (Σπάθης, 2002), αποσκοπώντας στη δημιουργία μίας πλαστής εικόνας της οικονομικής μονάδας. Τα εργαλεία για την επίτευξη αυτής της «κατά το δοκούν» απεικόνισης των οικονομικών καταστάσεων είναι γνωστή ως δημιουργική λογιστική.

1.2. Δημιουργική λογιστική – μία πρακτική με πολλά πρόσωπα

Οι τρόποι που χρησιμοποιούνται για την αλλοίωση της χρηματοοικονομικής εικόνας μιας επιχείρησης έχουν συνδεθεί με την άσκηση τεχνικών που έχει επικρατήσει να αναφέρονται ως «δημιουργική λογιστική⁴». Οι σχετικοί με τα οικονομικά (ακαδημαϊκοί, οικονομολόγοι, διευθυντικά στελέχη πολυεθνικών, ρυθμιστικές αρχές, κ.ά.) δεν έχουν καταλήξει σε έναν ορισμό, γεγονός που καταδεικνύει το εύρος δράσης από τη χρησιμοποίησή της. Της αποδίδονται διάφορες⁵ ονομασίες, οι οποίες ουσιαστικά αποδίδουν μία όψη του όλου προβλήματος (Riahi - Belkaoui, 2003): με συνηθέστερο στην Ευρώπη (Amat and Gowthorpe, 2004) αυτόν της δημιουργικής λογιστικής, ενώ στην Αμερική προτιμάται αυτός της διαχείρισης κερδών⁶. Πρέπει να τονίσουμε ότι οι δύο πιο πάνω ονομασίες δεν ταυτίζονται, μιας και η διαχείριση κερδών αποτελεί μία από τις τεχνικές της δημιουργικής λογιστικής, αναμφίβολα όμως την πιο σημαντική από όλες. Έχουν γίνει διάφορες προσπάθειες απόδοσης ορισμού του περιεχομένου της δημιουργικής λογιστικής. Μέσα από τη ματιά της ιστορικής επισκόπησης, ο Copeland (1968) εξισώνει τη δημιουργική λογιστική με την υιοθέτηση ενός συγκεκριμένου μοτίβου επανάληψης, χρήσης λογιστικών κανόνων και παρουσίασης λογιστικών στοιχείων, τα οποία έχουν ως αποτέλεσμα τη μείωση της διακύμανσης της ροής του εισοδήματος από την αντίστοιχη διακύμανση που θα εμφανιζόταν αν δεν υπήρχε σκόπιμη παρέμβαση.

Στο ίδιο μήκος κύματος και η προσέγγιση των Barnea, Ronen και Sadan (1976) οι οποίοι τονίζουν ότι για μία επιχείρηση είναι λογική μία άμβλυνση στη διακύμανση

⁴ Creative accounting

⁵ Όπως: Financial engineering, cosmetic accounting, earning smoothing, window dressing, income smoothing, the numbers game, accounting magic, accounting alchemy

⁶ earnings management

των κερδών από κάποιο συγκεκριμένο επίπεδο και πάνω. Σε συνέχεια των ανωτέρω έρχονται οι Merchant and Rockness (1994), οι οποίοι ουσιαστικά φωτογραφίζουν τα υψηλά διευθυντικά στελέχη⁷ και τις επιδιώξεις τους. Επιδιώξεις που προωθούνται μέσω της παρουσίασης «αλλοιωμένων» αποτελεσμάτων, εκμεταλλευόμενοι τα όποια νομοθετικά κενά. Ως εκ τούτου, ορίζουν τη δημιουργική λογιστική ως το άθροισμα των ενεργειών της διοίκησης να αλλοιώνει το δηλωθέν εισόδημα προσδίδοντας στην επιχείρηση αναληθές οικονομικό πλεονέκτημα, το οποίο μακροπρόθεσμα ενδέχεται να έχει καταστροφικές συνέπειες.

Οι Gowthorpe & Amat (2005) αναφέρουν ότι η δημιουργική λογιστική αποτελεί την εκούσια στρέβλωση της επικοινωνίας για την σκόπιμη μεταβολή των μηνυμάτων που μεταδίδονται μεταξύ των εκάστοτε συντακτών των λογιστικών καταστάσεων από τη μία πλευρά και των επιχειρήσεων-μετόχων από την άλλη. Άξιο προσοχής θα ήταν να δει ο ερευνητής και τους ορισμούς που δίνονται από επαγγελματίες διαφορετικών πλευρών.

Από την πλευρά της οικονομικής δημοσιογραφικής έρευνας, ο δημοσιογράφος Ian Griffiths (1986) στηλιτεύει την ίδια του τη χώρα⁸, όταν γράφει ότι κάθε εταιρεία στην πατρίδα του επιδέξια «μαγειρεύει» τις οικονομικές καταστάσεις της και τα στοιχεία που δίνονται δύο φορές κάθε χρόνο έχουν έντεχνα «ωραιοποιηθεί» προκειμένου να «ταϊστούν» οι επενδυτές αλλά συγχρόνως να διαφυλαχθούν οι ένοχοι. Το χαρακτηρίζει το «μεγαλύτερο τέχνασμα από την εποχή του Δούρειου Ίππου» και καταλήγει ότι πρόκειται περί απάτης με ονοματεπώνυμο δημιουργική λογιστική.

Ως επενδυτικός αναλυτής, από τη δική του πλευρά ο Terry Smith (1992) χωρίς υπεκφυγές δέχεται ότι το μεγαλύτερο μέρος των κερδών που παρουσίασαν οι επιχειρήσεις κατά τη δεκαετία του 1980 στη Μεγάλη Βρετανία δεν ήταν το αληθές αποτύπωμα μίας πραγματικής οικονομικής ανάπτυξης αλλά το αποτέλεσμα «λογιστικής ταχυδακτυλουργικής» προερχόμενο από τη συνένωση διαφόρων λογιστικών τεχνασμάτων. Από την πλευρά του ο λογιστής Michael Jameson (1988), αναφέρει ότι η λογιστική διαδικασία από τη φύση της διαχειρίζεται μεγάλο αριθμό ζητημάτων, πολλές φορές αντικρουόμενων, ως προς την τελική απεικόνισή τους ως

⁷ Managers

⁸ Μεγάλη Βρετανία

αποτελέσματα σε χρηματοοικονομικούς πίνακες. Αυτή ακριβώς η ικανότητα προσαρμογής που πρέπει να χαρακτηρίζει τη λογιστική για να υπερσκελίζει τις διαφορές και από αυτές να συνθέτει αποτέλεσμα, είναι που επιτρέπει στους λιγότερο ενσυνείδητους επαγγελματίες λογιστές να δράττονται των ευκαιριών για να εξαπατήσουν και να παρουσιάσουν ψευδή στοιχεία με αποτέλεσμα τη γένεση της δημιουργικής λογιστικής.

Ο ακαδημαϊκός Kamal Naser (1993), δίνει την ταυτότητα της δημιουργικής λογιστικής χαρακτηρίζοντάς την ως μία «μετάλλαξη των χρηματοοικονομικών στοιχείων» από αυτό που πραγματικά αυτά είναι σε κάποια άλλα που επιθυμούν οι σχετικοί με τη σύνταξη των λογιστικών καταστάσεων να είναι. Η «μετάλλαξη» αυτή πραγματοποιείται μέσα από μία επινοητική διαστρέβλωση των εν ισχύει λογιστικών κανόνων ή μέσα από την παντελή αγνόηση, είτε μέρους είτε του συνόλου, αυτών.

1.3. Διαχείριση κερδών: Το κύριο απότοκο της δημιουργικής λογιστικής

Ίσως το πιο σημαντικό οικονομικό μέγεθος, και αυτό στο οποίο εν τέλει επικεντρώνονται τα βλέμματα όλων όσοι θα μελετήσουν τις οικονομικές καταστάσεις μίας επιχείρησης, δεν είναι άλλο από τα εταιρικά κέρδη. Μία επιχειρηματική προσπάθεια λαμβάνει σάρκα και οστά, αποκτά νομική οντότητα και επιχειρηματική υπόσταση, με απώτερο στόχο τη διαιώνιση της ύπαρξής της και τα επικείμενη οφέλη που θα αποφέρει. Κύριο συστατικό αλλά και μέγεθος που χαρακτηρίζει τον πιο πάνω στόχο είναι τα κέρδη, μιας και προσδιορίζουν το στίγμα αλλά και την πορεία της επιχείρησης. Εύκολα γίνεται κατανοητό πως η δημιουργική λογιστική γίνεται η πηγή δράσης για «ειδικούς» λογιστικούς χειρισμούς στη σύνταξη της κατάστασης των αποτελεσματικών λογαριασμών με κύριο στόχο την κατά το επιθυμητό κατάρτιση της κατάστασης των αποτελεσμάτων χρήσης. Μέσα από την παραπάνω διαδρομή οδηγούμαστε δια μέσου της δημιουργικής λογιστικής στο φαινόμενο της χειραγώγησης-διαχείρισης των κερδών. Διαδρομή κατά την οποία τόσο οι συντάκτες όσο και όλοι αυτοί που έχουν όφελος αλλοιώνουν και ωραιοποιούν τις οικονομικές καταστάσεις.

Τα εταιρικά κέρδη λοιπόν, είναι το πιο αξιοπρόσεκτο μέγεθος στο πλαίσιο της δραστηριότητας μίας επιχείρησης και ειδικότερα στις λογιστικές καταστάσεις της. Γίνονται συχνά αντικείμενο χειραγώγησης από τα υψηλά διευθυντικά στελέχη λόγω της δεδομένης σημασίας και βαρύτητας τους, όντας το πιο ευρέως αναγνωρίσιμο μέτρο απόδοσης μίας επιχείρησης. Αξίζει να σημειωθεί πως η αύξηση των κερδών μίας επιχείρησης έχει ως συνέπεια την αύξηση της αξίας της μετοχής της και κατά συνέπεια την αύξηση της αξίας της επιχείρησης, ενώ η μείωση το αντίστροφο (Lev, 1989). Επομένως, η διαχείρισή τους έχει απασχολήσει το λογιστικό κλάδο με σκοπό την ωραιοποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων.

Η έρευνα της παραπάνω έννοιας κατέστη μεθοδική μόλις τα τελευταία χρόνια με πλήθος μελετών. Πολλοί οικονομολόγοι ασχολήθηκαν με το θέμα, παρ' όλα αυτά δεν υπάρχει ένας ακριβής ορισμός σχετικά με την απόδοση του όρου αλλά σωρεία αυτών. Παρακάτω αποδίδονται οι ορισμοί που θεωρήθηκαν οι σημαντικότεροι και συνεπέστεροι της βιβλιογραφίας. Σύμφωνα με τη Schipper (1989), διαχείριση κερδών αποτελεί «η επί σκοπού παρέμβαση από τη διοίκηση στη διεργασία καθορισμού των κερδών, συνήθως προκειμένου να ικανοποιήσει εγωκεντρικούς σκοπούς». Οι Fischer και Rosenzweig (1995), από την δική τους σκοπιά, ορίζουν τη διαχείριση των κερδών ως «τη στάση της διοίκησης της επιχείρησης που στοχεύει στη μεταβολή των δημοσιευμένων κερδών της χωρίς την αντίστοιχη μεταβολή της μακροχρόνιας κερδοφορίας». Μιλώντας για τις επιθυμίες της διοίκησης, ο Levitt (1998) υποστήριξε ότι «η διαχείριση των κερδών μίας επιχείρησης αποτελεί τις πρακτικές με τις οποίες οι οικονομικές καταστάσεις της αντικατοπτρίζουν τις επιθυμίες των διοικούντων και όχι τόσο την πραγματική οικονομική της επίδοση».

Σημαντικές πτυχές για τη φύση των αιτίων της διαχείρισης κερδών κατέδειξαν οι Healy και Wahlen (1999) αποδίδοντας τον ακόλουθο πιο ακριβή, σύμφωνα με τους ερευνητές, ορισμό: «η διαχείριση κερδών εμφανίζεται όταν η διοίκηση της επιχείρησης χρησιμοποιεί της δική της κρίση κατά τη διαδικασία σύνταξης των οικονομικών της καταστάσεων και κατά τη διενέργεια συναλλαγών προκειμένου είτε να παραπλανήσει τους ενδιαφερόμενους όσον αφορά την πραγματική οικονομική επίδοσή της είτε να επηρεάσει συμβατικά αποτελέσματα που εξαρτώνται από τα λογιστικά νούμερα».

Τέλος, ο Scott (2003) αναφέρει ότι «η διαχείριση κερδών αποτελεί την επιλογή από την πλευρά της διοίκησης, μίας συγκεκριμένης λογιστικής τακτικής με σκοπό την πραγματοποίηση ενός αποτελέσματος». Από τα παραπάνω γίνεται εύκολα αντιληπτό, ότι στις περισσότερες των περιπτώσεων, η διαχείριση κερδών αποτελεί μία στρατηγική παραποίηση στα χέρια των συντακτών των οικονομικών καταστάσεων, μέσω της οποίας αλλοιώνοντας τα πραγματικά δεδομένα των στοιχείων του ενεργητικού ή/και του παθητικού, μέσω έντεχνων υπερτιμήσεων και υποτιμήσεων των οικονομικών δεδομένων, καθώς επιθυμούν να εμφανίσουν σκόπιμα συγκεκριμένο ύψος επιχειρηματικών κερδών προκειμένου να εξυπηρετηθούν τα σχέδια της διοίκησης ή των μετόχων της επιχείρησης. Ως εκ τούτου, η διαχείριση κερδών παρουσιάζεται όταν τα διευθυντικά στελέχη αντί να χρησιμοποιήσουν τη λογιστική χρησιμοποιούν την κρίση τους (Fields, Lys and Vincent, 2001), είτε με είτε χωρίς κάποιον περιορισμό.

1.4. Η διαχείριση κερδών και η ηθική πλευρά της

Αν και κάποιος ενδεχομένως, μπορεί να βιαστεί και με σχετική βεβαιότητα και ευκολία να κατατάξει τη διαχείριση των κερδών ως μία συλλήβδην ανήθικη εφαρμογή (ή μη εφαρμογή) των λογιστικών κανόνων και αρχών, με μία δεύτερη σκέψη ίσως διαφοροποιήσει την αρχική του θέση. Για την αντικειμενικότερη επισκόπηση του θέματος, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι οι λογιστικές στρεβλώσεις, πολλές φορές μπορεί να προκύψουν από τη φύση των δεδουλευμένων καθώς και από τη μερική ή επιλεκτική τήρηση των λογιστικών κανόνων και αρχών. Για να καταστεί πιο σαφές, οι ίδιες οι λογιστικές αρχές μπορεί πιθανώς να δημιουργήσουν στρεβλώσεις αν εφαρμοστούν υστερόβουλα, όπως η αρχή του ιστορικού κόστους, σύμφωνα με την οποία τα στοιχεία του ισολογισμού μίας επιχείρησης αποτιμώνται στην αρχική αξία κτήσης τους (Παπάς, 2011).

Υπάρχουν περιπτώσεις όμως κατά τις οποίες, η διοίκηση μιας επιχείρησης ενώ έχει μεταβληθεί η αξία ενός στοιχείου, λόγω μεταβολής των τιμών, σκοπίμως δεν προχωρά στην εκ νέου αποτίμηση του σύμφωνα με τις τρέχουσες αξίες και το παρουσιάζει στις λογιστικές καταστάσεις της στην αξία κτήσης του. Η διαχείριση των κερδών συνδέεται με τη λογιστική των δεδουλευμένων⁹, καθόσον μέσα από την επιλεκτική χρήση και απεικόνιση των δεδουλευμένων μπορούν οι διοικούντες των

⁹ Accrual Basis Accounting

εταιρειών να προβαίνουν σε χειραγώγηση των κερδών. Ενώ η ταμειακή λογιστική¹⁰ απαιτεί η καταχώριση των εσόδων και των εξόδων να γίνεται μόνο όταν υπάρχει αντίστοιχη χρηματική κίνηση, δηλαδή πληρωμή ή είσπραξη, με τη λογιστική των δεδουλευμένων ο χρόνος αναγνώρισης ενός εσόδου ή ενός εξόδου ταυτίζεται με τον χρόνο πραγματοποίησής του και όχι με αυτόν της είσπραξης ή πληρωμής του. Η χρήση της λογιστικής των δεδουλευμένων έχει σκοπό την ταξινόμηση και την καταχώριση των οικονομικών συναλλαγών στον πραγματικό χρόνο τέλεσής τους, την ενίσχυση της διαφάνειας και την καλύτερη αποτύπωση της οικονομικής κατάστασης της επιχείρησης. Μέχρι το σημείο όπου δεν υπάρχει σκόπιμη παρέμβαση για αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων, μπορεί να λεχθεί ότι η διαχείριση κερδών βρίσκεται στην πλευρά της ηθικής.

Σύμφωνος με αυτό το συμπέρασμα είναι και ο Chong (2006) όταν αναφέρει πως όσο γίνεται χρήση της διαχείρισης κερδών προς όφελος του οικονομικού οργανισμού αλλά και του επενδυτικού κοινού, χωρίς να παραβιάζονται οι λογιστικοί κανόνες, όχι για το όφελος μίας συγκεκριμένης ομάδας αλλά με σκοπό την παροχή ολοκληρωμένης και πραγματικής πληροφόρησης προς πάσα κατεύθυνση, τότε δεν υφίσταται θέμα περί ανηθικότητας της διαχείρισης κερδών.

Σε παρόμοιο μήκος κύματος κινείται και ο Parfet (2000) όταν υποστηρίζει ότι όχι μόνο δεν είναι απαραίτητος αρνητικό φαινόμενο η διαχείριση κερδών, αλλά λογική συνέπεια της ευελιξίας που απαιτείται στη σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων. Επιπλέον, προχωρά σε διαχωρισμό μεταξύ της «καλής» και της «κακής» διαχείρισης κερδών. Με τον χαρακτηρισμό «καλή» διαχείριση κερδών προσδιορίζει την οργανωμένη διαδικασία που λαμβάνει χώρα καθημερινά για την ορθή λογιστική αποτύπωση των δραστηριοτήτων της επιχείρησης εντός των τρεχουσών συνθηκών της αγοράς. Σε αντιδιαστολή, «κακή» είναι η διαχείριση κερδών όταν οι συντάκτες των οικονομικών καταστάσεων καταστρατηγούν τις λογιστικές αρχές και με έντεχνες λογιστικές εγγραφές προχωρούν σε παρακινδυνευμένες εκτιμήσεις.

Πολλοί είναι όμως και αυτοί που έχουν διαφορετική άποψη όπως ο Abdelghany (2005), ο οποίος υποστηρίζει ότι ακόμα και στην περίπτωση κατά την οποία δεν

¹⁰ Cash Basis Accounting

παραβιάζονται ρητά οι λογιστικοί κανόνες, η διαχείριση κερδών ως πρακτική είναι ηθικά αμφισβητήσιμη, διότι δεν παρουσιάζει με αντικειμενικότητα την πραγματική οικονομική κατάσταση της επιχείρησης, με αποτέλεσμα η τακτική αυτή να δημιουργεί ένα μήνυμα της διοίκησης προς τους υπαλλήλους της ότι η παραποίηση της αλήθειας ως πρακτική είναι αποδεκτή.

Με την παραπάνω άποψη θα συμφωνήσει και ο πρώην πρόεδρος της Securities and Exchange Commission¹¹ (SEC), Arthur Levitt, επισημαίνοντας ότι είναι απαράδεκτο το φαινόμενο της διαχείρισης κερδών ανεξαρτήτως της αναγκαιότητάς του (Grant et al., 2000).

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι, η διαχείριση κερδών ως φαινόμενο ακροβατεί μεταξύ νομιμότητας και μη, από τη μία, και ηθικής και ανηθικότητας από την άλλη, με πολλές φορές δυσδιάκριτα τα όρια για το πότε γίνεται ορθή και πότε εσφαλμένη χρήση της. Η διαχείριση κερδών πραγματοποιείται από άτομα που δραστηριοποιούνται εντός ενός μικρότερου ή μεγαλύτερου περιβάλλοντος δράσεων οικονομικής και κατ' επέκταση επιχειρηματικής φύσης. Τα άτομα είναι αυτά που διέπονται από πρότυπα συμπεριφοράς και μέσω της ηθικής τους εφαρμόζουν λιγότερο ή περισσότερο τους κοινά αποδεκτούς λογιστικούς κανόνες. Η αντιμετώπιση των καθημερινών γεγονότων θα φέρει τον κάθε manager, όπως και κάθε εργαζόμενο, μπροστά σε αποφάσεις ηθικής, οι οποίες αποτελούν τη συνισταμένη των προσωπικών του πεποιθήσεων, απόψεων και αναγκών (υλικών ή ψυχικών). Ως εκ τούτου, οι επιχειρήσεις οφείλουν να εκπαιδεύουν τους εργαζόμενους τους έτσι ώστε όταν καλούνται να πάρουν μία απόφαση να λαμβάνουν υπόψη τους και την ηθική της διάσταση (Tenbrunsel and Messick, 2004).

1.5 Θετικές επιπτώσεις εμφάνισης του φαινομένου της Δημιουργικής Λογιστικής

- Δανεισμός από Πιστωτικά Ιδρύματα, Λειτουργικό Κόστος και Προμηθευτές

¹¹ Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς

Οι τρόποι αλλοίωσης των οικονομικών αποτελεσμάτων προς όφελος των εταιρειών βελτιώνουν την εικόνα προς το εξωτερικό περιβάλλον. Για παράδειγμα, οι πιστωτές «βλέπουν» με πιο «φερέγγυο μάτι» μία επιχείρηση με θετικά οικονομικά στοιχεία και αυτό θα μπορούσε να έχει σαν αποτέλεσμα τον ευκολότερο δανεισμό της και με καλύτερα επιτόκια και γενικά όρους αποπληρωμής, οι οποίοι επιφέρουν τη μείωση των λειτουργικών εξόδων και την αύξηση των κερδών. Συνεπώς, οι επιχειρήσεις παρουσιάζουν τα οικονομικά τους δεδομένα με τον τρόπο που τους συμφέρει, με τη χρήση της δημιουργικής λογιστικής, για να διαμορφώσουν μία ιδανική εικόνα προς τους υποψήφιους δανειστές. Επίσης, οι προμηθευτές οι οποίοι παρακολουθούν σχολαστικά τους πελάτες τους γνωρίζουν πολύ καλά πότε μία επιχείρηση είναι υγιής και πότε όχι. Έτσι, διαφορετική στάση κρατάνε απέναντι σε εταιρείες συνεπείς στις υποχρεώσεις τους, όπως οι πληρωμές, και διαφορετική σε άλλες πιο αφερέγγυες. Οι πρώτες απολαμβάνουν μεγαλύτερες περιόδους πίστωσης, καλύτερες τιμές με συνέπεια τη σημαντική μείωση των λειτουργικών τους δαπανών.

- Φορολογία και Πολιτικό Κόστος

Πολλές κυβερνήσεις τείνουν να επιβάλλουν πρόσθετους φόρους σε επιχειρήσεις που κλείνουν κερδοφόρα την οικονομική χρήση με το όποιο πολιτικό κόστος. Επιπλέον, οι εταιρείες για να μην πέσουν θύματα των εποπτικών αρχών παρουσιάζουν μειωμένα μερίσματα και κέρδη. Οι Stolowy και Breton (2004) υπογραμμίζουν ότι η χρήση της δημιουργικής λογιστικής έχει θετικά αποτελέσματα α) στην κοινωνία καθώς η διατήρηση των θέσεων εργασίας βοηθάει στην αύξηση του πλούτου και στην ευημερία και β) στο κράτος, διότι η συνέχιση της ύπαρξης επιχειρήσεων συνεισφέρει σε επιπλέον φορολογικά έσοδα από την αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης.

- Μετοχές και Αμοιβές Στελεχών

Στόχος των επενδυτών είναι να έχουν κέρδος και έτσι με την αγορά μετοχών ισχυρών στον οικονομικό χάρτη αναμένουν μεγάλες αποδόσεις για το κεφάλαιό τους και υψηλά μερίσματα. Συνεπώς, ανεβαίνει η χρηματιστηριακή αξία της μετοχής με την ταυτόχρονη μείωση του κόστους κεφαλαίου για την επιχείρηση. Η παραποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων με συνέπεια την εμφάνιση αυξημένων κερδών μπορεί να

επιφέρει μεγαλύτερες απολαβές και επιπλέον οικονομικές παροχές σε στελέχη αλλά και απλούς υπαλλήλους μίας εταιρείας.

1.6 Αρνητικές επιπτώσεις εμφάνισης του φαινομένου της Δημιουργικής Λογιστικής

Μία γενικά κακή εικόνα στο εσωτερικό μίας εταιρείας δε θα αργήσει να γίνει αντιληπτή και στο εξωτερικό της περιβάλλον όσο και αν προσπαθήσουν οι διοικούντες της να την αποκρύψουν. Συνεπώς, η περίοδος «χάριτος» αποδεικνύεται πολύ σύντομη όταν οι ενδιαφερόμενοι καταλάβουν τη δύσκολη οικονομική θέση της επιχείρησης. Επιπρόσθετα, οι σκόπιμες αυτές παρεμβάσεις στις λογιστικές καταστάσεις διαμορφώνουν ένα μεγάλης διάρκειας κλίμα δυσπιστίας όταν γίνουν αντιληπτές και οι συνέπειες για την εταιρεία μπορεί να είναι καταστροφικές.

Κατά την άποψη των Ngai et al. (2011), το μεγαλύτερο κακό προκαλείται στη φήμη της επιχείρησης μακροχρόνια, στα κεφάλαια των επενδυτών αλλά και στην εμπιστοσύνη της κεφαλαιαγοράς. Τέλος, ένα τέτοιο περιβάλλον αβεβαιότητας είναι ικανό να θέσει μια επιχείρηση στο περιθώριο, από την πλευρά των επενδυτών, οι οποίοι θέλουν να προστατεύσουν τα χαρτοφυλάκιά τους, με τον κίνδυνο της πτώχευσης να παραμονεύει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η Λογιστική Απάτη

2.1 Ορισμός και Εννοιολογικό Πλαίσιο

Ο Rezaee (2005) ορίζει τη λογιστική απάτη ως μία σκόπιμη απόπειρα των επιχειρήσεων να παραπλανήσουν τους ενδιαφερόμενους χρήστες με τη σύνταξη και δημοσίευση αλλοιωμένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Ο Σπαθής (2002) τονίζει ότι στις ΗΠΑ όπου έχουν συντελεστεί και αποκαλυφθεί τα μεγαλύτερα σκάνδαλα, ο όρος που χρησιμοποιείται κυρίως είναι απάτη (fraud) και ερμηνεύεται ως η σκόπιμη αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων. Ως μέσα για την πραγματοποίηση των παραποιήσεων χρησιμοποιούνται διάφοροι μέθοδοι που περιλαμβάνονται στον όρο δημιουργική ή επινοητική λογιστική (creative accounting).

Στη συνέχεια ο Σπαθής (2002), τονίζει ότι ο όρος απάτη αναφέρεται «α) στο χειρισμό, τη νόθευση ή την αλλοίωση των καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών στοιχείων β) στη μη σωστή παρουσίαση των στοιχείων του ενεργητικού της επιχείρησης γ) στην απόκρυψη ή παράλειψη αναφοράς των επιπτώσεων των παραπάνω καταχωρήσεων ή αποδεικτικών στοιχείων δ) στην καταχώρηση συναλλαγών χωρίς ουσία (εικονικές συναλλαγές) και ε) στην κακή εφαρμογή των αρχών και προτύπων της λογιστικής». Ο Καζαντζής (2006) σημειώνει ότι ο όρος απάτη αποδίδεται σε εσκεμμένη πράξη ενός ή περισσότερων ατόμων της διοίκησης, υπαλλήλων ή τρίτων, που συνεπάγεται στην παρερμηνεία των οικονομικών καταστάσεων.

Σύμφωνα με τους Γαγάνη και Ζοπουνίδη (2009), το Αμερικανικό Ινστιτούτο ορκωτών λογιστών, σύμφωνα με το ελεγκτικό πρότυπο S.A.S (Statement on Auditing Standards) No 99 (2004), αναφέρει ότι η λογιστική απάτη πραγματοποιείται μέσω της παραποίησης των λογαριασμών των χρηματοοικονομικών καταστάσεων ή τη σκόπιμη παράβλεψη τους. Επίσης, διακρίνει το λάθος που πηγάζει από αμέλεια από το λάθος που ενέχει απάτη (fraud).

Κατά τους Λουμιώτη και Τζίφα (2012), σύμφωνα με το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 240, απάτη είναι μια σκόπιμη πράξη από ένα ή περισσότερα πρόσωπα της διοίκησης, από εκείνους που είναι επιφορτισμένοι με τη διακυβέρνηση, από εργαζόμενους ή από τρίτα μέρη, η οποία ενέχει παραπλάνηση και δόλο για την απόκτηση αδίκων ή παράνομων ωφελειών και μπορεί να αφορά:

- Υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων
- Αλλοίωση των τηρουμένων στοιχείων ή εγγράφων, έκδοση ή λήψη εικονικών στοιχείων
- Παράλειψη ή απόκρυψη αποτελεσμάτων συναλλαγών στα τηρούμενα βιβλία
- Καταγραφή συναλλαγών χωρίς σημαντικό ενδιαφέρον
- Κακή εφαρμογή των λογιστικών μεθόδων και αρχών

Λάθη ή περιπτώσεις απάτης είναι οι αιτίες που μπορούν να οδηγήσουν σε παραλείψεις στις λογιστικές καταστάσεις των εταιρειών. Ο σκοπός για τον οποίο γίνεται ένα λάθος κάνει και τη διαφορά ανάμεσα στην απάτη και το απλό σφάλμα. Κατά τους Conan et al. (2009), οι ελεγκτές δε μπορούν να ανιχνεύσουν απάτες αν δεν είναι σε θέση να εντοπίσουν αρχικά τα σφάλματα. Λάθη με συγκεκριμένη πρόθεση και αποτελέσματα διακρίνονται σε:

- Αυτά που σχετίζονται με την παραποίηση των λογιστικών καταστάσεων
- Αυτά που σχετίζονται με την υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων Παράλληλα, το απλό σφάλμα διακρίνεται σύμφωνα με τον Σπαθή (2002) σε:
- Λανθασμένες καταχωρήσεις των στοιχείων του ενεργητικού ή του παθητικού από το προσωπικό του λογιστηρίου μίας εταιρείας
- Εκ παραδρομής ή παρερμηνεία της πραγματικής κατάστασης που αφορούν συναλλαγές
- Αντικανονική εφαρμογή των κοινών παραδεκτών λογιστικών αρχών

Περιπτώσεις λογιστικής απάτης μπορούν να διαπράξουν στελέχη μιας επιχείρησης αλλά και απλοί εργαζόμενοι σε συνεργασία με πελάτες ή προμηθευτές. Η συγκάλυψη στοιχείων ή αποτελεσμάτων μπορεί να καθοδηγείται από τις παραπάνω ομάδες ατόμων ξεχωριστά. Συχνά, οι απάτες έχουν άμεση σχέση με:

1) πλαστά δικαιολογητικά όπως:

- Τιμολόγια
- δελτία αποστολής
- τραπεζικές συναλλαγές

2) λογιστικά τεχνάσματα όπως:

- αριθμητικά λάθη

- παραλείψεις εγγραφών ή μεταφορές ποσών

3) αλλοίωσης της απογραφής κλπ.

2.2 Η Φύση και τα Χαρακτηριστικά της Λογιστικής Απάτης

Χαρακτηριστικό γνώρισμα της απάτης είναι η πρόθεση για μελλοντικά επιθυμητά αποτελέσματα σε συνδυασμό με την ύπαρξη δόλου από την πλευρά αυτών που τη διαπράττουν μέσα από στοχευμένες ενέργειες. Σύμφωνα με τον Spatacean (2012), λανθασμένες λογιστικές πληροφορίες μπορούν να επιτευχθούν με την χειραγώγηση των λογιστικών εγγραφών, την παρερμηνεία εγγραφών και γενικά σκόπιμη καταστρατήγηση των λογιστικών αρχών. Κατά την άποψη των Schilit και Perler (2010) «η λογιστική απάτη μπορεί να πάρει τη μορφή είτε άμεσης χειραγώγησης των οικονομικών στοιχείων είτε δημιουργικών μεθόδων της λογιστικής». Οι Mokhiber και Weissman (2005), υποστηρίζουν ότι η λογιστική απάτη είναι ένα από τα πιο μεγάλα οικονομικά εγκλήματα, διότι επιχειρήσεις συχνά οδηγούνται σε κατάρρευση, η οποία πολλές φορές αρχικά αποσιωπάται από μεγάλα στελέχη και μανάτζερ.

Σύμφωνα με τον Riahi – Belkaoui (2003) η λογιστική απάτη διακρίνεται σε:

- Εταιρική Απάτη (corporate fraud): Διακρίνεται σε απάτη υπέρ και κατά της εταιρείας
- Διοικητική απάτη (management fraud): Τα ανώτερα στελέχη λόγω της κατεχόμενης θέσης μέσα στις εταιρείες έχουν εύκολα τη δυνατότητα να παραποιήσουν τα οικονομικά στοιχεία
- Απάτη των Λογιστικών Καταστάσεων (fraudulent financial reporting)
- Αποτυχία ελέγχου (audit failure): Η αδυναμία των αρμόδιων οργάνων ελέγχου των επιχειρήσεων να εντοπίσουν και να διορθώσουν τυχόν παραλείψεις «αφήνει» πρόσφορο έδαφος για μη νόμιμες δραστηριότητες Κατά τον Rezaee (2005) τα χαρακτηριστικά της λογιστικής απάτης είναι τα παρακάτω:
- Χρησιμοποίηση λογιστικών τεχνασμάτων για απόκτηση ή μείωση κερδών
- Νόθευση, παραποίηση ή τροποποίηση των οικονομικών μεγεθών
- Αλλοίωση ή διαστρέβλωση γεγονότων, λογαριασμών και άλλων σημαντικών πληροφοριών προς το εξωτερικό περιβάλλον
- Παράβλεψη ή καταχρηστική εφαρμογή των λογιστικών αρχών
- Διάφορες μεθοδεύσεις στα όρια της νομοθεσίας

2.3 Διακρίσεις και Μορφές της Λογιστικής Απάτης

Απάτη εις βάρος όφελος της επιχείρησης: Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006) απάτη εις βάρος μίας επιχείρησης προκύπτει από:

- Παραποίηση τιμολογίων προμηθευτών
- Παραποίηση αποθεμάτων, χαρακτηρισμός υγιούς αποθέματος ως άχρηστου ή ελαττωματικού
- Κλοπή περιουσιακών στοιχείων, εκτροπή και ιδιοποίηση διαθεσίμων
- Τιμολόγηση χωρίς παράδοση ή διπλή τιμολόγηση Απάτη προς όφελος της επιχείρησης.

Ο Καζαντζής (2006) υποστηρίζει ότι απάτη προς όφελος μίας επιχείρησης προκύπτει ως αποτέλεσμα εκμετάλλευσης ενός αδίκου ή ανήθικου πλεονεκτήματος που μπορεί να εξαπατήσει ένα τρίτο πρόσωπο, όπως:

- Φορολογική απάτη
- Πώληση ή εκχώρηση φανταστικών ή παραπλανητικών απεικονισμένων στοιχείων του ενεργητικού
- Απαγορευμένες οικονομικές δραστηριότητες, όπως αυτές που παραβιάζουν κυβερνητικά νομοθετήματα, κανόνες ή συμβόλαια
- Εκούσια, εσφαλμένη παρουσίαση ή αποτίμηση συναλλαγών, στοιχείων του ενεργητικού, των υποχρεώσεων ή του εισοδήματος
- Εκούσια αποτυχία να καταγραφούν ή να αποκαλυφθούν σημαντικές πληροφορίες που θα βελτίωναν τη χρηματοοικονομική εικόνα της επιχείρησης στους τρίτους

Οι μορφές της λογιστικής απάτης συνοψίζονται ως:

1. Παραποίηση ή αλλοίωση στοιχείων ή παραστατικών μίας επιχείρησης, όπως:
 - Η αλλαγή της ημερομηνίας ενός τιμολογίου, κυρίως όταν συμβαίνει στο τέλος της οικονομικής χρήσης, μπορεί να αποσκοπεί στην αποφυγή επιβάρυνσης νέων εξόδων, από μεταφορά ποσού εξόδων στο επόμενο έτος

- Η αλλαγή της ημερομηνίας ενός δελτίου αποστολής αποσκοπεί στο να καταχωρηθούν οι πωλήσεις και τα κέρδη πριν από την ημερομηνία της πραγματικής αποστολής
- Η αλλαγή του ποσού ενός τιμολογίου δαπανών αποσκοπεί στο να παρουσιαστούν μειωμένες οι δαπάνες της χρήσης
- Παρουσίαση εικονικών τιμολογίων πωλήσεων ή δαπανών
- Παρουσίαση ψεύτικων δελτίων απογραφής εμπορευμάτων

2. Καταχώρηση ή όχι παραποιημένων εγγραφών στα λογιστικά βιβλία ή στα παραστατικά, όπως:

- Παράλειψη καταχωρήσεων τιμολογίων προμηθευτών στο τέλος της οικονομικής χρήσης
- Εικονικές παραγγελίες
- Παρουσίαση προκαταβολών για έξοδα της επόμενης χρήσης ως έξοδο της τρέχουσας
- Παρουσίαση ανεπαρκών προβλέψεων
- Παρουσίαση εσόδων και κερδών από μη ολοκληρωμένες πωλήσεις

3. Απόκρυψη σημαντικών οικονομικών στοιχείων – πληροφοριών μίας επιχείρησης που αφορούν κυρίως το εξωτερικό της περιβάλλον, όπως επενδυτές, προμηθευτές, πελάτες, όπως:

- Απόκρυψη της μεταβολής στη λογιστική πολιτική μίας εταιρείας
- Απόκρυψη της αύξησης της αξίας των περιουσιακών στοιχείων μίας επιχείρησης
- Απόκρυψη της απομείωσης της αξίας περιουσιακών στοιχείων

2.4 Αιτίες Διάπραξης Λογιστικής Απάτης

Οι Golden et al. (2006), υποστηρίζουν ότι μέχρι και πριν από μερικά χρόνια, οι επιχειρήσεις που έχουν την έδρα τους σε ανεπτυγμένες οικονομίες είχαν την πεποίθηση ότι ο κίνδυνος ήταν μεγαλύτερος στις αναδυόμενες οικονομίες όπως για παράδειγμα του Τρίτου Κόσμου, όπου συναντάται διαφορετικός επιχειρηματικός τρόπος σκέψης και λιγότερο εξελιγμένο ρυθμιστικό πλαίσιο. Παρ' όλα αυτά, η εμφάνιση περιπτώσεων απάτης δε δικαιολογείται μόνο από την κατηγοριοποίηση μίας οικονομίας. Ο κίνδυνος

απάτης είναι υπαρκτός σε όλες τις κατηγορίες των οικονομιών ανά τον κόσμο. Παράγοντες όπως, η πρόσβαση σε νέα χρηματοδότηση, η εταιρική απόδοση, ο ανταγωνισμός μεταξύ των εταιρειών, ακόμη και οι προσωπικοί στόχοι των στελεχών είναι μερικοί από αυτούς που ωθούν στη διάπραξη απάτης. Κατά την άποψη των Kirkos et al. (2007) και των Ravisankar et al. (2011), τα υψηλά επίπεδα χρέους στις επιχειρήσεις αυξάνουν την πιθανότητα διάπραξης απάτης στις χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις. Συνεπώς, η απάτη στις λογιστικές καταστάσεις των εταιρειών είναι ένα προϊόν που γεννήθηκε στις ανεπτυγμένες αγορές και βρίσκεται σε έξαρση τα τελευταία χρόνια.

2.5 Παράγοντες Απάτης στις Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις

Σύμφωνα με τον Rezaee (2005), οι πέντε βασικοί παράγοντες που ερμηνεύουν την έννοια της απάτης στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων «βρίσκονται» στα αρχικά της αγγλικής λέξης CRIME (έγκλημα):

1. Cooks (Μάγειρες) Σημαντικό ρόλο στη διάπραξη λογιστικής απάτης έχουν μεγάλα στελέχη των επιχειρήσεων όπως τα διευθυντικά στελέχη, πρόεδροι, μέλη του διοικητικού συμβουλίου ακόμα και εσωτερικοί ή εξωτερικοί ελεγκτές. Είναι εμφανές ότι η καθοδήγηση, η έγκριση, η ενθάρρυνση για τη διάπραξη απάτης δε μπορεί παρά να αποτελεί προϊόν αυτών των τόσο σημαντικών για την εταιρεία ανθρώπων. Ο Nag (2015) υπογραμμίζει ότι ακόμα και οι μάνατζερ προκειμένου να ικανοποιήσουν τα κίνητρά τους ξεπερνούν τους όποιους ηθικούς ενδοιασμούς και υιοθετούν πρακτικές δημιουργικής λογιστικής με συνέπεια την ύπαρξη ανεξέλεγκτων απειλών για την επιχείρηση.

2. Recipes (Συνταγές) Αποτελούν το σύνολο των μεθόδων και πρακτικών για την αλλοίωση των λογιστικών καταστάσεων με επικρατέστερη αυτή της χειραγώγησης των κερδών μιας επιχείρησης.

3. Incentives (Κίνητρα) Το προφανές κίνητρο δε μπορούσε να είναι παρά οι οικονομικοί λόγοι προς όφελος μιας επιχείρησης. Παρ' όλα αυτά, ψυχολογικοί λόγοι όπως όταν τα στελέχη πιέζονται από την ηγεσία μιας εταιρείας για την τήρηση του χρονοδιαγράμματος των προβλέψεων. Επίσης, υπάρχουν κίνητρα που έχουν να κάνουν με την προσωπική εξέλιξη κάποιων ατόμων μέσα σε μια επιχείρηση με συνέπεια αυτά τα άτομα να ασκούν πιέσεις σε υφισταμένους τους προκειμένου να ενισχυθεί το

ατομικό τους «προφίλ». Τέλος, κίνητρα ιδεολογικής φύσης κάνουν κάποια άτομα να πιστεύουν ότι συμπεριφέρονται και σκέφτονται με τρόπο ηθικά ανώτερο από άλλα μέσα στην επιχείρηση.

4. Monitoring (Παρακολούθηση) Κάθε επιχείρηση πρέπει να έχει έναν βασικό κορμό ελέγχου τόσο εντός όσο και εκτός του περιβάλλοντός της. Η πληροφόρηση που καταλήγει στο εξωτερικό περιβάλλον μιας επιχείρησης πρέπει να επεξεργάζεται και να φιλτράρεται από τα αρμόδια ελεγκτικά όργανα σε κάθε επίπεδο της επιχείρησης, ώστε να μην προκύπτουν περιπτώσεις λογιστικής απάτης.

5. End Results (Αποτελέσματα) Άτομα που εμπλέκονται σε περιπτώσεις απάτης μπορούν να έχουν τις παρακάτω συνέπειες όπως η άσκηση πίεσης για παραίτηση, φυλάκιση. Μερικές επιπτώσεις για τις εταιρείες είναι η δυσφήμιση, η πτώση της τιμής της μετοχής, το πρόστιμο, οι κακές σχέσεις με πελάτες, προμηθευτές και πιστωτές και γενικά μία κατάσταση που δύσκολα ανατρέπεται στο μέλλον.

2.6 Το Τρίγωνο και το Διαμάντι της Απάτης

Η απάτη στις λογιστικές καταστάσεις παρουσιάζει τρία χαρακτηριστικά τα οποία και συνθέτουν το «Τρίγωνο της Απάτης». Οι παράγοντες που το δημιουργούν είναι:

- Η ευκαιρία, η οποία μπορεί να παρουσιαστεί ανάλογα με το πρόσφορο ή μη έδαφος
- Η πίεση που δέχονται τα διευθυντικά στελέχη και οι απλοί εργαζόμενοι καθώς και τα κίνητρα που υπάρχουν ανά περίπτωση
- Η ανθρώπινη συμπεριφορά που είναι βασικό σημείο στο να διαπραχθεί η απάτη.

Ευκαιρία

Οι ευκαιρίες για τη διάπραξη απάτης παρουσιάζονται σαν συνέπεια ορισμένων παραγόντων: Η αδυναμία ελέγχου, επίβλεψης, οργάνωσης στην επιχείρηση είναι βασικές αιτίες που μαρτυρούν ένα αναποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Επίσης, η ατιμωρησία σε περιπτώσεις παραβάσεων καθήκοντος δεν περιορίζει τη δράση των εργαζομένων στο να διαπράξουν απάτη. Συναφώς, το διοικητικό συμβούλιο της εταιρείας οφείλει να τηρεί ένα αυστηρό πλαίσιο κανόνων και ηθικού κώδικα, ώστε

να αποτελεί πρότυπο για ολόκληρη την επιχείρηση και να μην αφήνει περιθώρια αμφισβήτησης από τους κατώτερους. Έτσι, δε θα προκύψει πρόσφορο έδαφος για τη διάπραξη λογιστικής απάτης.

Πίεση ή Κίνητρο

Οι πιέσεις ή τα κίνητρα για να αυξηθούν τα κέρδη που είναι και ο στόχος των εταιρειών ωθούν τα διευθυντικά στελέχη αλλά και απλούς εργαζομένους στο να διαπράττουν απάτες. Το σύγχρονο ανταγωνιστικό περιβάλλον απαιτεί νέες ιδέες για την επιβίωση των επιχειρήσεων και αποτελεί ένα βασικό λόγο για διάπραξη λογιστικής απάτης. Συχνά, στελέχη των επιχειρήσεων λαμβάνουν μεγαλύτερες απολαβές όταν και τα οικονομικά της επιχείρησης καλυτερεύουν με συνέπεια να τείνουν σε πρακτικές αλλοίωσης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Τέλος, η πρόσβαση σε νέα χρηματοδότηση απαιτεί μία καλή εικόνα της επιχείρησης προς το εξωτερικό περιβάλλον. Έτσι, υιοθετούνται δημιουργικές τεχνικές, ώστε να δημιουργηθούν οι ανάλογες συνθήκες. Στη μελέτη τους οι Fahnstock και Yost (2004) τονίζουν ότι «οι πιέσεις που δέχονται τα στελέχη της διοίκησης στο σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον είναι τόσο ισχυρές, ώστε έχουν μεταβάλλει την αλληλουχία (continuum) της λογιστικής και των πρακτικών διαχείρισης των κερδών».

Ανθρώπινη Συμπεριφορά - Εκλογίκευση

Σύμφωνα με την άποψη των Hollinger και Clark (1983) η διάπραξη απάτης συνδέεται άμεσα με τον προσωπικό κώδικα ηθικής του κάθε ανθρώπου ο οποίος δε θα διαπράξει απάτη αν δε μπορεί να τη δικαιολογήσει. Παρατηρείται ότι υψηλά στελέχη εταιρειών επικαλούνται απόψεις που αφορούν στη διατήρηση της τιμής της μετοχής και ότι οι πρακτικές αυτές υιοθετούνται και από άλλες οικονομικές μονάδες, ώστε να πείσουν στην εκλογίκευση της απάτης και κατά συνέπεια στη διάπραξή της. Σύμφωνα με την άποψη των Wolfe και Hermanson (2004) υπάρχει και ένα επιπλέον στοιχείο το οποίο θα μπορούσε να προστεθεί στα προηγούμενα τρία για τη διάπραξη της λογιστικής απάτης. Ταυτόχρονα με την ευκαιρία, το κίνητρο ή την πίεση και την εκλογίκευση υπογραμμίζεται η ικανότητα του ατόμου. Έτσι δημιουργείται το Διαμάντι της Απάτης (Fraud Diamond). Με τα προαναφερθέντα τρία συστατικά της απάτης δε θα μπορούσε να υλοποιηθεί αν δεν υπήρχε το κατάλληλο άτομο με τις ανάλογες ικανότητες που θα εκμεταλλευτεί πλήρως την επικρατούσα κατάσταση. Το σύνολο των δεξιοτήτων που κατέχει ένα άτομο προκειμένου να διαπράξει απάτη διαμορφώνουν το

έδαφος ενώ παράλληλα εκτιμούν και τον κίνδυνο της απάτης. Η ικανότητα αποτελεί μέρος της προσωπικότητας του ατόμου το οποίο συνδυάζει όλους τους παράγοντες του Τριγώνου της Απάτης. Ο Ruankaew (2016) αναφέρει για το Διαμάντι της Απάτης ότι το κατάλληλο άτομο μπορεί να βρει το δρόμο που οδηγεί στην κατάλληλη ευκαιρία μετατρέποντας τη σε πλεονέκτημα.

2.7 Η Δομή του Μηχανισμού και ο Εντοπισμός της Απάτης

Από την ανάλυση των Bayou και Reinstein (2001) προκύπτει ότι για την κατανόηση του πώς γίνεται στην πράξη η λογιστική απάτη θα πρέπει να επικεντρωθούμε στα συστατικά που την απαρτίζουν. Η δομή του μηχανισμού της απάτης αποτελείται από:

- Οδηγοί της απάτης (Drivers of Fraud): Αναφέρεται το Τρίγωνο της Απάτης που σχολιάστηκε στην προηγούμενη παράγραφο
- Πρόθεση (Intent): Συνδέεται άμεσα με την ανθρώπινη συμπεριφορά
- Σχέδιο (Plan): Αφορά στις πρακτικές που χρησιμοποιούνται για την εξαπάτηση των χρηστών των λογιστικών καταστάσεων
- Δράση (Action): Επικεντρώνεται σε μια σειρά πράξεων ώστε ο δράστης να πετύχει το αποτέλεσμα που επιθυμεί
- Αντικείμενο (Object): Ουσιαστικά είναι το σημείο του ενεργητικού ή του παθητικού το οποίο θα αλλοιωθεί, για να προκύψει παραποίηση στις λογιστικές καταστάσεις

Κατά την άποψη των Porter και Cameron (1987), οι απλές και συνηθισμένες μέθοδοι ελέγχου δεν είναι αρκετές ώστε να εντοπίσουν τη λογιστική απάτη. Κατά την άποψη των Ngai et al. (2011) η λογιστική απάτη γίνεται όλο και σοβαρότερο σαν πρόβλημα και ο εντοπισμός της αποτελούσε πάντα ένα περίπλοκο έργο για τους ορκωτούς λογιστές. Βάσει των ισχυρισμών των Lendez και Korevec (1999), αναφέρεται ότι η πρόληψη της λογιστικής απάτης είναι ένα ουσιαστικό μέτρο αλλά μία επιχείρηση πρέπει να διαθέτει τα κατάλληλα μέτρα για το γρήγορο εντοπισμό της.

Αρχικά, πρέπει να εφαρμόζεται τακτικός έλεγχος στα βιβλία της εταιρείας για τυχόν ύποπτες συναλλαγές όπως μεταχρονολογημένες καταγραφές συναλλαγών, υπόλοιπα λογαριασμών ή συναλλαγές που δεν τεκμηριώνονται και προσαρμογές που επηρεάζουν το αποτέλεσμα της χρήσης. Επιπλέον, επιβάλλεται ο έλεγχος για απότομες

αυξήσεις ή μειώσεις των κερδών ή των εξόδων της εταιρείας σε περιόδους όπου δεν είχε προβλεφθεί. Τέλος, απαιτείται έρευνα για τυχόν διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ προσωπικού της επιχείρησης και πελατών, προμηθευτών ή ακόμη και επενδυτών αυτής.

2.8 Η Πρόληψη της Λογιστικής Απάτης

Κατά την άποψη των Lendez και Korevec (1999), η διοίκηση παίζει σημαντικό ρόλο στην αποτελεσματική πρόληψη της απάτης. Συνεπώς, λόγοι όπως το θετικό περιβάλλον ελέγχου, το έμπιστο προσωπικό, η ευαισθητοποίηση ως προς την απάτη και ο κώδικας ηθικής της κάθε επιχείρησης οδηγούν προς την κατεύθυνση αυτή. Αρχικά, ο εσωτερικός έλεγχος σε κάθε επιχείρηση πρέπει να αποτελεί σημαντικό μέρος της καθημερινότητας των εργαζομένων και να ενθαρρύνεται από το διοικητικό συμβούλιο. Η αποτελεσματικότητα σε ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου μπορεί να επιτευχθεί μετά από τη πλήρη ενημέρωση της επιτροπής ελέγχου μιας εταιρείας ως προς τον τρόπο λειτουργίας των τμημάτων της. Με αυτόν τον τρόπο το δυναμικό της επιχείρησης αποκτά ηθικές αξίες και καλλιεργείται ένα κλίμα εμπιστοσύνης μακριά από φαινόμενα λογιστικών απατών. Επίσης, σύμφωνα με τον Porter (2003), η ηλεκτρονική προστασία είναι ακόμη ένας παράγοντας απάτης που πρέπει να ελέγχεται.

Συγκεκριμένα η πρόληψη μπορεί να επιτευχθεί μέσω τειχών προστασίας, σαρωτών περιεχομένου ιστοσελίδων και ηλεκτρονικών μηνυμάτων. Η αποτυχία στην πρόληψη της απάτης μέσω των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου οδήγησε στη χρήση πιο ειδικών διαδικασιών γνωστές ως εγκληματολογική λογιστική, όπως υποστηρίζουν οι Silverstone et al. (2004). Συναφώς, το τμήμα ανθρώπινου δυναμικού της εταιρείας είναι υπεύθυνο για την αξιολόγηση και τοποθέτηση κάθε εργαζομένου στην αντίστοιχη θέση. Τα τυπικά προσόντα, η προϋπηρεσία, ο χαρακτήρας που διαθέτει ο κάθε υποψήφιος είναι και αυτά που τον καθιστούν κατάλληλο ή όχι για τη στελέχωση μιας θέσης.

Συνεπώς, οι αρμόδιοι που διενεργούν συνεντεύξεις για την πρόσληψη νέων εργαζομένων οφείλουν να είναι προετοιμασμένοι για τον εντοπισμό τυχόν παραπλανητικών απαντήσεων και να ελέγχουν ουσιαστικά κάθε παράμετρο πριν την ανάθεση καθηκόντων σε κάποιον υποψήφιο. Ιδιαίτερα για την κάλυψη των θέσεων εσωτερικού ελέγχου και των διευθυντών μέσα στην επιχείρηση πρέπει να ελέγχονται εξονυχιστικά όλα τα δικαιολογητικά που πιστοποιούν την επάρκεια της εκπαίδευσης

των υποψηφίων καθώς και πληροφορίες από προηγούμενο εργασιακό βίο μέχρι και το ποινικό μητρώο.

Ο Yadav (2013) σημειώνει ότι ο ρόλος του εξωτερικού διευθυντή μπορεί να περιορίσει τη χρήση τεχνικών δημιουργικής λογιστικής. Επιπρόσθετα, κάθε επιχείρηση πρέπει να διαθέτει έναν κώδικα επαγγελματικού προσανατολισμού με τον οποίο να συμμορφώνονται όλοι οι εργαζόμενοι. Αυτός ο κώδικας πρέπει να υπαγορεύει ποιες είναι οι αποδεκτές ενέργειες και ποιες όχι μέσα στην εταιρεία όσον αφορά τη διάπραξη απάτης στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

Η ενημέρωση του προσωπικού της επιχείρησης μπορεί να πραγματοποιηθεί με τη μορφή διαλέξεων όπου να παρέχονται διάφορες πληροφορίες σχετικές με τους νόμους και κανονισμούς αναφορικά με την απάτη και τις συνέπειες σε ατομικό αλλά και σε επίπεδο εταιρείας. Τέλος, για να υπάρχει ευημερία και ομαλή ροή των εργασιών μέσα σε μια επιχείρηση πρέπει να απορρέει εμπιστοσύνη τόσο στο εσωτερικό της περιβάλλον αλλά επίσης και στο εξωτερικό περιβάλλον. Οι αποδεκτές συμπεριφορές πρέπει να διακρίνονται ρητά από τις μη αποδεκτές ως εκ τούτου η ηθική πρέπει να παίζει πρωτεύοντα ρόλο στην εκτέλεση των καθηκόντων τόσο σε οριζόντιο όσο και σε κάθετο επίπεδο ιεραρχίας, ώστε να αποφεύγονται περιστατικά απάτης.

2.9 Η Λογιστική Απάτη στην Ελλάδα

Στη χώρα μας η λογιστική απάτη έλαβε τη μορφή της απαλλαγής από τη φορολογία και της μείωσης των κερδών μέσω της αύξησης των εξόδων. Κατά την άποψη του Σπαθή (2002), στην Ελλάδα εντοπίστηκαν περιστατικά παραπλάνησης των επενδυτών μέσα από τη δημοσίευση ψευδών οικονομικών στοιχείων εταιρειών εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών.

Ο Μπαραλέξης (2001) μέσω ερωτηματολογίων έλαβε απόψεις από δείγμα ορκωτών ελεγκτών και ειδικών φοροτεχνικών λογιστών και συμπέρανε ότι οι περισσότεροι λογιστικοί χειρισμοί αυξήσεων ή μειώσεων των αποτελεσμάτων αναφέρονται στις προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις και αποζημιώσεις προσωπικού, στις αποσβέσεις, στο χαρακτηρισμό εξόδων που αφορούν πάγια σε κόστος κτήσης τους, στην αποτίμηση των αποθεμάτων καθώς και σε άλλες κινήσεις όπως καταχώρηση εσόδων ή εξόδων σε διαφορετική από τη σωστή χρήση. Η περίοδος της οικονομικής κρίσης που βιώνει η χώρα αποτυπώνεται στις δυσκολίες ρευστότητας

που αντιμετωπίζουν οι ελληνικές επιχειρήσεις σύμφωνα με τους Pantelidis et al. (2014). Κατά τους Pazarskis et al. (2017) ορισμένες επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να επιβιώσουν κατέφυγαν στην παραποίηση των οικονομικών τους καταστάσεων και σε μεθόδους που δε συνάδουν με τις λογιστικές αρχές που στόχευαν στην ωραιοποίηση των αποτελεσμάτων τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Αίτια και κίνητρα

3.1 Απάτη: γενεσιουργή αιτία και αποτέλεσμα

Πριν διερευνήσουμε το φαινόμενο της διαχείρισης των κερδών, αξίζει να σταθούμε και να εξετάσουμε την έννοια της απάτης. Τα όρια και οι μεταξύ τους σχέσεις βρίσκονται σε ισχυρό δεσμό, με τη διαχείριση κερδών να βρίσκεται εντός ενός πεδίου θεσμοθετημένων και κοινωνικά αποδεκτών κανόνων (λογιστικά πρότυπα) και εννοιών (ακροβατώντας αρκετές φορές μεταξύ παρανομίας και νομιμότητας) και της απάτης, εν γένει, η οποία εξ' ορισμού εδράζεται εκτός ορίων, κανόνων και νομιμότητας (Erickson, Hanlon and Maydew, 2006).

Ο Cressey το 1953 ήταν από τους πρώτους που έγραψε για το τρίγωνο της απάτης, διερευνώντας και προσδιορίζοντας τους τρεις (3) παράγοντες-προϋποθέσεις προκειμένου να συντελεστεί μία απάτη, καταλήγοντας ότι αυτές οι τρεις προϋποθέσεις υφίστανται σε κάθε είδους απάτη. Η θεωρία του «τριγώνου της απάτης» αναπτύχθηκε σε βάθος (Turner et al., 2003) και τυγχάνει πλέον ευρείας αποδοχής ιδίως μετά της αποδοχή της από το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Πιστοποιημένων Λογιστών και την ενσωμάτωσή της στο αμερικάνικο ελεγκτικό πρότυπο Νο 99. Απαραίτητο όμως είναι να επισημανθεί ότι, το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Πιστοποιημένων Λογιστών προχωρά ένα βήμα ακόμη αφού θεωρεί ότι μία απάτη μπορεί να διαπραχθεί χωρίς την ταυτόχρονη ύπαρξη και των τριών παραγόντων αφού μόνο ένας αρκεί για να οδηγήσει στη δημιουργία της. Οι τρεις παράγοντες-συνισταμένες (McMillan, 2006) που δημιουργούν το κατάλληλο περιβάλλον για την τέλεση απάτης είναι:

- Πίεση
- Εξορθολογισμός-Εκλογίκευση
- Ευκαιρία

Ειδικότερα:

α) Πίεση-Κίνητρα Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι αυτό το σημείο-συνιστώσα είναι η απαρχή της γένεσης μίας απάτης. Εύκολα γίνεται κατανοητό ότι, οι λόγοι-κίνητρα που ωθούν και καθιστούν ελκυστική τη διάπραξη μίας απάτης είναι απειράριθμοι. Χαρακτηριστικά μπορούν να αναφερθούν, καταρχάς, κίνητρα προσωπικά όπως οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει ένα στέλεχος (συνήθως διευθυντικό), ενδεχόμενες ψυχώσεις και έξεις του (τυχερά παιχνίδια, έκλυτος βίος, επίδειξη πλούτου, επιθυμία για προβολή κ.α.), πιθανές χαμηλές αμοιβές (ενόψει ιδίως οικονομικών κρίσεων), γρηγορότερη προαγωγή· ενώ σε επίπεδο οικονομικού οργανισμού οι πιέσεις που ασκούνται από τη διοίκηση ή τους μετόχους για δημιουργία μίας εικόνας για τον οργανισμό που δεν ανταποκρίνεται σε πραγματικά αποτελέσματα αλλά δημιουργεί καλές «εντυπώσεις» όσον αφορά την πορεία της επιχείρησης.

β) Εκλογίκευση Το σημείο αυτό ακουμπά στον προσωπικό ηθικό κώδικα και συνδέεται με το ψυχοδιαφορικό προφίλ αυτών που αποφασίζουν και διαπράττουν μία απάτη. Ο πιο συνήθης διαχωρισμός είναι μεταξύ αυτών, οι οποίοι εν πλήρη επίγνωση παρανομούν, διαπράττοντας μία απάτη και αυτών οι οποίοι αδυνατούν να καλύψουν συνήθως το ψυχικό κόστος και με διάφορους τρόπους συγκαλύπτουν και δικαιολογούν τις πράξεις-απάτες τους. Ψάχνουν για στηρίγματα, εκλογικεύουν τα κίνητρα για τις παράτυπες πράξεις τους, οδηγούμενοι πολλές φορές σε στρεβλώσεις όπως ότι δεν πρόκειται να πάθει κάποιος κακό, δεν θα επαναληφθεί στο μέλλον, ότι όλοι το κάνουν, είναι για καλό σκοπό κ.ά..

γ) Ευκαιρία Τελευταία συνισταμένη για την τέλεση μίας απάτη δεν είναι παρά η εμφάνιση μίας ευκαιρίας για την πραγματοποίησή της και συνήθως υφίστανται όχι μόνο πολλές σε αριθμό αλλά και αρκετά πρόσφορες για να διαπραχθεί μία απάτη. Ενδεικτικά, ευκαιρίες που επιτρέπουν την εμπλοκή σε τέλεση απάτης μπορεί να είναι ένα αναποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου, ανεπαρκής εποπτικός κρατικός μηχανισμός, ελλιπής καθοδήγηση της διοίκησης προς τους διοικούντες, χαλαρό ηθικό

πλαίσιο κ.λπ.. Από όσα έχουν λεχθεί μέχρι τώρα γύρω από τη διαχείριση κερδών και τα χαρακτηριστικά της απάτης, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι το δίπολο απάτη-διαχείριση κερδών λειτουργεί όχι μόνον αμφίδρομα αλλά και «παράδοξα» αφού η ύπαρξη του καθενός ταυτόχρονα γεννά και δημιουργείται από το άλλο.

3.2 Το μοντέλο CRIME

Ο ακαδημαϊκός Rezaee σε δημοσίευσή του το 2005 σκιαγραφεί τους παράγοντες αυτούς στον οποίον την επίδραση αποδίδεται το φαινόμενο της διαχείρισης των κερδών δια μέσου της χειραγώγησης των οικονομικών καταστάσεων, δημιουργώντας για το σκοπό αυτό το μοντέλο CRIME. Ο όρος CRIME δεν είναι παρά το αρκτικόλεξο που παράγεται από τα αρχικά γράμματα των λέξεων Cooks, Recipes, Incentives, Monitoring και Results. Ο πρώτος παράγοντας, οι μάγειρες, περιλαμβάνει όλα τα εμπλεκόμενα πρόσωπα που δύνανται να συμμετάσχουν σε περιστατικά που σχετίζονται με την παραποίηση οικονομικών καταστάσεων και χρήσης μεθόδων και τεχνικών της δημιουργικής λογιστικής. Περιλαμβάνει την πλειονότητα των υψηλόβαθμων στελεχών, μεταξύ των οποίων πρόεδροι, διευθυντές, διοικητικά όργανα, ελεγκτικές επιτροπές κ.ά..

Χαρακτηριστικό είναι το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει, ενάντια στη συνήθη κοινωνική πεποίθηση, ότι την ευθύνη στο φαινόμενο της χειραγώγησης των οικονομικών καταστάσεων δεν την φέρουν αποκλειστικά οι λογιστές. Στις συνταγές, δεύτερο συστατικό του ακρωνυμίου CRIME, συμπεριλαμβάνονται όλοι οι εν δυνάμει τρόποι παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, από τους οποίους η διαχείριση των κερδών κατέχει προεξάρχουσα θέση. Ο τρίτος παράγοντας αναφέρεται στα κίνητρα. Ο Rezaee (2005) δεν περιορίζεται μόνο στην οικονομική φύση των κινήτρων που ωθούν τους μάγειρες στην υιοθέτηση τεχνικών διαχείρισης των κερδών. Τα οικονομικά κίνητρα είναι μεν πολύ σοβαρά, μιας και σχετίζονται με την οικονομική λειτουργία του οργανισμού (ρευστότητα, νέοι επενδυτές κ.λπ.), αλλά όχι τα μόνα. Ο Rezaee (2005) στην έρευνά του τονίζει ότι τα κίνητρα μπορεί να είναι και «ψυχωτικής» φύσεως, αναφερόμενος στη συνήθη εγκληματική τάση που μπορεί να εκδηλώσουν κάποιοι από τους εμπλεκόμενους. Η τάση αυτή σχετίζεται με το ψυχολογικό υπόβαθρο των εμπλεκόμενων-παικτών και εκφράζεται μέσα από τη διάθεσή τους να

αναμειγνύονται σε παραβατικές συμπεριφορές συμμετέχοντας σε διαφόρων ειδών δολοπλοκίες.

Επιπλέον, στον παράγοντα των κινήτρων εμπεριέχεται ολόκληρο το ιδεολογικό πλαίσιο της διοίκησης καθώς και τα βαθύτερα αίτια που ωθούν αυτήν να χρησιμοποιήσει κάθε μέσο (όπως τη διαχείριση κερδών) για να δημιουργήσει μία ισχυρή – αν και πλασματική εν μέρει – εικόνα για την επιχείρηση, με απώτερο στόχο να παρουσιάσει τον οικονομικό οργανισμό όσο το δυνατόν περισσότερο σημαντικό και κυρίαρχο για τα οικονομικά πεπραγμένα του κλάδου. Ο προτελευταίος παράγοντας του ελέγχου-παρακολούθησης σχετίζεται με την ποιότητα αλλά και με την έκταση του ελέγχου που πραγματοποιείται στις οικονομικές καταστάσεις, είτε αυτός υλοποιείται από θεσμούς εξωτερικού ελέγχου είτε εκτελείται από όργανα εσωτερικού ελέγχου. Τέλος, με τον πέμπτο παράγοντα των συνεπειών ο Rezaee (2005) εκθέτει τους κινδύνους για τον οικονομικό οργανισμό μετά την αποκάλυψη ότι προέβη σε παραποίηση των οικονομικών του καταστάσεων.

Το καλό όνομα της επιχείρησης θα σπλωθεί, η αξιοπιστία της θα πληγεί και το εξωτερικό οικονομικό περιβάλλον αυτής (χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, επενδυτές κ.ά.) θα είναι πλέον ιδιαίτερα επιφυλακτικό και ίσως αρνητικά διακείμενο σε μία πιθανή συνεργασία. Όλα τα παραπάνω θα έχουν άμεσο αρνητικό αντίκτυπο στη αξία της μετοχής της καθώς και στα κέρδη της, χωρίς βέβαια, να είναι αμελητέα ποσότητα ακόμη και τα ενδεχόμενα χρηματικά πρόστιμα που θα κληθεί να πληρώσει.

3.3 Κίνητρα διαχείρισης κερδών

Όπως μπορεί να καταλάβει κανείς, η διεθνής βιβλιογραφία βρίθει κινήτρων που σχετίζονται με την απάτη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Υπάρχουν διάφορες κατηγοριοποιήσεις των κινήτρων που ωθούν τις επιχειρήσεις να επηρεάσουν τα οικονομικά τους αποτελέσματα, από τις οποίες αξίζει να αναλυθεί αυτή του Καζαντζή (2006), σύμφωνα με τον οποίο υπάρχει κατάταξη αυτών στις παρακάτω πέντε κατηγορίες:

- Κίνητρα που πηγάζουν από την Κεφαλαιαγορά
- Κίνητρα που σχετίζονται με τον τρόπο συμπεριφοράς της διοίκησης

- 📊 Κίνητρα που συνδέονται με τις υποχρεώσεις της επιχείρησης
- 📊 Κίνητρα που απορρέουν από το ρυθμιστικό πλαίσιο
- 📊 Κίνητρα που σχετίζονται με την κουλτούρα της εταιρείας

3.3.1 Κίνητρα που πηγάζουν από την Κεφαλαιαγορά

Σε αυτήν την κατηγορία μπορούν να συμπεριληφθούν τα κάτωθι:

- Εισαγωγή μίας επιχείρησης στο Χρηματιστήριο ή αύξηση του μετοχικού της κεφαλαίου: η επιλογή της εισόδου μίας εταιρείας στη χρηματιστηριακή αγορά επιδρά θετικά στην εφαρμογή τεχνικών χειραγώγησης κερδών από τη διοίκησή της. Όπως ανέφεραν και οι Rangan (1998), Teoh, Welch και Wong (1998), επιχειρήσεις που σκοπεύουν να αυξήσουν το μετοχικό τους κεφάλαιο ή να εισαχθούν στο χρηματιστήριο διαχειρίζονται τα κέρδη τους έτσι ώστε να μεταβληθεί θετικά η τιμή της μετοχής τους, ενώ παρατηρείται τα επόμενα χρόνια η αποδοτικότητά τους να είναι περιορισμένη.
- Πίεση από τους χρηματοοικονομικούς αναλυτές: όπως είναι γνωστό, οι αναλυτές διενεργούν προβλέψεις σχετικά με τα αποτελέσματα των επιχειρήσεων. Μάλιστα, ο Jones (2011), αναφέρει ότι πιέζουν τους διοικούντες των εταιρειών να καταρτίζουν χρηματοοικονομικές καταστάσεις που να προσεγγίζουν τις δικές τους. Επομένως, όφελος και για τις δύο πλευρές είναι να μην υπάρχουν μεγάλες διαφοροποιήσεις. Οι αναλυτές ενεργούν προς όφελος των επενδυτών, ιδίως θεσμικών, στηριζόμενοι περισσότερο στη δική τους ενημέρωση και όχι σε αυτή των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.
- Διαφοροποίηση της αξίας της μετοχής: Η Dechow (1994) στην έρευνά της μνημονεύει ότι σε μία μετοχή επενεργούν όχι οι λειτουργικές ταμειακές ροές, αλλά τα καθαρά κέρδη. Άρα, οι μάνατζερς επιλέγουν την εφαρμογή της χειραγώγησης κερδών με σκοπό να καταχωρίζουν στις οικονομικές καταστάσεις σταθερά, όσο το δυνατόν, κέρδη χωρίς μεγάλες αυξομειώσεις.
- Ανταγωνισμός των εταιρειών: οι επιχειρήσεις, παρακινούμενες από τον μεταξύ τους ανταγωνισμό, παραποιούν τις χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις στοχεύοντας στην εμφάνιση συνήθως μεγαλύτερων κερδών και απόκτησης κραταιάς θέσης στην αγορά.

3.3.2 Κίνητρα που σχετίζονται με τον τρόπο συμπεριφοράς της διοίκησης

Στην κατηγορία αυτή μπορούν να αναφερθούν τα παρακάτω:

- ✚ Αναρρίχηση σε υψηλότερη διοικητική θέση: τα διευθυντικά στελέχη, καταφεύγουν σε μεθόδους θετικού επηρεασμού των αποτελεσμάτων της εταιρείας έτσι ώστε να θεωρηθούν αποτελεσματικά και να αναβαθμιστούν σε μία υψηλότερη θέση της διοίκησής της.
- ✚ Διατήρηση της υπάρχουσας διοικητικής θέσης: κάθε μάνατζερ επινοεί τρόπους προκειμένου να κρατήσει την υπάρχουσα θέση του στη διοίκηση μίας επιχείρησης. Γίνεται εύκολα αντιληπτό, ότι εάν ένα στέλεχος κριθεί ανεπαρκές και αναποτελεσματικό θα υποβιβαστεί και πολύ πιθανό να χάσει την εργασία του.

3.3.3 Κίνητρα που συνδέονται με τις υποχρεώσεις της επιχείρησης

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τις κάτωθι περιπτώσεις:

- ✚ Αμοιβές των εργαζομένων: υπάρχουν περιπτώσεις όπου επιπλέον αμοιβές των εργαζομένων (μπόνους) σχετίζονται με τα εμφανιζόμενα αποτελέσματα. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση κατά την οποία τα κέρδη από τη λειτουργία της επιχείρησης ξεπεράσουν ένα όριο, δίδεται επιπρόσθετη αμοιβή στα στελέχη ή και στους υπαλλήλους της. Όταν τα κέρδη δεν αγγίζουν το όριο πάνω από το οποίο αποδίδεται στο προσωπικό η επιπλέον αμοιβή, τα κέρδη χειραγωγούνται προς τα πάνω. Τα παραπάνω ισχυρίστηκαν οι Healy (1985), Degeorge et. al (1999) και Bergstresser και Philippon (2006) στις μελέτες τους.
- ✚ Δανειακές συμβάσεις: οι περισσότερες δανειακές συμφωνίες που συνάπτει μία επιχείρηση συμπεριλαμβάνουν όρους που τη δεσμεύουν στην επίτευξη συγκεκριμένων αποτελεσμάτων και αριθμοδεικτών για όσο χρονικό διάστημα οι συμβάσεις διαρκούν. Σε περίπτωση αθέτησης των προϋποθέσεων αυτών, οι δανειστές δύνανται να αυξήσουν το επιτόκιο δανεισμού ή να απαιτήσουν άμεση εξόφληση του δανείου (Beneish και Press 1993, Watts και Zimmerman 1978).
| Αλληλεπίδραση με πελάτες-προμηθευτές: μία εταιρεία χειραγωγεί τα αποτελέσματά της, με σκοπό οι πελάτες-προμηθευτές μίας επιχείρησης να

διατηρήσουν τη θετική ιδέα τους για αυτήν και να συνεχίσουν τη σύναψη συμφωνιών (Titman 1984 και Bowen et al. 1995). Εάν μία εταιρεία εμφανίζει θετικές μελλοντικές δυνατότητες, τότε οι προμηθευτές-πελάτες θα επιθυμούν τη σύναψη σχέσεων με αυτήν, όπως αναφέρει ο Shahrur (2005).

3.3.4 Κίνητρα που απορρέουν από το ρυθμιστικό πλαίσιο

Σε αυτήν εντάσσονται οι πιο κάτω περιπτώσεις:

- Ρυθμίσεις του τομέα στον οποίο ανήκει η επιχείρηση: υπάρχουν κάποιοι νομοθετικοί και ρυθμιστικοί κανόνες που διέπουν πολλούς τομείς δραστηριότητας μίας αγοράς. Σε κάποιους από αυτούς, συναντώνται περιορισμοί, όπως για παράδειγμα στον τραπεζικό και ασφαλιστικό κλάδο. Ο Mayer (1990) αναφέρει πως πιστωτικά ιδρύματα χειραγωγούν τα κέρδη τους στην περίπτωση που δεν διαθέτουν επαρκή κεφάλαια.
- Αποφυγή υψηλής φορολογίας: εφόσον εμφάνιση μεγάλων κερδών συνεπάγεται υψηλή φορολόγηση, οι μάνατζερς μίας επιχείρησης επιθυμούν τον περιορισμό της και κατά συνέπεια την καταχώριση μειωμένων αποτελεσμάτων. Ο φόρος, με άλλα λόγια, εμφανίζεται ως ένα ισχυρό κίνητρο χειραγώγησης των κερδών. Για αυτόν το λόγο κάποιες φορές, η διοίκηση προτιμά τη μετακίνηση της έδρας της εταιρείας σε τόπο με εξαιρετικά χαμηλή φορολογία, όπως κάνουν λόγο οι DeAngelo και Masulis (1980).
- Αντιμονοπωλιακές και άλλες ρυθμίσεις: όταν μία επιχείρηση εμφανίζει πολύ υψηλά κέρδη, τα στελέχη της ανησυχούν για την εξακρίβωση από την κυβέρνηση της ύπαρξης ή μη μονοπωλιακού καθεστώτος. Κατά συνέπεια, η διοίκηση παραποιεί τα αποτελέσματα με σκοπό να παρουσιάσει χαμηλότερα κέρδη (Watts και Zimmerman 1978). Επιπρόσθετα, κίνητρο για χειραγώγηση των κερδών διαθέτει μία επιχείρηση σε περίπτωση που πρόκειται να εισπράξει κρατική επιχορήγηση ή να δικαιολογήσει επιχορηγήσεις που έχουν κατά προηγούμενα διαστήματα εισρεύσει στο ταμείο της.

3.3.5 Κίνητρα που σχετίζονται με την κουλτούρα της εταιρείας

Στην τελευταία κατηγορία μπορούν να συμπεριληφθούν:

- Πορεία της επιχείρησης σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα: συχνά, μία επιχείρηση έχει ως σχέδιο να πραγματοποιήσει τους βραχυπρόθεσμους στόχους της, παραμερίζοντας τους μακροπρόθεσμους. Αυτό συνεπάγεται, να χειραγωγεί τα κέρδη της με βραχυπρόθεσμο ορίζοντα, γεγονός που καθιστά αβέβαιη τη μακροπρόθεσμη αποδοτικότητά της.
- Πλάνα δραστηριοποίησης και προϋπολογισμοί που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα: υπάρχουν κάποιες περιπτώσεις στις οποίες μία επιχειρηματική οντότητα δίνει κίνητρο στα στελέχη της προκειμένου να επιτύχουν εξαιρετικά κέρδη, μη ρεαλιστικά. Επομένως, οι μάνατζερς επιλέγουν να παραποιήσουν τα αποτελέσματα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων της εταιρείας, με σκοπό να προβούν στην πραγματοποίηση των παραπάνω στόχων.

Η διαστρέβλωση των καταστάσεων μίας επιχείρησης, λοιπόν, πιστεύεται ότι αποτελεί καρπό των κινήτρων που αναλύθηκαν παραπάνω. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα κίνητρα που επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τους διοικούντες είναι αυτά που σχετίζονται με την κεφαλαιαγορά και αυτό διότι προκειμένου να αποφευχθεί μία μείωση στην αξία της μετοχής της εταιρείας, οι προλεγόμενοι επηρεάζουν τα αποτελέσματά της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Κατηγορίες και τεχνικές διαχείρισης κερδών

Η αλλοίωση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων μίας επιχείρησης με σκοπό την ωραιοποίησή τους γίνεται κατά κύριο λόγο στα κέρδη της και πραγματοποιείται είτε με πραγματικά είτε με λογιστικά μέσα. Στο κεφάλαιο αυτό αναλύονται οι κατηγορίες της διαχείρισης των κερδών που χρησιμοποιούν οι επιχειρήσεις στη σύγχρονη οικονομική πραγματικότητα καθώς και οι πιο επιτυχημένες και γνωστές στο ευρύ κοινό τεχνικές του earnings management. Καθώς κάνει κάποιος ανασκόπηση στη βιβλιογραφία είναι σε θέση να καταλάβει πως τρεις είναι οι βασικές κατηγορίες διαχείρισης των κερδών, οι κάτωθι (Φίλιος, 2003):

- 1) «Μεγάλα Λουτρά»,
- 2) Εξομάλυνση Κερδών ,
- 3) Αύξηση της κερδοφορίας.

4.1. Κατηγορίες – Μορφές της διαχείρισης κερδών

4.1.1 «Μεγάλα Λουτρά»

Αυτή η κατηγορία της διαχείρισης κερδών στοχεύει στη διενέργεια διαγραφών και ζημιών με αποτέλεσμα την εμφάνιση μειωμένων κερδών σε μία συγκεκριμένη περίοδο. Ερευνώντας την υπόθεση του “Big Bath” Accounting, ο Moore (1973) υποστήριξε τη θεωρία πως όταν αλλάζει τους διοικούντες της μία επιχείρηση, αυτοί προσπαθούν με τεχνάσματα όπως λόγου χάρη την πραγματοποίηση αποσβέσεων, την αναγνώριση επιπλέον εξόδων, τη μείωση των υπάρχοντων περιουσιακών στοιχείων της, να αποδώσουν ευθύνες στους προηγούμενους υπεύθυνους για την αναποτελεσματικότητά τους. Εύκολα γίνεται αντιληπτό, ότι ο παραπάνω είναι ένας ευρηματικός τρόπος προκειμένου να παρουσιαστεί στους μετόχους η νέα διοίκηση αποδοτική και αποτελεσματική μελλοντικά, καθώς τα αρχικά μειωμένα κέρδη που άφησε κληρονομιά η προηγούμενη διοίκηση, θα έχουν εξελιχθεί σε κέρδη που με την καταβολή προσωπικής προσπάθειας και κόπων, καταστάθηκαν σημαντικού μεγέθους και ύψους.

Αξίζει να σημειωθεί ότι για την ίδια περίπτωση έχουν διεξαχθεί έρευνες και από άλλους οικονομικούς ερευνητές όπως οι Reitenga and Tearney (2003) και Godfrey et al. (2003).

Καθώς ανατρέχει κανείς στις διάφορες πηγές διαπιστώνει ότι, η παραπάνω μέθοδος της διαχείρισης των κερδών δεν υιοθετείται μόνο σε περιπτώσεις κατά τις οποίες υπάρχει ζήτημα αλλαγής της διοίκησης μίας επιχείρησης. Ο διακεκριμένος Weberman (1986), θεώρησε ότι δύο είναι τα καλύτερα χρονικά σημεία στα οποία η μέθοδος του “Big Bath” Accounting μπορεί να εφαρμοστεί σε επιχειρήσεις των οποίων οι μετοχές είναι εισηγμένες σε οργανωμένες αγορές χρηματιστηρίων. Το πρώτο αποτελεί το σημείο στο οποίο η κίνηση της εμπορικής δραστηριότητας βρίσκεται σε πολύ χαμηλό βαθμό. Εφαρμόζοντας τη συγκεκριμένη κατηγορία της διαχείρισης κερδών σε μία επιχείρηση με απώτερο στόχο, όπως προαναφέρθηκε, την εμφάνιση χαμηλών κερδών, δεν υπάρχει ουσιαστικός αντίκτυπος για το ευρύτερο μακροοικονομικό περιβάλλον διότι η αγορά βρίσκεται σε μία γενικότερη ύφεση και κάμψη και δεν υπάρχει θέμα διαφοροποίησης από τη διάθεση των εμπορικών δραστηριοτήτων. Το δεύτερο, αποτελεί το σημείο κατά το οποίο υπάρχει δυνατή και ανθεκτική προσφορά και ζήτηση, με άλλα λόγια υπάρχει μία ακλόνητη αγορά. Λαμβάνοντας υπόψη αυτήν την περίπτωση, αν μία επιχείρηση παρουσιάσει χαμηλά κέρδη δεν θα επηρεάσει την ευρύτερη ροπή της οικονομικής δραστηριότητας ούτε θα προξενήσει αναστάτωση καθώς δεν τίθεται θέμα διατάραξης των υψηλών αγοραίων επιπέδων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η μέθοδος των «Μεγάλων Λουτρών» συναντάται και όταν υπάρχει ζήτημα πληρωμής των μπόνους στα στελέχη μίας επιχείρησης. Όπως αναφέρουν οι Watts και Zimmerman (1990) παρατηρείται το φαινόμενο, η διοίκηση της επιχείρησης να προβαίνει σε εφαρμογή της μεθόδου αυτής στην περίπτωση που οι προβλέψεις για τις οικονομικές της απολαβές για μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο δεν επαρκούν προκειμένου να αποπληρωθούν τα πρόσθετα επιδόματα στους υπαλλήλους που τα δικαιούνται. Μπορεί εύκολα να συνάγει κανείς το συμπέρασμα ότι όταν τα κέρδη μίας διαχειριστικής χρήσης δεν είναι ενθαρρυντικά, τότε η επιχείρηση δεν μπορεί παρά να θέσει ως στόχο της, για τις χρήσεις που ακολουθούν, μειωμένα ή και αμετάβλητα οικονομικά αποτελέσματα. Κατ’ αυτόν τον τρόπο, οι οικονομικά υπεύθυνοι για την επιχειρηματική μονάδα θα είναι σε θέση να φθάσουν στο επιθυμητό

αποτέλεσμα ευκολότερα, αφού οι στόχοι θα είναι σε χαμηλότερα επίπεδα, θα θεωρηθούν επιτυχημένοι και θα λάβουν μπόνους ως αναγνώριση του αγώνα τους.

4.1.2 Εξομάλυνση Κερδών

Μία από τις πιο σημαντικές και επικρατέστερες στρατηγικές της διαχείρισης κερδών είναι η εξομάλυνση των κερδών. Με τη χρήση αυτής της στρατηγικής, οι μάνατζερς μίας επιχείρησης επιφέρουν αλλαγή στα κέρδη τα οποία δημοσιοποιούνται, είτε μειώνοντάς τα είτε αυξάνοντάς τα, με σκοπό να παρουσιάζεται μία σταθερή αύξησή τους σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Η πρώτη έρευνα επί του θέματος της εξομάλυνσης των κερδών διενεργήθηκε από τον Herworth (1953), όμως ο Gordon (1964) λίγα χρόνια αργότερα πραγματοποίησε πιο λεπτομερή εξέταση για το ζήτημα αυτό. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι για να υπάρξει ομαλοποίηση των κερδών, η επιχειρηματική μονάδα είναι αναγκαίο να διαθέτει πολύ υψηλή κερδοφορία ούτως ώστε η οικονομική αναμενόμενη απόδοσή της να υπερβαίνει το μέσο όρο για ένα αξιοσημείωτο χρονικό διάστημα.

Το παραπάνω έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία προβλέψεων οι οποίες θα καθορίζουν τις ταμειακές ροές, όταν παρίσταται ανάγκη. Με πιο απλά λόγια, πρόκειται για μία μείωση στη μεταβλητότητα των κερδών, η οποία δημιουργεί στους επενδυτές ένα αίσθημα αξιοπιστίας και εμπιστοσύνης όσον αφορά τον επιχειρηματικό κίνδυνο. Αυτό συμβαίνει διότι τα κέρδη που δημοσιεύονται βρίσκονται σε κοντινή σχέση με αυτά που αναμένονται. Αντιστρόφως, η αύξηση της διακύμανσης των κερδών έχει ως επακόλουθο την ελάττωση της αξιοπιστίας των δημοσιευμένων κερδών.

Στη συνέχεια, οι Belkaoui και Picur (1984) ασχολήθηκαν με την εμφάνιση κάποιων κινήτρων που συνδέονται με την εξομάλυνση-ομαλοποίηση των κερδών, ενώ δέκα χρόνια αργότερα στις έρευνες των Fern, Brown και Dickey (1994) υπήρχε η προϋπόθεση ότι οι κεφαλαιαγορές ήταν αποτελεσματικές. Τέλος, οι Beattie et al. (1994), υποστήριξαν τη θεωρία ότι το Income Accounting στηρίζεται σε δύο πράγματα:

α) στο ότι η διοίκηση μίας επιχειρηματικής οντότητας συμπεριφέρεται με τέτοιο τρόπο που στοχεύει στη μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητάς της και

β) στο ότι ο κίνδυνος της αγοράς προσδιορίζεται από τη μεταβλητότητα των κερδών και από την απουσία δυνατότητας πρόγνωσης τους.

Τέλος, είναι άξιο λόγου το ότι η διοίκηση των εισηγμένων εταιρειών είναι «υποχρεωμένη» να δημοσιεύει μία μακροχρόνια σειρά από ομαλοποιημένα αποτελέσματα. Από εμπειρικές μελέτες εύκολα συνάγει ένας μελετητής το συμπέρασμα ότι η διακύμανση των κερδών είναι διαβρωτική. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι όλες οι προσπάθειες από την πλευρά των μάνατζερς, όπως η αποφυγή κινδύνου από την διοίκηση, η έλλειψη συμμετρίας στην χρηματοοικονομική πληροφόρηση για όσους υπάρχει πρόσβαση στην επιχείρηση και για όσους δεν υπάρχει, προξενούν αυξημένα κόστη, ειδικότερα για τις εισηγμένες σε κεφαλαιαγορές, επιχειρήσεις.

4.1.3 Αύξηση της κερδοφορίας

Όπως εύκολα γίνεται κατανοητό από τον ορισμό αυτό, μέσω αυτής της μεθόδου γίνεται προσπάθεια για αύξηση των αποτελεσμάτων της οικονομικής μονάδας. Η διοίκηση επιχειρεί την εμφάνιση στους μετόχους, και όχι μόνο, ενός πλεονεκτικότερου προφίλ της επιχείρησης και οι λόγοι που την ωθούν σε αυτό το εγχείρημα διακρίνονται σε ενδοεταιρικούς και εξωεταιρικούς. Σε ό,τι σχετίζεται με τα ενδοεταιρικά κίνητρα, οφείλουμε να πούμε ότι υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες όσο περισσότερο μεγιστοποιούνται τα εταιρικά αποτελέσματα τόσο περισσότερα μπόνους απολαμβάνουν τα υψηλόβαθμα διευθυντικά στελέχη μίας εταιρείας. Ως εκ τούτου, οι διοικούντες προσπαθούν να παρουσιάσουν μία πιο θετική εικόνα σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα όσον αφορά τα κέρδη, προκειμένου να κερδίσουν μεγαλύτερα οφέλη και για αυτόν το λόγο χρησιμοποιούν αυτήν τη μορφή της χειραγώγησης των κερδών.

Όπως προαναφέρθηκε, οι άλλοι λόγοι για τους οποίους «μαγειρεύονται» τα επιχειρηματικά κέρδη αποκαλούνται εξωεταιρικοί. Όταν οι οικονομικά υπεύθυνοι μίας εταιρείας επιδιώκουν να αποκτήσουν χρηματοδότηση με ευνοϊκότερους όρους, δημιουργούν με τεχνάσματα μία πλασματική άνοδο των κερδών. Ο δανεισμός μπορεί να επιτυγχάνεται μέσω πιστοδότησης οπότε και καλυτερεύει η πιστοληπτική ικανότητα της επιχειρηματικής οντότητας αλλά και μέσω έκδοσης νέων μετοχών. Στην περίπτωση

αυτή, οι μετοχές καθίστανται πιο θελκτικές και σαφώς με υψηλότερη τιμή για τους επενδυτές.

Επιπλέον, οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν κι έναν άλλον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζουν αυξημένα κέρδη, τα οποία δεν αντιστοιχούν στην πραγματική τους εικόνα. Εμφανίζουν για κάποιες χρονικές περιόδους μεγάλα αποτελέσματα, δηλαδή δεν χρεώνουν τους λογιστικούς λογαριασμούς με τα σωστά ποσά τη χρονική στιγμή που λαμβάνει χώρα ένα πραγματικό γεγονός, αφήνοντας λογιστικά υπόλοιπα. Κάποια στιγμή όμως, θα πρέπει να τακτοποιηθούν τα υπόλοιπα αυτά, αντιλογίζοντας τους λογαριασμούς των δεδουλευμένων. Ο αντιλογισμός αυτός γίνεται σωρευτικά σε μία μόνο φορά και τα ποσά προβάλλονται ως έκτακτα και ανόργανα έξοδα, ως δαπάνες δηλαδή που δεν έχουν άμεση σχέση με το αντικείμενο λειτουργίας της επιχείρησης. Καθώς διαβάζει και συγκρίνει κάποιος αυτές τις μορφές της χειραγώγησης των κερδών είναι σε θέση να αντιληφθεί ότι η κατηγορία της αύξησης του κέρδους βρίσκεται σε αντίθεση με τη μορφή του “Big Bath” Accounting που αναλύθηκενωρίτερα.

4.2. Τεχνικές της διαχείρισης κερδών

4.2.1 “Μεγάλο στοίχημα στο μέλλον”

Η τεχνική αυτή χρησιμοποιείται από μία επιχείρηση στην περίπτωση που η ίδια συγχωνεύεται με μία άλλη. Για αυτό και οι μελετητές θεωρούν ότι η συγκεκριμένη εταιρεία βάζει «ένα μελλοντικό στοίχημα» το οποίο αν συμβεί υπό προϋποθέσεις που έχουν ερευνηθεί από τα αρμόδια στελέχη, θα δημιουργήσει άνοδο στα εταιρικά αποτελέσματα. Η τεχνική “Big Bet on the Future” μπορεί να συμβεί με δύο τρόπους (McKee, 2005):

A. Ενσωμάτωση των κερδών της εταιρείας που αποκτάται, στα αποτελέσματα της μητρικής: με αυτόν τον τρόπο το σύνολο των εταιρικών αποτελεσμάτων παρουσιάζεται αυξημένο καθώς τα κέρδη της θυγατρικής επιχείρησης γίνονται ένα σώμα με αυτά της μητρικής, εφόσον η αποκτηθείσα εταιρεία αγοράστηκε με πλεονεκτικούς και συμφέροντες όρους και ρήτρες.

Β. Απάλειψη των εξόδων έρευνας και ανάπτυξης για την επιχείρηση που αφομοιώνεται: με τη χρησιμοποίηση αυτής της τεχνικής, τα κέρδη στις επόμενες διαχειριστικές χρήσεις ενδέχεται να είναι υψηλότερα. Μηδενίζονται τα έξοδα έρευνας και ανάπτυξης, τα οποία δημιουργήθηκαν από την απορρόφηση, έναντι των τρεχόντων εσόδων, λογιστικό γεγονός το οποίο αποδεσμεύει τις επόμενες χρήσεις από τις δαπάνες αυτές.

4.2.2 “Τεχνική αποθεματικού Cookie Jar”

Είναι γνωστό πως η διοίκηση μίας επιχειρηματικής οντότητας, χρησιμοποιώντας τις κατάλληλες λογιστικές μεθόδους και πραγματοποιώντας τους σωστούς υπολογισμούς στο τρέχον έτος, είναι σε θέση να προβλέψει τα μελλοντικά έσοδα που θα εισπραχθούν και τα μελλοντικά έξοδα που θα πληρωθούν. Η παραπάνω ενέργεια διαθέτει άμεση σχέση με τη λογιστική των δεδουλευμένων και η αρνητική έκβασή της είναι ότι τα διευθυντικά στελέχη τη μεταχειρίζονται όπως τα εξυπηρετεί προκειμένου να διευκολυνθούν οι στόχοι τους. Όταν οι διοικούντες διαλέξουν μία υψηλή τιμή εξόδων, τότε θα εμφανιστούν περισσότερα έξοδα στην τρέχουσα χρήση ως δεδουλευμένα, με αντίστοιχο αποτέλεσμα τη μείωση των αποτελεσμάτων της επιχείρησης. Έτσι, χρησιμοποιείται η τεχνική “Cookie Jar Reserve”, με την οποία δημιουργείται στην ουσία ένα αποθεματικό το οποίο ονομάζεται και “financial slack”, έχοντας τη δυνατότητα να παράσχει εν καιρώ οικονομική ώθηση στην επιχείρηση (Gray και Clarke, 2004). Υπάρχει περίπτωση να μην υπάρχει αποθεματικό στην περίπτωση που μακροπρόθεσμα το ύψος των εξόδων είναι αξιοσημείωτο και να μην επιτευχθεί, εν τέλει, ώθηση των κερδών.

Κάνοντας λόγο για τη συγκεκριμένη τεχνική, αξίζει να αναφερθούν επιγραμματικά τα παρακάτω πεδία στα οποία μπορεί να έχει εφαρμογή:

- ✚ Διαγραφές των επισφαλών απαιτήσεων που εκτιμώνται ότι θα πραγματοποιηθούν,
- ✚ Εκτιμώμενες αποδόσεις πωλήσεων και επιχορηγήσεων,
- ✚ Ύψος συντάξεων που αποτιμάται ότι θα δοθούν,
- ✚ Κόστος εγγυήσεων που υπολογίζεται ότι χρειάζονται,

- Εκτιμώμενη υποτίμηση αποθεμάτων,
- Ολοκλήρωση προγραμμάτων που προορίζονται για συνταξιοδότηση,
- Αναλογία για συμβόλαια μακροπρόθεσμου ορίζοντα που υπολογίζεται ότι θα υλοποιηθούν.

4.2.3 “Απαλλαγή από προβληματικές εταιρείες”

Έγινε λόγος στην τεχνική “Big Bet on the Future” για απορρόφηση μίας επιχείρησης από μία άλλη. Όταν όμως η θυγατρική εταιρεία, δεν αποδεικνύεται σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα κερδοφόρα για τη μητρική αλλά ζημιογόνα, τότε αυτή έχει τη δυνατότητα να την «απορρίψει» από τον επιχειρηματικό όμιλο, έτσι ώστε να μην τη συμπαράσχει στις ζημιές της και στις επόμενες διαχειριστικές χρήσεις. Σε αυτήν την περίπτωση δηλαδή, έχουμε την αντίθετη από την τεχνική “Big Bet on the Future”. Οι τρόποι με τους οποίους μπορεί να επιτευχθεί η αποβολή του «προβληματικού παιδιού» είναι οι ακόλουθοι:

- Πώληση της θυγατρικής επιχείρησης: με αυτή τη μέθοδο, επιτυγχάνεται η πώληση της θυγατρικής εταιρείας σε μία άλλη επιχείρηση, η οποία ενδιαφέρεται για τη ζημιογόνα, είτε γιατί πιστεύει ότι με την απόκτηση αυτή θα λάβει έδαφος σε εμπορικό κόσμο στον οποίο προηγουμένως δεν είχε, είτε γιατί η προβληματική εταιρεία διαθέτει σπάνια τεχνογνωσία που την καθιστά άξια λόγου. Τα κέρδη που αποκτώνται από την πώληση, ή οι ζημιές, καταχωρίζονται στην κατάσταση λογαριασμού αποτελεσμάτων χρήσης της τρέχουσας διαχειριστικής περιόδου. Αν όμως, από την πώληση διαφαίνεται μεγάλο ύψος ζημιών, αυτό είναι απευκταίο και τότε γίνεται λόγος για απόσχιση³³. Αυτό σημαίνει ότι η υπάρχουσα εταιρεία θα πρέπει να περιορίσει λόγω των ζημιών, τη δράση της από τον ευρύ κλάδο στον οποίο δραστηριοποιούνταν, σε έναν ειδικότερο κλάδο της αγοράς.
- Απόσπαση της θυγατρικής εταιρείας (spin off): στην περίπτωση αυτή, η ασύμφορη θυγατρική επιχείρηση αποσπάται από τη μητρική, λειτουργεί ως αυτόνομη οντότητα και οι μετοχές της διαμοιράζονται στους μετόχους της μητρικής. Αυτό έχει ως παρεπόμενο, οι ζημιές της θυγατρικής να μην εμφανίζονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις της μητρικής, καθώς αυτές

μεταβιβάζονται στους μετόχους και η τελευταία να παρουσιάζει αυξημένα αποτελέσματα. Καταλαβαίνει εύκολα κανείς ότι το πρόβλημα έχει μετατεθεί από τη θυγατρική στους μετόχους της μητρικής, οι οποίοι οφείλουν να λάβουν την ευθύνη για τη συνέχιση ή μη του «προβληματικού παιδιού».

- ✚ Δημιουργία μίας εταιρείας ειδικού σκοπού³⁴: η επιχείρηση αυτή δημιουργείται με σκοπό να εξυπηρετήσει το συγκεκριμένο στόχο της μεταφοράς των ζημιών της θυγατρικής επιχείρησης. Η ζημιογόνα εταιρεία εκχωρεί στην SPE κάποιο περιουσιακό στοιχείο του ισολογισμού της, το οποίο μετακινείται από αυτήν και η SPE καταβάλλει το αντίστοιχο ποσό με χρήματα που έχει αποκτήσει από τους νέους επενδυτές της. Το σόφισμα της κατάστασης είναι ότι η εταιρεία ειδικού σκοπού δεν εμφανίζεται στις ενοποιημένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις της εκχωρούσας εταιρείας.

4.2.4 Εμπλουτισμός του χαρτοφυλακίου των επενδύσεων

Μία άλλη μέθοδος η οποία εφαρμόζεται³⁶ από τις επιχειρήσεις με σκοπό να διευθετήσουν τα οικονομικά τους αποτελέσματα είναι να επενδύσουν σε μετοχές άλλων επιχειρήσεων με μεγάλα ή μικρά ποσοστά. Όταν μία εταιρεία έχει αγοράσει μετοχές μίας άλλης σε ποσοστό μικρότερο του 20%, τότε η επένδυση θεωρείται από τις Γενικά Παραδεκτές Λογιστικές Αρχές ως παθητική, και δεν είναι αναγκαίο να εμφανίσει στις λογιστικές της καταστάσεις τα κέρδη της επιχείρησης στην οποία έχει επενδύσει. Οι επενδύσεις αυτές κατηγοριοποιούνται στα ακόλουθα δύο είδη, τα οποία από λογιστική άποψη αντιμετωπίζονται με διαφορετικό τρόπο:

- ✚ Διαθέσιμα προς πώληση χρεόγραφα: σε αυτήν την κατηγορία των χρεογράφων, όταν αλλάζει η αξία αγοράς τους το γεγονός αυτό καταχωρίζεται στην κατάσταση λογαριασμού αποτελεσμάτων χρήσης ως «άλλα μη λειτουργικά έσοδα ή έξοδα». Γίνεται κατανοητό δηλαδή ότι δεν επηρεάζει το λειτουργικό αποτέλεσμα της διαχειριστικής περιόδου. Στον αντίποδα, σε περίπτωση πώλησής τους, το κέρδος που αποκτάται ή η ζημία που καταγράφεται, επιδρά και καταγράφεται στο λειτουργικό αποτέλεσμα.
- ✚ Χρεόγραφα που τίθενται σε διαπραγμάτευση στο Χρηματιστήριο: σε αντίθεση με την προηγούμενη κατηγορία, οποιαδήποτε μεταβολή στην τιμή των

αξιογράφων αυτών επηρεάζει το οικονομικό αποτέλεσμα και καταχωρίζεται στο λειτουργικό αποτέλεσμα.

Η πραγματοποίηση των επενδύσεων, καθίσταται δυνατή σύμφωνα με τις Γενικά Παραδεκτές Λογιστικές Αρχές, μέσω της εφαρμογής ορισμένων μεθόδων, οι οποίες αναλύονται παρακάτω:

1) Συγχρονισμένες πωλήσεις χρεογράφων που έχουν χάσει αξία: όταν μία επιχείρηση έχει ανάγκη να εμφανίσει μειωμένα οικονομικά αποτελέσματα στο τέλος της διαχειριστικής περιόδου, μπορεί να πωλήσει ένα χρεόγραφο το οποίο διαθέτει ζημία που δεν έχει πραγματοποιηθεί ακόμα. Με αυτόν τον τρόπο, η ζημία θα συμπεριληφθεί στα λειτουργικά έξοδα και ο προαναφερόμενος στόχος θα έχει επιτευχθεί.

2) Συγχρονισμένες πωλήσεις αξιογράφων που έχουν αποκτήσει αξία: η περίπτωση αυτή βρίσκεται στην αντίθετη πλευρά από την πρώτη τεχνική και τυγχάνει εφαρμογής όταν μία εταιρεία πρέπει να παρουσιάσει αυξημένα κέρδη στην τρέχουσα οικονομική χρήση. Σύμφωνα με το παραπάνω, πωλείται ένα αξιόγραφο με απραγματοποίητο κέρδος και αυτό το κέρδος καταχωρίζεται στα λειτουργικά έσοδα.

3) Απάλειψη χρεογράφων που έχουν χάσει την αξία τους: όταν ένα χρεόγραφο ακολουθεί καθοδική τάση της αξίας του στην αγορά του χρηματιστηρίου για μακροπρόθεσμο χρονικό διάστημα, τότε η επιχειρηματική οντότητα έχει τη δυνατότητα να το διαγράψει. Η κίνηση αυτή δεν επηρεάζεται από το χαρτοφυλάκιο στο οποίο ανήκει το αξιόγραφο και το αρνητικό αποτέλεσμα το οποίο υπάρχει καταχωρίζεται στην κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης.

4) Μεταβολή στη στρατηγική διακράτησης αξιόγραφων χαρτοφυλακίου: οι διοικούντες μίας επιχείρησης, ανάλογα με το εάν θέλουν να εμφανίσουν κέρδη ή ζημίες σε μία συγκεκριμένη διαχειριστική περίοδο, έχουν τη δυνατότητα να επιφέρουν μεταβολή στην κατηγορία των αξιογράφων. Αυτό σημαίνει ότι ένα χρεόγραφο που βρίσκεται στην κατηγορία των διαθέσιμων προς πώληση μπορεί να το εντάξει εκ νέου στα διαπραγματεύσιμα και το αντίστροφο.

4.2.5 Εφαρμογή αποσβέσεων

Με τον όρο απόσβεση εννοούμε τη διαδικασία με την οποία επιμερίζονται και διαμοιράζονται κόστη τα οποία προέρχονται από τη χρησιμοποίηση ενός παγίου περιουσιακού στοιχείου μέσα σε μία συγκεκριμένη διαχειριστική περίοδο, όπως η φυσική φθορά ενός μηχανήματος ή κτιρίου, ή η τεχνολογική απαξίωση ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή, είναι δηλαδή η εκτίμηση της απώλειας της αξίας του παγίου. Οι αποσβέσεις, είναι υποχρεωτικές, αποτελούν λειτουργικό έξοδο και διενεργούνται στο τέλος της χρήσης, με εξαίρεση τις αγροτικές εκτάσεις που εμφανίζονται στο ενεργητικό της η εταιρεία. Αξίζει να σημειωθεί ότι το Π.Δ. 299/2003, ΦΕΚ 255/Α'/04-11-2003 ίσχυε μέχρι και το τέλος του έτους 2012 ενώ ο Ν. 4172/2013 (Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος), ΦΕΚ 167/Α'/23- 07-2013 έχει εφαρμογή για δαπάνες αποσβέσεων που πραγματοποιούνται στις διαχειριστικές περιόδους που αρχίζουν από την 01-01-2014 και μετά.

Υπάρχουν πολλές μέθοδοι υπολογισμού των αποσβέσεων, ανάλογα με τις επιδιώξεις της κάθε επιχείρησης, οι σημαντικότερες όμως είναι οι ακόλουθες:

- Μέθοδος της σταθερής απόσβεσης: στην οποία χρησιμοποιείται ένας σταθερός συντελεστής, επί της τιμής κτήσης του παγίου. Δίνει τη δυνατότητα σε μία επιχείρηση να διενεργεί σταθερές αποσβέσεις έως ότου αποσβεστεί ολοσχερώς ένα πάγιο στοιχείο.
- Μέθοδος της αύξουσας απόσβεσης: επιλέγεται από επιχειρήσεις οι οποίες στοχεύουν στην παρουσίαση μειωμένων αποσβέσεων κατά τα πρώτα χρόνια λειτουργίας τους και υψηλών τα επόμενα. Με άλλα λόγια, το ποσό των αποσβέσεων βαίνει αυξανόμενο για κάθε επόμενη διαχειριστική χρήση.
- Μέθοδος της φθίνουσας απόσβεσης: στη μέθοδο αυτή η αξία των αποσβέσεων συνεχώς μειώνεται και προτιμάται από οικονομικές μονάδες που επιδιώκουν την εμφάνιση υψηλών εξόδων κατά τις πρώτες χρήσεις και χαμηλών κατά τις μεταγενέστερες.

Όπως προαναφέρθηκε, μία επιχείρηση είναι ελεύθερη να επιλέξει τη μέθοδο απόσβεσης που θα χρησιμοποιήσει καθώς προσπαθεί να εξυπηρετήσει κάποιες

ανάγκες. Οι τρόποι με τους οποίους έχει τη δυνατότητα να διαχειρίζεται τα κέρδη της παρατίθενται παρακάτω:

- ✚ Με επιλογή της μεθόδου απόσβεσης: η οικονομική μονάδα, με βάση το στόχο εμφάνισης αυξημένων ή μειωμένων εξόδων, είναι ανάγκη να επιλέξει μία από τις προαναφερόμενες μεθόδους προκειμένου να προβεί στη διαγραφή περιουσιακών στοιχείων που έχουν περιέλθει στη δικαιοδοσία της.
- ✚ Με επιλογή του χρόνου διαγραφής: οι διοικούντες μίας επιχείρησης για να διαγράψουν ένα περιουσιακό στοιχείο στο σωστό χρόνο θα πρέπει να είναι σε θέση να υπολογίσουν την ωφέλιμη ζωή του.
- ✚ Αλλαγή της φύσης του περιουσιακού στοιχείου: στην περίπτωση που ένα πάγιο στοιχείο, από λειτουργικό που ήταν μεταβληθεί σε μη λειτουργικό, αυτό πλέον δεν υπόκειται σε υποχρέωση απόσβεσης. Προϋπόθεση του παραπάνω είναι να σταματήσει η λειτουργική χρήση του μέσα στην επιχείρηση.
- ✚ Με τον υπολογισμό της υπολειμματικής αξίας: τέλος, για να εκτιμηθούν οι σωστές μειώσεις της αξίας των πάγιων στοιχείων ανά έτος, πρέπει να υπολογιστεί η υπολειμματική αξία τους.

Ως υπολειμματική αξία καλείται η αξία του περιουσιακού στοιχείου στο τέλος της ωφέλιμης ζωής του, η οποία μπορεί να είναι μηδέν ή μεγαλύτερη του μηδενός, όταν πρόκειται για περιουσιακά στοιχεία που αποσβένονται σε μακροπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα. Ο υπολογισμός της υπολειμματικής αξίας ενδεχομένως να κυμαίνεται εντός μεγάλου εύρους προβλέψεων, αν λάβει κανείς υπόψη του ότι το χρονικό διάστημα της απόσβεσης υπάρχει περίπτωση να φτάνει τα 15, 20 ή τα 30 χρόνια.

4.2.6 Πώληση-Επανεκμίσθωση και ανταλλαγή περιουσιακών στοιχείων

Αξίζει να αναφερθεί ότι η εκχώρηση των μακροπρόθεσμων παγίων στοιχείων μίας επιχείρησης στο σωστό χρόνο συνάγει την καταχώριση κερδών ή ζημιών που μέχρι τότε δεν είχαν παρατηρηθεί.

- ✚ Η τεχνική πώλησης και επανεκμίσθωσης αποτελεί έναν τρόπο διάθεσης ενός περιουσιακού στοιχείου. Είχε παρουσιάσει μεγάλη ανάπτυξη στη χώρα μας την

προηγούμενη δεκαετία λόγω κυρίως της απόδοσης άμεσης ρευστότητας στις επιχειρήσεις και του αυξανόμενου ρυθμού των τιμών των ακινήτων. Όπως κάνει λόγο και ο McKee Thomas (2005), η μέθοδος αυτή αναφέρεται στην πώληση ενός παγίου στοιχείου από μία εταιρεία και την αμέσως μετά ενοικίασή του. Οι Γενικά Παραδεκτές Λογιστικές Αρχές ορίζουν διαφορετικά για το εάν πρόκειται για χρηματοδοτική επανεκμίσθωση και διατήρηση της ιδιοκτησίας του ή λειτουργική επανεκμίσθωση με ισοδύναμη ενοικίαση του παγίου. Επιχειρήσεις που διαθέτουν πολλά πάγια μπορούν μέσω αυτής της μεθόδου να τα μειώσουν και κατά συνέπεια να ελαττώσουν και τις πραγματοποιούμενες αποσβέσεις, ενώ τους δίνεται η ευκαιρία να αυξήσουν τη ρευστότητά τους μέσω του πιθανού κέρδους που θα καταγραφεί από την πώληση αυτή. Το κέρδος θα αποσβεστεί κατά τμήματα και ανάλογα με το χρόνο ζωής του παγίου αν πρόκειται για χρηματοδοτική μίσθωση ή κατ' αναλογία των πληρωμών ενοικίου αν πρόκειται για λειτουργική μίσθωση. Οι ζημίες που τυχόν θα προκύψουν από την πώληση αυτή θα καταχωριστούν στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις του πωλητή. Η παραπάνω τακτική δημιουργεί στις επιχειρήσεις πρόσφορο έδαφος για να διαχειριστούν, με τον τρόπο που επιθυμούν αυτές, τα κέρδη τους. Συμπληρωματικά, παρέχει τη δυνατότητα για χειραγώγηση των κερδών με τη μεταβολή ενός παγίου που δεν υφίσταται απόσβεση, σε έξοδο που μεταβάλλει τα κέρδη προς τα κάτω. Αυτό μπορεί να γίνει στην περίπτωση που μία εταιρεία μισθώνει ένα οικοπέδο με κτίριο. Για το κτίριο μπορούν να υπολογιστούν αποσβέσεις, όμως όχι για τη γη κάτω από αυτό. Αν υποθεθεί ότι έχουμε μία λειτουργική επανεκμίσθωση, το μίσθωμα θα είναι μεγαλύτερης αξίας από ότι η απόσβεση, αφού ο νέος ιδιοκτήτης, ήτοι ο εκμισθωτής, πρέπει να αποκτήσει ξανά όχι μόνο τα έξοδα του οικοπέδου αλλά και του κτιρίου. Έχει μεγάλη σημασία να αναφερθεί ότι οι υπεύθυνοι μίας εταιρείας, καθίσταται αναγκαίο να ζυγίζουν το κέρδος που απολαμβάνουν μεταξύ αποσβέσεων που χάνονται και μισθωμάτων που δημιουργούνται από τη χρήση αυτής της τεχνικής και να αποφασίζουν για την αποτελεσματικότητά της.

 Η ολοκληρωτική πώληση είναι μία τεχνική με την οποία η επιχείρηση μπορεί να βελτιώσει τα κέρδη της σε μία διαχειριστική χρήση μέσω της πώλησης ενός παγίου στοιχείου που αποσβένεται για μεγάλο χρονικό διάστημα και εμφανίζει απραγματοποίητα κέρδη ή ζημίες.

4.2.7 Πρόωρη εξόφληση των χρεών

Είναι γνωστό πως οι επιχειρήσεις πολλές φορές αναγκάζονται να δανειστούν, είτε με βραχυπρόθεσμο ορίζοντα είτε με μακροπρόθεσμο. Όσον αφορά τον μακροπρόθεσμο δανεισμό, όπως ένα ομόλογο μεγάλης διάρκειας, αυτό καταχωρίζεται στη λογιστική του αξία. Έτσι, η διοίκηση της εταιρείας μπορεί να επιλέξει τη νωρίτερη αποπληρωμή μίας ή περισσοτέρων υποχρεώσεων της τοις μετρητοίς, εφόσον διαθέτει την ανάλογη ρευστότητα που απαιτείται έτσι ώστε να μην διαταραχτούν τα διαθέσιμά της. Με αυτόν τον τρόπο, θα μπορούσε, επί παραδείγματι, να επιτύχει η αποπληρωμή της οφειλής να γίνει σε μικρότερη αξία από τη λογιστική δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο κέρδη για την επιχείρηση. Αυτό σημαίνει ότι οι υπεύθυνοι της εταιρείας είναι ικανοί να επενεργήσουν στο τελικό αποτέλεσμά της αφού οι ίδιοι επιλέγουν πότε θα αποπληρωθεί μία οφειλή. Όπως ορίζουν τα GAAP, το αποτέλεσμα αυτό καταγράφεται στην κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης ως έκτακτο αποτέλεσμα.

4.2.8 Η χρήση των παράγωγων χρηματοοικονομικών προϊόντων

Τα παράγωγα χρηματοοικονομικά προϊόντα ορίζονται ως συμβόλαια ανάμεσα σε δύο πλευρές, η αξία των οποίων παράγεται από την αξία άλλων χρηματοοικονομικών προϊόντων, τα κυριότερα από τα οποία είναι τα ομόλογα και οι μετοχές. Η αξία ενός παραγώγου διαθέτει άμεση και ευθεία σχέση με την τιμή του διαπραγματεύσιμου χρηματοοικονομικού προϊόντος από το οποίο παράγεται και παρουσιάζει διακύμανση από αυτήν. Τα παραπάνω προϊόντα χρησιμοποιούνται από τις εταιρείες με σκοπό την προστασία τους από επιχειρηματικούς κινδύνους, όπως για παράδειγμα οι μεταβολές στις τιμές των αγαθών, οι αλλαγές στην ισοτιμία του συναλλάγματος, οι διαφοροποιήσεις των επιτοκίων, οι μεταβολές των καιρικών συνθηκών. Οι πιο βασικές κατηγορίες παραγώγων είναι:

- Τα προθεσμιακά συμβόλαια
- Τα μελλοντικά συμβόλαια
- Τα δικαιώματα προαίρεσης
- Συμφωνίες ανταλλαγών.

Η χρήση των παραγώγων είναι ένα εργαλείο το οποίο μετριάζει και αντισταθμίζει τον κίνδυνο. Τα παράγωγα χρηματοοικονομικά προϊόντα, πρέπει να εμφανίζονται στον Ισολογισμό της επιχείρησης σαν στοιχείο του Ενεργητικού ή του Παθητικού. Τα παρεπόμενα των συναλλαγών, αρνητικά ή θετικά, καταχωρίζονται στην κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης, άρα επιδρούν στο λειτουργικό αποτέλεσμα της χρήσης. Όπως προκύπτει, τα κέρδη ή οι ζημίες των παραγώγων προσφέρουν ευκαιρίες σε μία εταιρεία για διαχείριση των αποτελεσμάτων της, όπως για παράδειγμα, στην περίπτωση όπου μία εταιρεία διαθέτει αξιόγραφα σταθερού επιτοκίου και προβαίνει σε συμφωνία ανταλλαγής, μετατρέποντας τα αξιόγραφα αυτά σε μεταβλητού επιτοκίου. Το αποτέλεσμα της παραπάνω ανταλλαγής θα επιτρέψει στη διοίκηση της επιχείρησης, σε μία πιθανή μεταβολή των επιτοκίων προς τα πάνω, να παρουσιάσει κέρδη.

4.2.9 “Συρρίκνωση του πλοίου”

Η συγκεκριμένη τεχνική δεν έχει επίδραση στα κέρδη μίας επιχείρησης αλλά στο δείκτη που ονομάζεται κέρδη ανά μετοχή, ο οποίος επέχει πολλές φορές θέση κερδών. Το παραπάνω γίνεται όταν η εταιρεία επαναγοράζει δικές της μετοχές, με αποτέλεσμα να μειώνεται ο αριθμός των μετοχών της. Το αποτέλεσμα από τη συναλλαγή αυτή δεν αναγνωρίζεται και δεν καταγράφεται ως κέρδος ή ζημία στην κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης. Και αυτό συμβαίνει διότι δεν πρόκειται για αγορά μετοχών άλλης επιχείρησης, δηλαδή για συναλλαγή έξω από τα σύνορα της επιχείρησης, αλλά για μετοχές των μελών της ιδιοκτησίας της. Ουσιαστικά η εταιρεία χειραγωγεί τα κέρδη της βελτιώνοντας το δείκτη κέρδη ανά μετοχή, συνεπώς και την εικόνα της, με ταυτόχρονη αύξηση των ταμειακών ροών της.

Γενικά, η επαναγορά ιδίων μετοχών δεν επιτρέπεται για μία επιχείρηση, παρά μόνο στις ακόλουθες περιπτώσεις (Κόντος, 2007):

- Επαναγορά για να στηρίξει την αξία της μετοχής στη χρηματιστηριακή αγορά,
- Επαναγορά για ακύρωση μετοχών με στόχο την ελάττωση της καθαρής θέσης της,
- Επαναγορά που στοχεύει στη διάθεση μετοχών στους υπαλλήλους της.

4.2.10 Ταξινόμηση των κερδών

Οι επιχειρήσεις, όπως είναι ευρύτατα γνωστό, είναι οικονομικές οντότητες και αναμένουν κέρδη από τη λειτουργία τους. Τα κέρδη αυτά μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε διάφορες κατηγορίες, από τις σημαντικότερες των οποίων είναι η διάκριση σε οργανικά και ανόργανα. Τα οργανικά είναι τα αποτελέσματα τα οποία απορρέουν από την κύρια δραστηριότητα της εταιρείας και για αυτόν το λόγο υπάρχουν πολλές πιθανότητες να επαναληφθούν και στο μέλλον. Στον αντίποδα, τα ανόργανα είναι αυτά που προκύπτουν από ασυνήθιστες δραστηριότητες ή από διάφορα έκτακτα γεγονότα (π.χ. έσοδα προηγούμενων χρήσεων, κρατικές επιχορηγήσεις, πιστωτικές συναλλαγματικές διαφορές, υπερβολικά κέρδη ή ζημιές κτλ). Επιπλέον, είναι γνωστό ότι οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν κονδύλια προκειμένου να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες τους. Κάποιες φορές όμως, δεν είναι εύκολο να ταξινομήσουν τα κονδύλια που τους χρειάζονται σε σχέση με τις ανάγκες τους και με αυτόν τον τρόπο τους δίνεται η ευκαιρία να χειραγωγούν τα κέρδη τους όταν πρέπει να ξεκαθαριστεί ποια κονδύλια υπάγονται σε συγκεκριμένες ανάγκες.

4.2.11 Η λογιστική των δεδουλευμένων

Λογιστική των δεδουλευμένων εσόδων και εξόδων είναι το σύστημα με το οποίο υπολογίζεται ο χρόνος αναγνώρισης των εσόδων και εξόδων, δηλαδή το πότε πραγματοποιούνται τα έσοδα και έξοδα και πότε αναγνωρίζονται και καταχωρίζονται στα λογιστικά βιβλία. Σε ό,τι αφορά τα έσοδα, αυτά πρώτα πραγματοποιούνται και μετά εισπράττονται (π.χ. πωλήσεις εμπορευμάτων με πίστωση), ενώ σε άλλες περιπτώσεις πρώτα εισπράττονται και μετά πραγματοποιούνται (π.χ. προείσπραξη διδάκτρων). Όσον αφορά τα έξοδα, είναι δυνατόν πρώτα να πληρώνονται και μετά να πραγματοποιούνται ή πρώτα να πραγματοποιούνται και μετά να πληρώνονται. Υπάρχει ετεροχρονισμός δηλαδή, ανάμεσα στο χρόνο στον οποίο αναγνωρίζεται το έσοδο ή το έξοδο και της αντίστοιχης ταμειακής ροής.

Για να γίνει το παραπάνω πιο κατανοητό, αξίζει να αναφερθούν τα παρακάτω. Στη λογιστική, η στιγμή πραγματοποίησης ενός εσόδου αποτελεί και τη στιγμή αναγνώρισής του, χωρίς απαραίτητα την αντίστοιχη ταμειακή εισροή. Η εισροή μπορεί

να είναι άμεση ή έμμεση, ενώ πολλές φορές δεν υπάρχει τελεσφόρηση της εμπορικής πράξης. Επίσης, υπάρχουν και τα έσοδα που προεισπράττονται (προεισπραχθέντα), στην περίπτωση για παράδειγμα μίας κατασκευαστικής εταιρίας, όπου πρώτα πραγματοποιείται το έσοδο από τη μερική εκτέλεση του έργου και μετά παραδίδεται το έργο. Στην περίπτωση αυτή, υπάρχει υποχρέωση από την πλευρά της εταιρείας προς τον πελάτη.

Η λογιστική των δεδουλευμένων δημιουργεί ευνοϊκό περιβάλλον για χειραγώγηση των κερδών μίας οικονομικής οντότητας και αυτό εξηγείται από τους κατωτέρω λόγους:

- Δεν επιδρούν στις ταμειακές ροές.
- Η ανίχνευσή τους πραγματοποιείται με δυσκολία (Peasnell et al., 2005),
- Τα δεδουλευμένα συνιστούν συστατικά των κερδών που δεν εμφανίζονται στις ταμειακές ροές.

Σύμφωνα με τους DeFond & Jiambalvo (1994), τα συνολικά δεδουλευμένα είναι το άθροισμα των κανονικών και μη κανονικών δεδουλευμένων. Από τις παραπάνω δύο κατηγορίες, τα κανονικά δεδουλευμένα είναι λογιστικής φύσεως και συμμορφώνονται με τους λογιστικούς κανόνες ενώ τα μη-κανονικά είναι αυτά που δίνουν τη δυνατότητα στους οικονομικά υπεύθυνους των επιχειρήσεων να προβαίνουν σε χειραγώγηση κερδών καθώς περιέχουν προσωπικές εκτιμήσεις. Από τα παραπάνω συνάγεται το συμπέρασμα ότι οι διοικούντες μεταβάλλοντας τα μη κανονικά δεδουλευμένα επηρεάζουν το ύψος των συνολικών δεδουλευμένων με αποτέλεσμα να αλλοιώνεται η οικονομική εικόνα της επιχείρησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Συστήματα εύρεσης διαχείρισης κερδών

Στο παρόν κεφάλαιο, θα γίνει μία προσπάθεια να αποδοθούν με ακρίβεια οι δύο τρόποι εντοπισμού της χειραγώγησης των κερδών. Ο μεν πρώτος έχει τη βάση του στη λογιστική των δεδουλευμένων, ενώ ο δεύτερος τρόπος βασίζεται στην κατανομή συχνοτήτων των κερδών

5.1 Διαχείριση των κερδών μέσω των δεδουλευμένων

Στην τελευταία υποενότητα του προηγούμενου κεφαλαίου, έγινε αναφορά στην έννοια της λογιστικής των δεδουλευμένων. Προκειμένου να καταστεί πιο σαφής η έννοια των παραπάνω, αξίζει να πούμε ότι στην προαναφερθείσα μέθοδο εφαρμογής της λογιστικής, ο χρόνος της πραγματοποίησης των εσόδων δεν ταυτίζεται με το χρόνο της είσπραξης τους και ο χρόνος πραγματοποίησης των εξόδων αποδεδουλεύεται από το χρόνο της πληρωμής τους. Υπάρχουν οι εξής δύο κατηγορίες, τα κανονικά ή μη διαφοροποιούμενα και τα μη κανονικά ή διαφοροποιούμενα δεδουλευμένα (Yaari & Ronen, 2008).

- Κανονικά ή μη διαφοροποιούμενα δεδουλευμένα έσοδα ή έξοδα είναι μία προαιρετική εισροή ή δαπάνη που δεν έχει πραγματοποιηθεί ακόμα αλλά πρόκειται να πραγματοποιηθεί και καταχωρίζεται στα λογιστικά βιβλία. Με άλλα λόγια, είναι αυτά τα δεδουλευμένα που προέρχονται από συναλλαγές οι οποίες έγιναν με σκοπό τη χειραγώγηση των κερδών ή λογιστικές πρακτικές που εφαρμόστηκαν με τον ίδιο στόχο.
- Μη κανονικά ή διαφοροποιούμενα δεδουλευμένα, είναι μία εισροή ή δαπάνη που πραγματοποιείται υποχρεωτικά και έχει ήδη καταγραφεί στα λογιστικά βιβλία. Δηλαδή, τα έσοδα ή έξοδα τα οποία απορρέουν από οικονομικές συναλλαγές που λογίζονται ότι αρμόζουν στην τακτική της επιχειρηματικής οντότητας, στην επίδοσή της και σε διάφορους οικονομικούς παράγοντες, μικροοικονομικούς ή μακροοικονομικούς. Τα συνολικά δεδουλευμένα ισούνται με το άθροισμα των διαφοροποιούμενων και των μη διαφοροποιούμενων δεδουλευμένων.

5.2 Υποδείγματα δεδουλευμένων

Παρακάτω δίνονται τα σημαντικότερα υποδείγματα εντοπισμού της χειραγώγησης κερδών, τα οποία βασίζονται στη λογιστική των δεδουλευμένων. Επιγραμματικά, αυτά είναι:

- 1) Το υπόδειγμα της DeAngelo,

- 2) Το πρότυπο του Healy,
- 3) Το πρότυπο της Jones,
- 4) Το τροποποιημένο υπόδειγμα της Jones,
- 5) Το βιομηχανικό πρότυπο.

5.2.1 Το υπόδειγμα της DeAngelo

Η DeAngelo (1986, 1988), προκειμένου να διερευνήσει την ύπαρξη διαχείρισης κερδών στο δείγμα της, υπολογίζει τα συνολικά δεδουλευμένα ως τα αποπληθωρισμένα δεδουλευμένα της προηγούμενης χρονιάς με βάση το ύψος των περιουσιακών στοιχείων:

$$NDA_{t+1} = TA_t / A_{t-1}$$

Όπου: NDA_{t+1} τα μη διαφοροποιούμενα δεδουλευμένα το έτος $t+1$, TA_t ορίζονται τα συνολικά δεδουλευμένα το έτος $t+1$, A_{t-1} το ενεργητικό της χρονιάς $t-1$. Το πρότυπο αυτό θεωρεί ότι τα αναμενόμενα δεδουλευμένα της τρέχουσας περιόδου ισούνται με τα δεδουλευμένα της προηγούμενης και συνεπώς οι μεταβολές στα δεδουλευμένα είναι διαφοροποιημένες.

5.2.2 Το μοντέλο του Healy

Ο Healy (1985) όρισε τα μη διαφοροποιούμενα δεδουλευμένα ως το μέσο όρο¹² των συνολικών δεδουλευμένων¹³ του έτους στο οποίο γίνεται ο υπολογισμός. Τα συνολικά δεδουλευμένα έχουν αποπληθωριστεί διά μέσου του συνολικού ενεργητικού⁵⁶ της προηγούμενης χρονιάς δηλαδή:

¹² mean

¹³ Total Accruals-TA

$$NDA_t = 1/n \sum_{\gamma} (TA_{\gamma} / A_{\gamma-1})$$

Όπου:

- NDA_t τα μη διαφοροποιούμενα δεδουλευμένα το έτος t ,
- TA_{γ} ορίζονται τα συνολικά δεδουλευμένα το συγκεκριμένο έτος,
- $A_{\gamma-1}$ το ενεργητικό της προηγούμενης χρονιάς,
- n ο αριθμός των ετών για τη χρονική περίοδο υπολογισμού,
- γ ο δείκτης για κάθε συγκεκριμένο έτος και για τα έτη $t-n, t-n+1, \dots, t-1$.

5.2.3 Το πρότυπο της Jones

Το πρότυπο αυτό μελετά τις μεταβολές που επέρχονται στις οικονομικές καταστάσεις μίας επιχείρησης μέσω των μη διαφοροποιούμενων δεδουλευμένων. Η Jones παρουσίασε το μοντέλο αυτό το 1991 και υπέθεσε ότι το ύψος των μη κανονικών δεδουλευμένων βρίσκεται σε συνάρτηση της μεταβολής των πωλήσεων της οικονομικής μονάδας από τη μία χρονιά στην επόμενη και του ύψους των παγίων της:

$$NDA_t = a_1(1/A_{t-1}) + a_2(\Delta REV_t/A_{t-1}) + a_3(PPE_t/A_{t-1})$$

Όπου:

- NDA_t τα μη διαφοροποιούμενα δεδουλευμένα το χρόνο t , τα οποία έχουν αποπληθωριστεί με το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων της προηγούμενης διαχειριστικής χρήσης,
- ΔREV_t η μεταβολή στα συνολικά έσοδα του έτους t σε σχέση με το έτος $t-1$,
- A_{t-1} το σύνολο του ενεργητικού στο τέλος του προηγούμενου έτους $t-1$,
- PPE_t το ύψος των παγίων στοιχείων στο τέλος του έτους t ,

a_1, a_2, a_3 = οι σχετικές με την επιχειρηματική οντότητα μεταβλητές.

Για τον υπολογισμό των προαναφερόμενων μεταβλητών, χρησιμοποιείται ο παρακάτω μαθηματικός τύπος για την περίοδο αναφοράς:

$$TA_t/A_{t-1} = a_1(1/A_{t-1}) + a_2(\Delta REV_t/A_{t-1}) + a_3(PPE_t/A_{t-1}) + E_t$$

Όπου:

- E_t = το σφάλμα που αντιστοιχεί στα διαφοροποιούμενα δεδουλευμένα της επιχείρησης κατά το έτος t ,

Τα a_1, a_2, a_3 υπολογίζονται με την εφαρμογή της μεθόδου των ελαχίστων τετραγώνων στην παραπάνω σχέση. Αξίζει να αναφερθεί ότι το πρότυπο αυτό υπερισχύει έναντι άλλων στη διεθνή βιβλιογραφία και η εμπειρική διερεύνηση κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το υπόδειγμα αυτό έχει τη δυνατότητα να ερμηνεύει με επιτυχία περίπου το 1/4 των αποκλίσεων στα συνολικά δεδουλευμένα.

5.2.4 Το τροποποιημένο υπόδειγμα της Jones

Μετά το μοντέλο της Jones, το οποίο παρουσίαζε σφάλμα στα διαφοροποιούμενα δεδουλευμένα όταν υπήρχε χειραγώγηση των κερδών στις επιχειρήσεις, οι Dechow, Sloan και Sweeney (1995) εισήγαγαν μία τροποποίηση σε αυτό. Στο υπόδειγμα αυτό, απομονώνονται οι εισπρακτέοι λογαριασμοί της χρήσης t σε σχέση με τη χρήση $t-1$ από τα συνολικά έσοδα της επιχειρηματικής οντότητας. Δηλαδή, διαχωρίζονται τα έσοδα που έχουν προέλθει από πωλήσεις επί πιστώσει από τα έσοδα που έχουν προκύψει από πωλήσεις τοις μετρητοίς. Και αυτό γίνεται διότι στις πωλήσεις επί πιστώσει μπορούν να τεθούν σε εφαρμογή μέθοδοι χειραγώγησης των κερδών.

$$NDA_t = a_1(1/A_{t-1}) + a_2(\Delta REV_t - \Delta REC_t/A_{t-1}) + a_3(PPE_t/A_{t-1})$$

- Με ΔREC_t : η μεταβολή των εισπρακτέων λογαριασμών του έτους t σε σχέση με το έτος t-1

5.2.5 Το βιομηχανικό πρότυπο

Το μοντέλο αυτό εισήχθη στη βιβλιογραφία το 1991 από τους Dechow και Sloan και είναι το μοναδικό το οποίο δεν υποθέτει ότι τα μη διαφοροποιούμενα δεδουλευμένα διατηρούν μία συνέχεια και σταθερότητα κατά την πάροδο του χρόνου. Θέτει την καινούργια, για τους ερευνητές υπόθεση, ότι οι μεταβολές των παραγόντων που επιδρούν στα μη διαφοροποιούμενα δεδουλευμένα ακολουθούν μία κοινή πορεία για τις επιχειρηματικές οντότητες που ανήκουν στον ίδιο τομέα της αγοράς. Το πρότυπο αναπαριστάται με την παρακάτω μαθηματική σχέση:

$$NDA_t = \beta_1 + \beta_2(TA_{\gamma}/A_{\gamma-1})$$

- i. $\text{median}_j(TA_{\gamma}/A_{\gamma-1})$: η παράμετρος που λειτουργεί ως διάμεσος των αποπληθωρισμένων συνολικών δεδουλευμένων των επιχειρήσεων που δεν έχουν ενσωματωθεί στο προς εξέταση δείγμα αλλά ανήκουν στον ίδιο κλάδο με αυτές,
- ii. β_1 & β_2 : οι παράμετροι αυτές προέρχονται από μία OLS παλινδρόμηση των παρατηρήσεων στην περίοδο κατά την οποία εκτιμάται το δείγμα και
- iii. Non-Discretionary Accruals-NDAt: υπολογίζονται σύμφωνα με το μοντέλο της Jones. Έχει μεγάλη σημασία να αναφέρουμε ότι το υπόδειγμα αυτό περιορίζει στο ελάχιστο το σφάλμα της μέτρησης⁵⁹ στα κανονικά δεδουλευμένα διότι διαχωρίζει τις αυξομειώσεις τους που δεν προέρχονται από ιδιαιτερότητες του τομέα της αγοράς στον οποίο ανήκουν αλλά από ιδιαιτερότητες των ίδιων των επιχειρήσεων.

5.3 Εντοπισμός της διαχείρισης κερδών μέσω της κατανομής συχνοτήτων των κερδών

Όπως αναφέρθηκε στην αρχή του τρέχοντος κεφαλαίου, μία άλλη μέθοδος για τον εντοπισμό της χειραγώγησης των κερδών των επιχειρήσεων, εκτός από τη χρησιμοποίηση των δεδουλευμένων, είναι αυτή της ανεύρεσής της μέσω της κατανομής συχνοτήτων των κερδών που εμφανίζουν στις χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις.

Η ερευνήτρια που ασχολήθηκε με τη μέθοδο αυτή στην αρχική της μορφή ήταν η Hayn (1995), η οποία υποστήριξε ότι οι υπεύθυνοι των επιχειρηματικών μονάδων στοχεύουν στην επίτευξη και κατά συνέπεια στην εμφάνιση κερδών σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα, δηλαδή θετικών αποτελεσμάτων, είτε οριακών είτε κερδών που κυμαίνονται εντός των ορίων των κερδών της εταιρείας, ενώ δεν εμφανίζουν ζημίες. Σε περίπτωση, δηλαδή, παρακολούθησης της κατανομής των κερδών που δημοσιεύονται κοντά σε αυτά τα όρια, διαπιστώνονται σοβαρές ρωγμές στη συνέχεια της κατανομής καθώς, όπως προαναφέρθηκε, οι επιχειρήσεις συνηθίζουν να επιλέγουν τη δημοσίευση οριακών κερδών και όχι οριακών ζημιών. Για να γίνω πιο σαφής, η ασυνέχεια εντοπίζεται γύρω από το μηδέν.

Με άλλα λόγια, παρατηρείται το φαινόμενο πολλές επιχειρήσεις να παρουσιάζουν θετικά αποτελέσματα, έστω και οριακά ενώ από την άλλη πλευρά, ελάχιστες δημοσιεύουν ζημίες πολύ κοντά στο σημείο μηδέν. Αυτό το γεγονός μας υποδεικνύει πως οι διοικούντες μίας επιχείρησης, η οποία αναμένεται να παρουσιάσει αρνητικά αποτελέσματα, επιλέγουν να επιστρατεύσουν πρακτικές χειραγώγησης των κερδών προκειμένου να δημοσιεύσουν θετικά αποτελέσματα ακόμα και αν αυτά τα οφέλη είναι μικρής σημασίας.

Η παραπάνω τακτική της διοίκησης μπορεί να εξηγηθεί από διάφορους λόγους. Πρωτίστως, υπάρχει αντίκτυπος στην ψυχολογία όλων όσοι εμπλέκονται στο επενδυτικό κομμάτι της επιχείρησης σε σχέση με τα θετικά και αρνητικά αποτελέσματά της. Υπάρχει διαφορετική αντιμετώπιση από έναν επενδυτή σε περίπτωση κέρδους της εταιρείας, έστω και απειροελάχιστου ή στάσιμου σε σχέση με προηγούμενες χρήσεις, από μία εμφάνιση ζημιών. Γίνεται εύκολα αντιληπτό, ότι ο συγκεκριμένος επενδυτής

δεν θα αναλάβει το ρίσκο της τοποθέτησης των χρημάτων του σε μία επιχείρηση με εμφανείς αρνητικές ενδείξεις, δηλαδή με αρνητικό δείκτη ιδίων κεφαλαίων, αφού θα έχει θεωρήσει ότι, λόγω της αδυναμίας πληρωμής μερισμάτων, η αποτυχία του θα είναι πολύ πιθανή.

Επιπρόσθετα, μία άλλη αιτία που ωθεί τους μάνατζερ στην ωραιοποίηση των αποτελεσμάτων είναι η εμφάνιση χρηματοοικονομικών δεικτών που δεν μεταβάλλονται αρνητικά στο χρόνο και παρέχουν ασφάλεια όσον αφορά την αξιοπιστία της επιχείρησης. Για παράδειγμα, όταν μία επιχείρηση παρουσιάζει ένα δείκτη κυκλοφοριακής ρευστότητας που εφησυχάζει τους προμηθευτές και τους υπόλοιπους πιστωτές της, επιβεβαιώνει τη δυνατότητά της να ανταποκριθεί στις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της, πάντα με ένα περιθώριο ασφαλείας. Πέρα από αυτό, οι δείκτες κερδοφορίας αναφέρονται, αφενός στη σχέση των κερδών και απασχολούμενων στην επιχείρηση κεφαλαίων και αφετέρου στις σχέσεις μεταξύ κερδών και πωλήσεων. Οι αριθμοδείκτες κερδοφορίας δείχνουν πόσο αποτελεσματική ήταν η επιχείρηση κατά τη διάρκεια μίας ή περισσότερων χρήσεων και απαντούν σε ερωτήματα σχετικά με το εάν τα κέρδη ήταν ικανοποιητικά, ποια ήταν η απόδοση από τις κύριες δραστηριότητές της κτλ. Έχει μεγάλη σημασία να αναφέρουμε ότι τα πιστωτικά ιδρύματα χορηγούν δάνεια μεγάλου ύψους σε εταιρείες που παρουσιάζουν θετικά αποτελέσματα και επομένως ασφαλείς δείκτες κερδοφορίας, καθώς επιθυμούν να είναι βέβαια για τη δυνατότητα αποπληρωμής του δανείου από την εταιρεία, προσπαθούν δηλαδή να μειώσουν το κόστος δανειοδότησης. Τέλος, αξίζει να γίνει μία μνεία στο γεγονός ότι οι διοικούντες μίας επιχείρησης καταβάλλουν προσπάθεια στο να αντεπεξέλθουν στις προβλέψεις οι οποίες έχουν τεθεί από την αγορά, ιδιώτες και επενδυτές. Τα άτομα που επιλέγουν να επενδύσουν μεταξύ διαφόρων εναλλακτικών επιλογών, συγκρίνουν τα αποτελέσματα ως μεταβολές γύρω από ένα σημείο αναφοράς. Προκειμένου λοιπόν να φτάσει μία επιχείρηση σε αυτό το όριο αναφοράς και να μην απογοητεύσει την αγορά, υιοθετούνται τεχνικές χειραγώγησης των κερδών. Πολλοί ερευνητές έχουν ασχοληθεί με τον εντοπισμό ασυνεχειών στα δημοσιευμένα κέρδη, από τους οποίους ξεχωρίζουν οι Burgstahler και Dichev. Οι προαναφερόμενοι το έτος 1997, χρησιμοποιώντας έναν χαρακτηριστικό έλεγχο βασισμένο στη στατιστική, θεώρησαν πως οι οικονομικά υπεύθυνοι μίας επιχείρησης χειραγωγούν τα κέρδη της, προκειμένου να αποφύγουν απώλειες και μειώσεις στα κέρδη της. Αυτό σημαίνει ότι επιλέγουν να παρουσιάσουν έστω και οριακά κέρδη σε μία διαχειριστική χρήση,

πράγμα που αποδείχθηκε από μία έρευνα που διεξήγαγαν για τα έτη 1976-1994. Από το δείγμα των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα, παρατηρήθηκε πως πολλές επιχειρήσεις εμφάνιζαν οριακά κέρδη και θετικές μεταβολές, ενώ ασυνήθιστα μικρός αριθμός από αυτές καταχώριζαν στις οικονομικές τους καταστάσεις μικρές απώλειες και αρνητικές μεταβολές στα κέρδη.

Από την παραπάνω έρευνα, εξήχθη λοιπόν το συμπέρασμα, ότι οι διοικήσεις των εταιρειών επέλεξαν να χειραγωγήσουν τα κέρδη τους έτσι ώστε να μην δημοσιεύουν ζημίες και δυσμενείς μεταβολές στα κέρδη από μία περίοδο σε μία άλλη. Ιδιαίτερα, εκτίμησαν ότι ποσοστό 8%-12% από τις εταιρείες που δεν χειραγωγούν τα κέρδη τους και παρουσιάζουν μικρή αρνητική μεταβολή των αποτελεσμάτων τους, θα εφαρμόσουν τεχνικές που θα τις βοηθήσουν να δημοσιεύσουν ενίσχυση της κερδοφορίας τους. Με παρόμοιο τρόπο, το 30%- 44% από τις επιχειρηματικές μονάδες που δεν χρησιμοποιούν μεθόδους διαχείρισης των κερδών και δημοσιεύουν ζημίες, θα κινηθούν κατά τέτοιο τρόπο ώστε εν τέλει να καταχωρίσουν θετικά αποτελέσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Επιχειρηματική ηθική και δεοντολογία

6.1 Σημασία και έννοια επιχειρηματικής ηθικής

Επιχειρηματική ηθική (business ethics): Είναι η ύπαρξη αρχών, κανόνων και προτύπων, ώστε κατά τη λήψη αποφάσεων για την επιχειρηματική δραστηριότητα να γίνεται αντιληπτό τι είναι ηθικά σωστό ή λάθος (Cambridge Business English Dictionary). Επιχειρηματική ηθική (business ethics): Είναι η ηθική αιτιολογία κατά την λήψη και εφαρμογή επιχειρηματικών αποφάσεων. Συμπεριλαμβάνει τις πολιτικές κοινωνικής ευθύνης, τους κώδικες δεοντολογίας και πρακτικής από μέρους των Διοικήσεων των εταιρειών, των εργοδοτικών ενώσεων των οργανισμών αλλά και του κοινωνικού ελέγχου. Όλα αυτά βασίζονται ή πρέπει να βασίζονται στη Δικαιοσύνη (Διανεμητική ή Διαδικαστική), (Oxford University Press). Ορισμός απάτης από ηθικής οπτικής: Η απάτη είναι η απόλυτα ανήθικη επιχειρηματική πράξη, παραβιάζει τα δικαιώματα βελτίωσης των πολλών για να καταλήξει στη βελτίωση κανενός (Harrison et al., 2015).

Οι Harrison et al., (2015), αξιολογούν την ηθική διάσταση των επιχειρηματικών αποφάσεων, εστιάζουν στην αναγκαία σωστή κρίση και κατηγοριοποιούν τους παράγοντες που τις επηρεάζουν σε: οικονομικούς, νομικούς και ηθικούς. Μία απόφαση πρέπει να είναι ορθολογική, νόμιμη και ηθική⁹. Η Διοίκηση δίνει το παράδειγμα ηθικής και της ακεραιότητας σε όλο τον οργανισμό. Σύμφωνα με τον Γκορτζή Αντ., (2017), η απουσία εταιρικής ηθικής είναι ο κυριότερος λόγος που δημιούργησε την πρόσφατη παγκόσμια οικονομική κρίση και για την μελλοντική αποφυγή των κρίσεων απαιτείται ένα αποτελεσματικό εταιρικό και πολιτειακό θεσμικό πλαίσιο το οποίο σε συνδυασμό με την εταιρική διακυβέρνηση και κουλτούρα μπορεί δυναμικά να καλλιεργηθεί εντός των εταιρειών. Οι εταιρείες που θα επιδείξουν ηθική στην λήψη των επιχειρηματικών τους αποφάσεων θα τύχουν μεγαλύτερης αποδοχής από το καταναλωτικό κοινό και θα αποκτήσουν πλεονέκτημα βιωσιμότητας. Είναι σχεδόν απίθανο οι ηθικές πολιτικές, όσο ισχυρές και να είναι, να αποτρέψουν αυτούς που έχουν ξεκάθαρα κίνητρα να εμπλακούν σε επαγγελματικές απάτες και καταχρήσεις (Wells J., 2017).

Από την άλλη οι κώδικες επιχειρηματικής ηθικής και επικοινωνίας αποσκοπούν στον χειρισμό της συμπεριφοράς αλλά δεν μπορούν να υποκαταστήσουν τις ηθικές αρχές, τον πολιτισμό και τον χαρακτήρα (Rezaee Z., 2007).

Η επιχειρηματική ηθική έχει να κάνει με τη δομική "υγεία" ενός οργανισμού και την ικανότητα του να αντιμετωπίζει επάξια τον ανταγωνισμό. Οι οργανισμοί που ενσωματώνουν την ηθική στην δράση τους κερδίζουν ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, καθώς μειώνουν το κόστος τους όχι μόνο σε όρους μείωσης κινδύνου αγωγών, προστίμων και άλλων ζημιών από αδικοπραξίες αλλά μειώνοντας και τα εμπόδια που προκύπτουν από ένα δυσλειτουργικό περιβάλλον. Πάνω από όλα η επιχειρηματική ηθική έχει να κάνει με την βελτίωση της αποτελεσματικότητας του οργανισμού¹⁴. Μεταξύ των ωφελειών από την υιοθέτηση ηθικών και υπεύθυνων επιχειρηματικών πρακτικών είναι: η αύξηση της χρηματοοικονομικής αποτελεσματικότητας, η βελτίωση της επιχειρηματικής "εικόνας" και της φήμης, η αύξηση των πωλήσεων και η αφοσίωση των πελατών, η αύξηση της παραγωγικότητας και της ποιότητας, η αύξηση

¹⁴ βλέπε: Ut sementem feceris ita metes (ότι σπείρεις θα θερίσεις), Markus Tullius Cicero, (b.c)

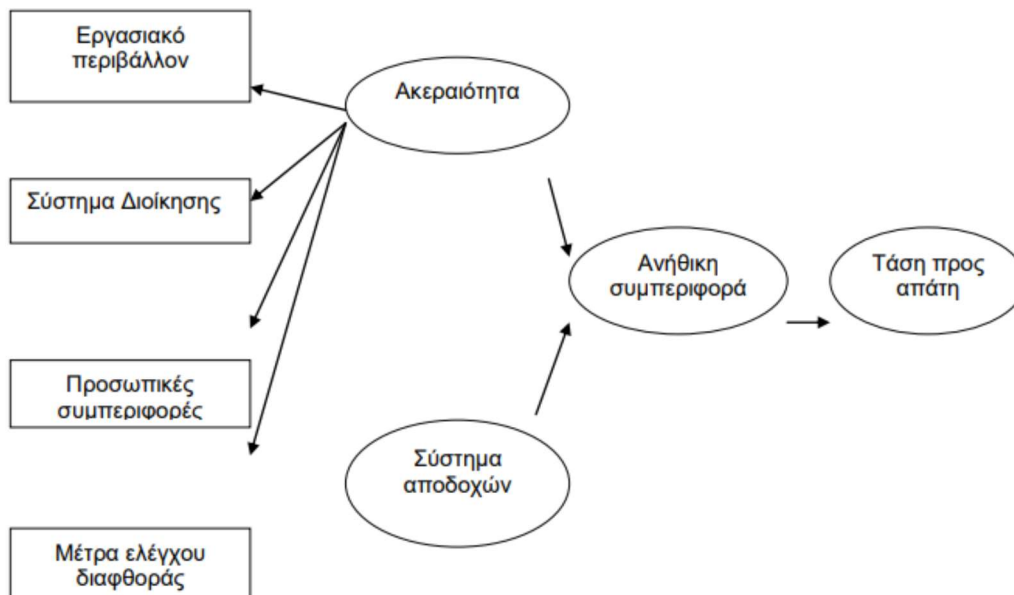
της ικανότητας προσέλκυσης και διατήρησης εργαζομένων, μείωση της ρυθμιστικής εποπτείας και πρόσβαση σε Κεφάλαια. (Henn St., 2009).

Ηθική είναι η αρχή της σωστής συμπεριφοράς σε σχέση με ένα συγκεκριμένο πρόσωπο ή μια εργασία. Οι αξίες που περιγράφουν την συμπεριφορά είναι: η τιμιότητα, ο σεβασμός και η πειθαρχία και η συνολική εφαρμογή τους καλείται ηθική. Τα ηθικά ζητήματα της λογιστικής συμπεριλαμβάνουν σημαντικές ηθικές διαστάσεις, όπως η δημιουργική λογιστική, η ηθική εφαρμογή των λογιστικών αρχών, τα διλήμματα των ορκωτών ελεγκτών κλπ. Η εταιρική κοινωνική ευθύνη είναι ευθύνη κάθε προσώπου, εταιρείας, κυβέρνησης και ιδιωτών.(Saxena R., 2018). Οι Irianto G. et al., (2012), ερεύνησαν ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα και συμπέραναν ότι η ακεραιότητα δεν επιδρά στην ανήθικη συμπεριφορά, ενώ τα συστήματα αμοιβών επιδρούν σε αυτήν. Το ηθικό περιβάλλον οδηγεί τους λήπτες των αποφάσεων να βασίζονται σε ηθικές αρχές περισσότερο από ότι σε προσωπικά ενδιαφέροντα. Τέσσερα είναι τα συνθετικά στοιχεία που μπορούν να λειτουργήσουν μειωτικά για την ακεραιότητα: εργασιακό περιβάλλον(ατμόσφαιρα, εγκαταστάσεις, συναντήσεις εκτός διαδικασιών), σύστημα διοίκησης(διαφάνεια, τεχνολογία της πληροφορίας, συστήματα αναφορών/ δεικτών), προσωπικές συμπεριφορές(δικαιοσύνη, ικανοποίηση προσδοκιών) και μέτρα ελέγχου διαφθοράς. Το Syracuse University(USA, N.Y.), (2019), παραθέτει τις τέσσερις τάξεις των θεωριών περί ηθικής, που αποτελούν σύντομη περιγραφή της έκδοσης "Θεωρίες περί Ηθικής" των Garrett T., Baillie H., Garrett P., (2001). Αυτές έχουν ως εξής:

- Συνέπεια, δηλαδή κάποιος πρέπει να δρα με τρόπο που να παράγει το μεγαλύτερο καλό για τους περισσότερους ανθρώπους.
- Δεοντολογισμός του Kant (Immanuel Kant), σύμφωνα με τον οποίο το ορθό ή λάθος μερικών πράξεων είναι ανεξάρτητο από τις συνέπειες που παράγουν και οι πράξεις είναι καλές ή κακές αυτοτελώς κρινόμενες.
- Φυσικοί Νόμοι, σύμφωνα με τους οποίους τα ανθρώπινα όντα έχουν την ικανότητα να δρουν σύμφωνα με τις (φυσικές) δυνατότητες τους.
- Ηθικές αρετές, με δύο διαφορετικές προσεγγίσεις: α) είναι η συστηματοποίηση χαρακτηριστικών συμπεριφοράς που κάνει την ανθρώπινη συμπεριφορά άξια ή ανάξια και β) η εμβάθυνση στις αρετές όπως η "πρακτική σοφία/εμπειρία" που

οδηγεί στην επιθυμητή δράση και η "σωστή αιτία" που επηρεάζεται από τις συνήθειες και τα βιωματικά συναισθήματα.

Οι Irianto G. et al., (2012), για να περιγράψουν τα ευρήματά τους σχεδίασαν το ακόλουθο γράφημα:

Εικόνα 1: Ακεραιότητα και ανήθικη συμπεριφορά, (Irianto G. et al., 2012)

Ο Chonko L.,(2012), κατέγραψε τις κυριότερες Θεωρίες περί Ηθικής που αποτελούν θεμέλια για τη λήψη ηθικών αποφάσεων και αποσκοπούν στους εξής στόχους:

- Αγαθοεργία, μέσω της επιλογής που θα επιφέρει το μεγαλύτερο καλό στην κοινωνία.
- Μικρότερη ζημία, μέσω της επιλογής που θα ελαχιστοποιεί τις δυσμενείς επιπτώσεις στην κοινωνία.
- Σεβασμός αυτονομίας, μέσω του σεβασμού της ανεξαρτησίας των ανθρώπων να λαμβάνουν ή να συμμετέχουν σε αποφάσεις που τους αφορούν
- Δικαιοσύνη, μέσω της δίκαιης αντιμετώπισης όλων των εμπλεκόμενων στις δράσεις.

- Για τα άτομα οι σημαντικότερες ηθικές θεωρίες περιλαμβάνουν τη δεοντολογία, τον ωφελιμισμό, τα δικαιώματα και τις αρετές¹⁵.

Παρότι είναι κανόνας για τις επιχειρήσεις να έχουν "ηθικές" χρηματοοικονομικές καταστάσεις είναι, αμφισβητήσιμα, παράλογο για αυτές να είναι ηθικές. Στα πλαίσια της οικονομίας της Αγοράς (Capitalism=Κεφαλαιοκρατία) μία επιχείρηση έχει σκοπό να πραγματοποιήσει κέρδος και γι' αυτό πρέπει να προσελκύσει πελάτες επιδεικνύοντας την ηθική της, όμως είναι περισσότερο κερδοφόρο να φαίνεται ηθική από το είναι ηθική επειδή αυτό κοστίζει περισσότερο.(Dimmock M. et al., 2017).

Ο Hirshleifer J. (1977), πραγματεύεται την οικονομική επιστήμη από βιολογικής άποψης, αναφέρει ότι η θεωρία της εξέλιξης του Δαρβίνου (Darwinian evolution) εμπλέκει τέσσερεις παράγοντες: την εμφάνιση παραλλαγών, μηχανισμό κληρονομιάς για την διατήρηση των παραλλαγών, την Malthusian τάση πολλαπλασιασμού (που οδηγεί αργά ή γρήγορα σε ανταγωνισμό μεταξύ των οργανισμών) και την περιβαλλοντική επιλογή και παρατηρεί ότι η πολιτισμική εξέλιξη διαχωρίζεται από την βιολογική αλλαγή, χωρίς όμως επαρκή επιχειρήματα αφού και άλλα είδη δείχνουν να επιδέχονται μάθησης και εκπαίδευσης. Θεμελιώδεις έννοιες συναντώνται και στις επιστήμες των οικονομικών και της βιολογίας όπως: σπανιότητα πόρων, ανταγωνισμός, ισορροπία και εξειδίκευση. Το κεντρικό ερώτημα είναι εάν το ανθρώπινο είδος έχει εισέλθει σε μια νέα εποχή εμπειρίας, όπου οι βιολογικοί νόμοι θα έχουν αμελητέα ή καθόλου συμμετοχή στην εξελικτική πρόοδο του ανθρωπίνου είδους, το οποίο και θα μπορεί να παρεμβαίνει στο γενετικό υλικό του.

6.2 Λήψη ηθικών αποφάσεων

Ηθικό δίλλημα (Ethical Dilemma): Είναι μία κατάσταση στην οποία πρέπει να ληφθεί μία δύσκολη επιλογή μεταξύ δύο πιθανών δράσεων, η κάθε μία από τις οποίες συνεπάγεται την παραβίαση μιας ηθικής αρχής (Oxford Living Dictionaries, 2019). Το Διοικητικό Συμβούλιο μιας εταιρείας συνοδεύει τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις της με μία έκθεση (Report) για τον εσωτερικό έλεγχο όπου δηλώνει: α) την ευθύνη της

¹⁵ Σχόλιο συντάκτη παρούσας εργασίας: Τα άτομα επιθυμούν ή απαιτούν την ηθική συμπεριφορά των άλλων με τρόπο που δεν είναι πάντοτε ανιδιοτελής.

για τον εσωτερικό έλεγχο κατ' εφαρμογή του νόμου Sarbanes-Oxley (USA, 2002), β) ότι έχει τηρηθεί το πλαίσιο της CO.S.O της Treadway Commission περί αποτελεσματικότητας του εσωτερικού ελέγχου και γ) την επαλήθευση των εσωτερικών ελέγχων από τους εξωτερικούς ελεγκτές παραπέμποντας στο αντίστοιχο πιστοποιητικό (Harrison et al., 2015). Μέρος του κειμένου της έκθεσης της Διοίκησης μιας εταιρείας.

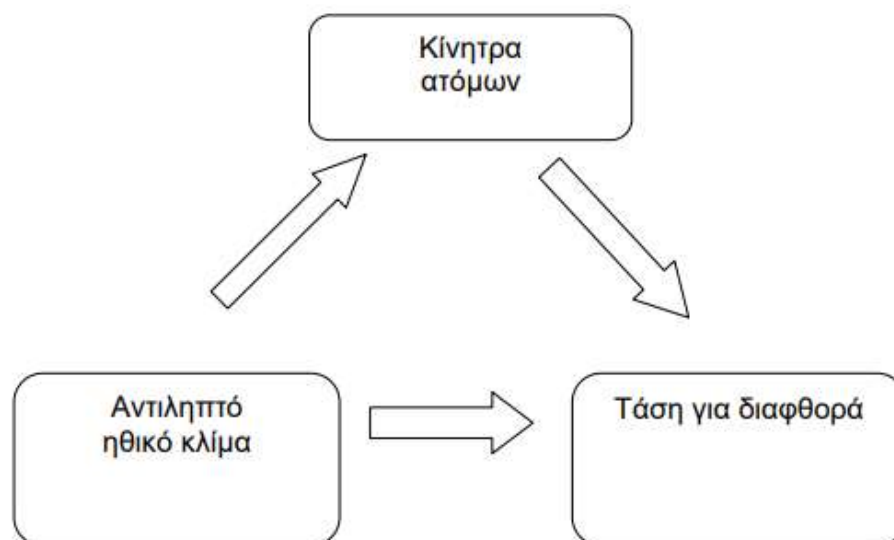
«Η Διοίκηση είναι υπεύθυνη για την συνεχή εφαρμογή αξιόπιστου συστήματος εσωτερικού ελέγχου σύνταξης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, έχει αξιολογήσει αυτόν ως προς το οικονομικό αποτέλεσμα με βάση το πλαίσιο της C.O.S.O της Treadway Commission και τον θεωρεί αποτελεσματικό. Η αξιοπιστία του εσωτερικού ελέγχου πιστοποιήθηκε από την αρμόδια ανεξάρτητη εταιρεία ορκωτών ελεγκτών».

Οι αποφάσεις, ηθικές ή όχι, είναι αποτέλεσμα προσωπικών επιλογών. Όταν μία εταιρεία, ψεύδεται στις διαφημίσεις της, καταστρέφει το περιβάλλον, εξαπατά πελάτες, κακομεταχειρίζεται τους εργαζόμενους, τότε έχουμε συστηματική συμπεριφορά. Η παραποίηση στην αποκάλυψη των πληροφοριών των επιχειρήσεων έχει σημαντικές επιπτώσεις σε όλους τους μετόχους, εργαζόμενους και συναλλασσόμενους με αυτές και κατά συνέπεια σε όλο το οικονομικό σύστημα αφού πλήττεται η εμπιστοσύνη που πρέπει να υπάρχει στην Αγορά. Η τήρηση των Γενικά Παραδεκτών Λογιστικών Αρχών κατά την αναγνώριση(π.χ. κατά την παράδοση ή τη μεταβίβαση της κυριότητας), αποτίμηση και ταξινόμηση των επιχειρηματικών συναλλαγών είναι η πρακτική εφαρμογή της επιχειρηματικής Ηθικής. Είναι καθήκον της Διοίκησης να διασφαλίσει τα περιουσιακά στοιχεία μέσω των κατάλληλων λογιστικών συστημάτων και την εφαρμογή διαδικασίας εσωτερικού ελέγχου. Τα ζητήματα του δεδουλευμένου των εσόδων και εξόδων και των προσαρμογών των υπολοίπων των λογαριασμών της λογιστικής π.χ. μέσω της απογραφής των μενόντων αποθεμάτων είναι ζητήματα προσωπικής κρίσης, άρα είναι περιοχές υψηλής ευθύνης αφού από αυτά επηρεάζονται κερδοφορία και ρευστότητα. Η απόφαση για τον χαρακτηρισμό μέρους των απαιτήσεων μιας εταιρείας ως επισφαλών επηρεάζει τον δείκτη κυκλοφοριακής ταχύτητας απαιτήσεων και τον δείκτη μέσος χρόνος είσπραξης απαιτήσεων άρα είναι και αυτό το ζήτημα σημαντικό πεδίο άσκησης ηθικής. Περιπτώσεις αμφίβολων τεχνικών ή ανήθικων αποφάσεων είναι: η συνεχής αλλαγή των προϋποθέσεων για την κήρυξη πιστώσεων ή δανείων ως επισφαλών, η δημιουργία μεγάλων προβλέψεων και

η διαχρονική μειωτική διαχείριση τους για την εξομάλυνση των αποτελεσμάτων, δημιουργία απαιτήσεων από ασφαλιστικές εταιρείες που συνάδουν με τον τιμοκατάλογο υπηρεσιών προς τους πελάτες(ασθενείς). Παράδειγμα της δυναμικής μιας επιχείρησης, που δεν γίνεται αντιληπτό στον Ισολογισμό, είναι οι παραγγελίες των πελατών για μελλοντικές παραδόσεις και άρα θα πρέπει να υπάρχει η σχετική αποκάλυψη στις συνοδευτικές εκθέσεις. Οι διαφανείς δηλώσεις, περί των εκτός Ισολογισμού απαιτήσεων και υποχρεώσεων, στις συνοδευτικές εκθέσεις των χρηματοοικονομικών αναφορών απαιτούν ηθικές αποφάσεις από την Διοίκηση. (Needles et al., 2014).

Όταν ένας εργαζόμενος, διευθυντής ή σύμβουλος έχει ένα άγνωστο άρα αδιαφανές ενδιαφέρον ή συμφέρον για μία συναλλαγή του οργανισμού στον οποίο απασχολείται, έχουμε μία κατάσταση που αποκαλείται σύγκρουση συμφερόντων (conflicts of interest) και επηρεάζει αρνητικά τον οργανισμό. Η έγκαιρη επικοινωνία των ηθικών προϋποθέσεων για τη λήψη αποφάσεων είναι απόλυτα θεμιτή.(Wells J., 2017).

Τα πεδία των οικονομικών, εγκληματολογίας και κοινωνικής ψυχολογίας είναι τα περισσότερο κατάλληλα για να εξηγήσουν την τάση για διαφθορά και αυτά συγκλίνουν στην υπόδειξη των κινήτρων(incenatives). Η υψηλή ωφέλεια από τη διαφθορά, τα χρηματοοικονομικά κέρδη, η διέγερση/ενθουσιασμός, η ευχαρίστηση και το μικρό κόστος της διαφθοράς όπως π.χ. η μικρή πιθανότητα για εντοπισμό και η μικρή ποινή, ενισχύουν την τάση για διαφθορά. Η τάση για διαφθορά ενισχύεται και από τις ευκαιρίες που δίνουν η έλλειψη κοινωνικής ηθικής δέσμευσης και ισχυρών κανόνων και αντιμετωπίζεται με το ηθικό περιβάλλον και την εταιρική κουλτούρα. Η αποτελεσματικότητα κατά της διαφθοράς σχετίζεται άμεσα με το ηθικό κλίμα και πρέπει να λαμβάνονται μέτρα και κοινωνικοί κανόνες από τους οργανισμούς που θα το ενισχύουν. (Gorsira M. et al., 2018).

Εικόνα 2: Τα κίνητρα των ατόμων ως μεσολαβητών στη σχέση ηθικού κλίματος- διαφθοράς. (Gorsira M. et al., 2018).

Η ιστορία της εταιρικής διακυβέρνησης περιλαμβάνει μία παρέλαση από σκάνδαλα και κρίσεις που έχουν προκαλέσει σημαντικές ζημιές στην παγκόσμια Οικονομία. Τα υπεύθυνα άτομα (Διοίκηση, διευθυντές, οικονομολόγοι, λογιστές, ελεγκτές, πολιτικοί, οίκοι αξιολόγησης, ρυθμιστικές αρχές) τείνουν να μειώνουν τις ευθύνες τους αναφέροντας ότι έλαβαν τις καλύτερες δυνατές αποφάσεις, όμως σε όλες τις περιπτώσεις οι "κόκκινες σημαίες (red flags)" ήταν ορατές και οι ευκαιρίες για δραστηριότητες ήταν παρούσες. Ο στόχος της αποφυγής των φόρων, της απόκρυψης δραστηριοτήτων, του περιορισμού των υποχρεώσεων και των ρυθμιστικών κανόνων οδηγεί σε αδιαφανείς αποφάσεις. Η εταιρική διακυβέρνηση βελτιώνεται με την διαφάνεια, την εγκαθίδρυση καλύτερου εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου και διαμοιρασμού της ευθύνης. Η ύπαρξη πλαισίου διατάξεων νόμων και κανονιστικών ρυθμίσεων που αυξάνουν τις ευθύνες λειτουργεί προς την λήψη ορθότερων αποφάσεων. Η σύγκρουση συμφερόντων εμφανίζεται κύρια στην Διοίκηση των οργανισμών, άρα στην πρακτική εφαρμογή της εταιρικής διακυβέρνησης, και επηρεάζει τις αποφάσεις για την ποιότητα, την ακεραιότητα και την αποτελεσματικότητα αυτών που σχεδιάζουν, εφαρμόζουν και επιβάλλουν τους κανόνες. (Admati A., 2018).

Οι ανήθικες συμπεριφορές μπορούν, μεταξύ άλλων, να επηρεάζουν τις εξής αποφάσεις των εργαζομένων και της Διοίκησης: εξύβριση ή αλλιώς συμπεριφορά που δημιουργεί εχθρικό εργασιακό περιβάλλον, ψέματα προς τους εργαζόμενους, σύγκρουση συμφερόντων, παραβίαση εταιρικών πολιτικών για την χρήση του διαδικτύου, διακρίσεις μεταξύ των εργαζομένων, παραβίαση των κανονισμών υγιεινής και ασφάλειας, σεξουαλική παρενόχληση, ψέματα προς τους πελάτες, προμηθευτές και το κοινό, αντίποινα προς τους καταγγέλλοντες, παραποίηση αναφορών χρόνου εργασίας κλπ, κλοπές ή ληστείες¹⁶ Ένα ποσοστό ανθρώπων θα ρέπει πάντα προς την ανήθικη συμπεριφορά (bad apples) και γι' αυτό πάντοτε θα πρέπει να λαμβάνονται προληπτικά μέτρα. Τα κριτήρια για τη λήψη μιας απόφασης πρέπει να είναι οικονομικά και νομικά όμως θα πρέπει να συνυπολογίζονται και οι ηθικές προεκτάσεις¹⁷. Στους εργασιακούς χώρους αντιμετωπίζουμε συνήθως τα εξής διλήμματα: ηθικούς πειρασμούς, αντιδράσεις άλλων (αλλά και της συνειδήσεως μας) για την ηθική (στάση μας) και ηθικές αντισταθμίσεις. (Schwartz M., 2017).

Οι διευθυντές είναι πρότυπα για τους υφισταμένους τους και αξιολογούνται διαρκώς για τις συμπεριφορές και τις αποφάσεις τους. Η λήψη ηθικών αποφάσεων που προστατεύει τον οργανισμό από ζημιές και πιθανές αποζημιώσεις απαιτεί κυρίως: προσανατολισμό στον στόχο, ειλικρίνεια, δικαιοσύνη, υποστήριξη, σεβασμό, προσανατολισμό στην ποιότητα και υπευθυνότητα. Οι στόχοι πρέπει να συμβαδίζουν με τους διαθέσιμους πόρους και τις ικανότητες των ατόμων που απαρτίζουν έναν οργανισμό αλλιώς θα δημιουργείται περιβάλλον έντασης και άγχους που θα δημιουργήσει προβλήματα απουσιών λόγω υγείας, χαμηλή παραγωγικότητα, ατυχήματα, μείωση εσόδων και ανήθικες συμπεριφορές και δράσεις. Η εκπαίδευση των εργαζομένων είναι στρατηγική επένδυση (Collins D., 2009). Ο

Οι Σαχινίδης Αλ. et al., (2018), ανέλυσαν τις αναφορές δώδεκα εταιρειών που δραστηριοποιήθηκαν στην Ελλάδα κατά τα έτη 2008-2014 για να διαπιστώσουν τους πόρους που διαθέτουν στο πλαίσιο της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης τους (CSR). Οι εταιρείες λόγω των οικονομικών περιστάσεων και για να παραμείνουν ανταγωνιστικές διπλασίασαν τις κοινωνικές δραστηριότητες τους, υιοθετώντας στρατηγικές CSR και μείωσαν κατά το ήμισυ αυτές που αφορούσαν το προσωπικό τους. Ο Καραγεώργος Θ.,

¹⁶ Εκ των έσω ή με χρήση εσωτερικής πληροφόρησης.

¹⁷ Συνέπειες στην κοινωνία και το περιβάλλον

(2010), βασισμένος στην θεωρία των μετόχων διερεύνησε το εάν η βελτίωση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης τους (CSR) σε ελληνικές εταιρείες βελτιώνει τις μετοχικές αποδόσεις και διαπίστωσε θετική συσχέτιση με αποτέλεσμα να θεωρεί ότι οι διοικήσεις πρέπει να επεκτείνουν το CSR τους επιτυγχάνοντας μεγαλύτερη εταιρική αποτελεσματικότητα.

Τα ζητήματα επιχειρηματικής ηθικής που προέκυψαν: α) από την παραποίηση στις ΗΠΑ των αποτελεσμάτων της μέτρησης εκπομπών αερίων ρύπων των πετρελαιοκίνητων οχημάτων των ετών 2009-2015, που έγινε γνωστό στο έτος 2015, από μέρος της αυτοκινητοβιομηχανίας Volkswagen (VW) και β) από την εξαγορά των δικαιωμάτων εμπορίας της ουσίας πυριμεθαμίνης (Daraprim) από την Turing Pharmaceuticals το έτος 2015 και την άμεση αύξηση του φαρμάκου από 13,50\$ σε 750\$ ανά χάπι ενώ ταυτόχρονα δεν υπήρχε υποκατάστατο, χωρίς να παραγνωρίζουμε τα βήματα προόδου σε θέματα διαφάνειας, καταδεικνύουν ότι υπάρχει ακόμη πολύς δρόμος να διανυθεί για να επιλυθούν ζητήματα ηθικής κατά την λήψη επιχειρηματικών αποφάσεων.

6.3 Συστήματα Ηθικής Συμπεριφοράς

Πάροχος εμπιστευτικών πληροφοριών επώνυμος ή ανώνυμος (whistle-blower) είναι ένα πρόσωπο που ενημερώνει τις Αρχές για κάτι παράνομο που συμβαίνει, ειδικά σε μία Δημόσια υπηρεσία ή σε μία εταιρεία. Ο παραδειγματισμός είναι η αληθινή ηθική αξία. Μία αποτελεσματική πολιτική πρέπει να περιέχει τρεις σημαντικές αρχές: α) να καθορίζει συγκεκριμένα τι παραβιάζει μία (εταιρική) πολιτική, β) να δηλώνει τις άδικες πράξεις που τιμωρούνται και γ) να δημιουργεί πληροφορίες από τον μηχανισμό του οργανισμού για αναφορές ανήθικων ενεργειών. Η εκπαίδευση πρέπει να είναι συνεχής και θα πρέπει να δίνεται έμφαση σε απλά μηνύματα: απάτη, σπατάλη και κατάχρηση είναι ζημιά για τον οργανισμό και τους ανθρώπους του. (Wells J., 2017).

Η μείωση της εταιρικής ηθικής ή η εντύπωση περί μειωμένης επιχειρηματικής ηθικής δεν είναι καλή για τις επιχειρήσεις και τις σύγχρονες κοινωνίες. Η αποφυγή μιας σχετικής κατάστασης μπορεί να γίνει με: α) περισσότερη εκπαίδευση για ζητήματα εταιρικής ηθικής, β) καθιέρωση κώδικα επιχειρηματικής ηθικής και επικοινωνίας, γ) επιβολή ηθικής συμπεριφοράς και δ) αλλαγή της επιχειρηματικής κουλτούρας. Οι

εταιρείες θα πρέπει να προωθούν την αρχή της ακεραιότητας, που θα υπερβαίνει την απλή συμμόρφωση με τους κώδικες και το νόμο, μέσω της επιχειρηματικής κουλτούρας για το τι είναι ορθό. Οι ηθικές πολιτικές και διαδικασίες ως εταιρική κουλτούρα είναι το κλειδί για τη δημιουργία ηθικού εργασιακού περιβάλλοντος (Rezaee Z., 2007).

Τα κίνητρα για την ηθική συμπεριφορά επομένως και την λήψη ηθικών αποφάσεων διαφέρουν μεταξύ των ατόμων, των οργανισμών, των επαγγελματιών, της Αγοράς και των κανονισμών. Τα άτομα έχουν ως βασικά κίνητρα τη μεγιστοποίηση του οφέλους τους και την ελαχιστοποίηση της δυσαρέσκεια τους, οπότε ο στόχος των ηθικών αρχών δεν είναι η επιλογή της επιβολής της ηθικής αλλά η δημιουργία κινήτρων για τα άτομα που εν γένει τείνουν να συμπεριφέρονται ηθικά. Τα κίνητρα στους οργανισμούς είναι αποφάσεις της ηγεσίας για λήψη πρακτικών μέτρων ώστε να υπάρχει υποκίνηση και υποχρέωση των ατόμων να συμμορφωθούν με τους εταιρικούς κανόνες, κανονισμούς, νόμους και τα ηθικά πρότυπα. Οι επαγγελματίες π.χ. οι λογιστές οφείλουν να τηρούν τους κώδικες επαγγελματικής ηθικής των "AICPA" και "PCAOB". Τα κίνητρα που παρέχουν οι νόμοι και οι κανονισμοί σε όλους τους εμπλεκόμενους στη λήψη μη ηθικών επιχειρηματικών αποφάσεων είναι: οικονομικές και ποινικές κυρώσεις και χρηματικά πρόστιμα. (Rezaee Z., 2007). Ο ίδιος για να δείξει τα συστατικά στοιχεία της επιχειρηματικής ηθικής σχεδίασε το ακόλουθο γράφημα τύπου τριγώνου:

Εικόνα 3: Το τρίγωνο της επιχειρηματικής ηθικής. (Rezaee Z., 2007)

Το τμήμα εσωτερικού ελέγχου των εταιρειών πρέπει να συνεργαστεί με τον εξωτερικό ελεγκτή, καθώς από αυτήν την ηθική απόφαση συνεργασίας προκύπτουν μία σειρά πλεονεκτημάτων που συμβάλλουν στην πρόοδο των συγκεκριμένων μεθοδολογιών και για τις δύο επαγγελματικές δραστηριότητες (Constantin V., 2012). Η Stephenson S., (2016), καταγράφει σε άρθρο της ότι η "Γέφυρα" μεταξύ των λογιστών και της ανήθικης συμπεριφοράς είναι η παρεχόμενη εκπαίδευση επιχειρηματικής ηθικής και τα προγράμματα σπουδών τα οποία πρέπει να διδάσκονται με βασικές φιλοσοφικές θεωρίες που υφίστανται ήδη στις πεποιθήσεις των ανθρώπων. Ο εταιρικός κώδικας ηθικής είναι κρίσιμος παράγοντας. Δεν υπάρχουν συστήματα ηθικής συμπεριφοράς που να αποτελούν "πανάκεια" όμως η ύπαρξη τους μειώνει αισθητά τις καταχρήσεις και τις εξαιρέσεις. Η συγγραφέας παρουσιάζει το υπόδειγμα "Π.Σ.Κ.Η= προσωπικό συμβόλαιο κώδικα ηθικής(R.E.D.M=Reflective Ethical Decision Model)" το οποίο συνιστάται να εφαρμόζεται σε πτυχιακές ή μεταπτυχιακές σπουδές. Περιληπτικά το υπόδειγμα R.E.D.M έχει ως εξής:

Βήματα εφαρμογής	Θέσεις και ερωτήματα
A.	Απόφαση για τις φιλοσοφικές πεποιθήσεις: π.χ. ανθρωπιστική φιλοσοφία ή προοδευτική φιλοσοφία.
B.	Εμβάθυνση στις λεπτομέρειες με ερωτήματα: ποια είναι η φύση της πραγματικότητας σας, της ανθρώπινης ύπαρξης σας, της αντίληψης σας για δημιουργία, πως διαφέρει η διάνοια σας από τις άλλες μορφές ζωής, πως θα ενσωματώσετε στον χαρακτήρα σας την ενθάρρυνση για την κατεύθυνση σας;
Γ.	Αναγνώριση και επιλογή των στοιχείων που θα καθοδηγούν τον προσωπικό κώδικα ηθικής: επιλέξτε τα συνθετικά στοιχεία των προσωπικά σας αξιών, της αυτοκατευθυνόμενης λήψης εκπαίδευσης και των προσωπικών ηθικών προσανατολισμών.
Δ.	Αναπτύξτε το <i>προσωπικό συμβόλαιο του κώδικα ηθικής σας</i> (Π.Σ.Κ.Η) χρησιμοποιώντας τα επιλεγθέντα συνθετικά στοιχεία του.
E.	Εξασκηθείτε σε συχνά ηθικά διλήμματα και καταστάσεις χρησιμοποιώντας το δικό σας Π.Σ.Κ.Η.

Εικόνα 4: Υπόδειγμα Π.Σ.Κ.Η= Προσωπικό Συμβόλαιο Κώδικα Ηθικής(R.E.D.M), (Stephenson S., 2016)

Ο νόμος Sarbanes-Oxley(H.Π.Α) που αναθεώρησε την εταιρική διακυβέρνηση, θέτοντας υποχρεώσεις για τα διοικητικά συμβούλια δημόσιων και ιδιωτικών επιχειρήσεων, με σκοπό την προστασία των επενδυτών, που αποτελεί ένα υποχρεωτικό από την κείμενη νομοθεσία σύστημα ηθικής συμπεριφοράς . Τα τρία δομικά στοιχεία για ένα εταιρικό ηθικό σύστημα συμπεριφοράς είναι: α) η ύπαρξη ενός πυρήνα ηθικών αξιών που εμποτίζει τις πολιτικές, διαδικασίες και πρακτικές, β) η εγκαθίδρυση ενός τυπικού προγράμματος ηθικής (κώδικας ηθικής, εκπαίδευσης, ανοικτής γραμμής για καταγγελίες (whistle-blower) και ενός υπεύθυνου ηθικής και γ) η συνεχής παρουσία μιας ηθικής ηγεσίας που να αντανακλά το Διοικητικό Συμβούλιο, τους Διευθύνοντες και τους Διευθυντές.(Schwartz M., 2017).

Οι εταιρείες που βελτιώνουν την ποιότητα των αποκαλύψεων τους(παρεχόμενη πληροφόρηση) προσδίδουν διαφάνεια όπως ζητούν οι μέτοχοι, προσελκύουν περισσότερους παροδικούς θεσμικούς επενδυτές και αυτό αυξάνει την μεταβλητότητα των τιμών των μετοχών Lambert C. et al., 2003).

Οι οργανισμοί γνωρίζοντας τους κινδύνους ζημίας στην φήμη τους και στα περιουσιακά τους στοιχεία από παράνομες και ανήθικες συμπεριφορές: α) εγκαθιστούν προγράμματα συμμόρφωσης που περιλαμβάνουν απαγορεύσεις εναντίον της σύγκρουσης συμφερόντων, κλοπή εταιρικής περιουσίας και αποκάλυψης εταιρικών μυστικών: υιοθέτηση κώδικα ηθικής, πρακτικών και επικοινωνίας, δημιουργία λειτουργίας υπεύθυνης διεύθυνσεως για την ηθική, αναγνώριση και επικοινωνία προτύπων συμμόρφωσης, εκπαίδευση εργαζομένων, δημιουργία διόδων επικοινωνίας, διασφάλιση επίβλεψης της συμμόρφωσης στα πρότυπα και υποβολή περιοδικών αναφορών, β) διαχειρίζονται τις σχέσεις με τους μετόχους μέσω διευκρινίσεων, αξιολόγησης συμπεριφορών και απόψεων, αναγνώριση ενδιαφερόντων και έλεγχο της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων για τους μετόχους, γ) προστατεύουν τους καταγγέλλοντες και δ) δημιουργούν έναν οργανισμό βασισμένο σε ηθικές αξίες: προσδιορίζουν, επικοινωνούν, δημιουργούν, επιβλέπουν, εγκαθιστούν, προσλαμβάνουν κατάλληλο προσωπικό, εκπαιδεύουν το προσωπικό, ενθαρρύνουν, ανταμείβουν, ανανεώνουν τις αξίες. Ειδικό ζήτημα συστηματικής ηθικής συμπεριφοράς είναι ο χειρισμός εξαγορών και συγχωνεύσεων με τις κατάλληλες αποκαλύψεις. Ο συγγραφέας στο βιβλίο του παραθέτει τους νόμους, κανονισμούς,

πρότυπα και αρχές που αφορούν την επιχειρηματική ηθική και πρέπει να εφαρμόσουν οι οργανισμοί στις Η.Π.Α. (Vallabhaneni R., 2008).

6.4 Κώδικες Επιχειρηματικής Ηθικής και Δεοντολογίας

Η δ'ήθική εξ'έθους περιγίνεται(Αριστοτέλης, π.Χ.): Η αντίληψη του ανθρώπου για την Ηθική προέρχεται από τις κοινωνικές συνήθειες. Ο Σ.Ε.Β. έχει συμβάλλει σημαντικά, μεταξύ άλλων δράσεων του για την υποβοήθηση των ελληνικών επιχειρήσεων, με την παρουσίαση των εξής σημαντικών χρηστικών Κωδίκων:

- Χάρτα Δικαιωμάτων και Υποχρεώσεων των Επιχειρήσεων, (2006)
- Ελληνικός κώδικας βιωσιμότητας, (2016).
- Ελληνικός Κώδικας Εταιρικής Διακυβέρνησης (ΕΚΕΔ) για τις Εισηγμένες Εταιρείες, (2013).

Ο οργανισμός OECD, (2018), έχει εκδώσει οδηγό για να παράσχει πρακτική υποστήριξη στις επιχειρήσεις για την υπεύθυνη επιχειρηματική συμπεριφορά. Η Deloitte(U.K.), (2018), στην ετήσια αναφορά της περιγράφει τις θέσεις, τις ευθύνες και τις ιδιότητες των μελών που αποτελούν την κυβερνητική και νομική της δομή και είναι τα δομικά στοιχεία για την επιχειρηματική της δράση. Η PWC, (2017), στην ετήσια έκθεση της περιγράφει την διάρθρωση της, τις αρχές της και τα όργανα δράσης της: Supervisory Board, Audit Committee, Public Interest Committee. Η ACFE, (2018), έχει συντάξει για τα μέλη της κώδικα Ηθικής: Το κείμενο του κώδικα παρατίθεται στην ιστοσελίδα της. Η ACFE, (2018), έχει συντάξει για τα μέλη της τον κώδικα Επαγγελματικής Ηθικής, με παρόμοιες οδηγίες και υποχρεώσεις όπως αυτές που συμπεριλαμβάνονται στον ανωτέρω κώδικα της, περί ηθικής. Η ισχυρότερη πολιτική ηθικής, για μεγάλες και μικρές επιχειρήσεις, είναι η εφαρμογή της από την Ηγεσία γιατί επηρεάζει το πρότυπο συμπεριφοράς. Ο συγγραφέας παραθέτει υπόδειγμα Κώδικα επιχειρηματικής Ηθικής και Επικοινωνίας(σελ. 380-390) με κεφάλαια που αφορούν τον δίκαιο ανταγωνισμό, τη συμμόρφωση με τους νόμους και τους κανονισμούς, τις παράνομες πρακτικές, τη σύγκρουση συμφερόντων, τα δώρα και τις ψυχαγωγίες, τις κοινωνικές συναναστροφές με πρόσωπα που μπορούν να προκαλέσουν σύγκρουση συμφερόντων π.χ. προμηθευτές και πελάτες, τις ανταγωνιστικές δραστηριότητες, την

μη απασχόληση συγγενών, τις εμπιστευτικές πληροφορίες, πρακτικές χειρισμού περιουσιακών στοιχείων π.χ. μετρητών, τραπεζικών λογαριασμών, μεταβιβάσεις, δαπάνες, εταιρικές πιστωτικές κάρτες, Η/Υ και μηχανογραφικά προγράμματα, συνδρομές και συνεισφορές σε κόμματα και υποψηφίους, επαγγελματική συμπεριφορά, αναφορά παραβιάσεων και πειθαρχία.(Wells J., 2017).

Ένας καλά εγκαθιδρυμένος και αποτελεσματικά επιβληθείς κώδικας επικοινωνίας παρέχει πρότυπα ηθικής και κατευθυντήριες γραμμές στα ζητήματα: επίλυσης σύγκρουσης συμφερόντων, συμμόρφωση με την εφαρμογή των νόμων, διαταγών και κανονισμών, εμπιστευτικότητας πληροφοριών, δίκαιων συμφωνιών με επενδυτές, πελάτες, προμηθευτές, εργαζόμενους και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη. Η αναδυόμενη εταιρική διακυβέρνηση απαιτεί από τις εταιρείες του Δημοσίου να εγκαθιδρύσουν κώδικα επικοινωνίας για τους Διευθυντές και άλλο προσωπικό ευθύνης, που θα δημοσιευθεί και θα δίνει το κατάλληλο κλίμα που θα προωθεί την ηθική συμπεριφορά και συμμόρφωση με τους νόμους, διαταγές και κανονισμούς και πρότυπα (Rezaee Z., 2007).

Ο εσωτερικός έλεγχος είναι μια λειτουργία που δεν αποσκοπεί μόνο στην αποτροπή και την ανίχνευση της απάτης αλλά αποσκοπεί και στο να βοηθήσει την Ηγεσία της οντότητας να διευθύνει καλύτερα τις δραστηριότητες, εκφράζοντας κρίση για όλες τις αποφάσεις της Ηγεσίας που διασφαλίζουν ότι η φυσιολογική και αποτελεσματική λειτουργία των δραστηριοτήτων κατευθύνεται προς τον σκοπό της δηλαδή την δημιουργία πρόσθετης αξίας στην οντότητα (Petrascu D. et al., 2014).

Οι όροι απασχόλησης και αποδοχών μπορούν να δημιουργήσουν κίνητρα για ανήθικες συμπεριφορές. Σχέδια ανταμοιβής στελεχών με μετοχές μπορούν να καθοδηγήσουν συμπεριφορές για να επιτευχθεί προσωρινή αύξηση των τιμών των μετοχών. Οι απαιτήσεις από διευθυντές και πωλητές για μηνιαίους και ετήσιους στόχους παρακινούν σε αλλαγές των προτύπων συμπεριφοράς. Ο σεβασμός των καθηκόντων ηθικής των υφισταμένων και των επαγγελματιών π.χ. των λογιστών, των δικηγόρων και των μηχανικών, μαζί με τα αντίστοιχα προσωπικά καθήκοντα, είναι ταυτόχρονα και σεβασμός του κώδικα επαγγελματικής ηθικής αυτών.(Carson Th., 2003).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Βιβλιογραφική/Αρθρογραφική Ανασκόπηση για τη χρήση Δημιουργικής Λογιστικής και την Παραποίηση των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων

7.1 Εξάλειψη και Νομιμότητα της Δημιουργικής Λογιστικής

Ο Φίλιος (2003) παρουσιάζει τη μελέτη του Naser (1993) ως προς το ζήτημα της εξάλειψης του φαινομένου της δημιουργικής λογιστικής. Από τα στοιχεία που συλλέχθηκαν προκύπτει ότι το 72,7 % του δείγματος των επαγγελματιών λογιστών συμφωνεί ότι η δημιουργική λογιστική αποτελεί σοβαρό κίνδυνο στην «ακεραιότητα της χρηματοοικονομικής λογοδοσίας» (Φίλιος,2003).

Ο Φίλιος (2003) συνεχίζει παραθέτοντας την έρευνα του Naser (1993) ως προς τη νομιμότητα στη χρήση δημιουργικής λογιστικής. Από το δείγμα των εταιρειών που ελέγχθηκαν το 45,5 % βρίσκει σαν θεμιτό μέσο τη δημιουργική λογιστική ενώ το 45,4 % δηλώνει το αντίθετο.

Ο Naser (1993) ισχυρίζεται ότι αν αυτοί που αποδέχονται τη δημιουργική λογιστική ως νόμιμο εργαλείο υποστηρίζουν ότι ο σκοπός της είναι η παραπλάνηση του εξωτερικού περιβάλλοντος της επιχείρησης τότε δύσκολα μπορεί κανείς να εξηγήσει τις απαντήσεις τους. Χαρακτηριστικό είναι πως πάνω από το μισό δείγμα εταιρειών ενισχύει τη θέση ότι η δημιουργική λογιστική είναι ένα σοβαρό πρόβλημα και ένα συντριπτικό ποσοστό της τάξης του 95,5 % πιστεύει ότι δε μπορεί να λυθεί τελείως.

7.2 Εντοπισμός Παραποίησης των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων με στατιστική μέθοδο

Στην Ελλάδα το ζήτημα της παραποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων απασχόλησε τον Σπαθή (2000), ο οποίος για την έρευνά του επέλεξε ένα δείγμα 76 εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (Χ.Α.Α.) βιομηχανικών ανώνυμων εταιρειών. Στο δείγμα περιλαμβάνονται 38 εταιρείες με παραποιημένες λογιστικές καταστάσεις και 38 με μη παραποιημένες.

Οι επιχειρήσεις με παραπονημένες λογιστικές καταστάσεις επιλέχθηκαν με βάση:

α) Τις παρατηρήσεις των Ορκωτών Λογιστών που αφορούν στη σύνταξη του Ισολογισμού και της Κατάστασης Αποτελεσμάτων Χρήσης

β) Τις παρατηρήσεις για τυχόν αρνητικά Ιδία Κεφάλαια

γ) Τις φορολογικές παραβάσεις

δ) Την ένταξη στις «υπό παρακολούθηση» εταιρείες από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς αναφορικά με τις λογιστικές τους καταστάσεις

ε) Την ύπαρξη δικαστικών εκκρεμοτήτων για ζητήματα παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων.

Για τις εταιρείες για τις οποίες δεν αναφέρθηκαν περιπτώσεις παραποίησης ελέγχθηκαν οι εκθέσεις της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, οι δημοσιεύσεις του οικονομικού τύπου αλλά και κάθε διαθέσιμη ηλεκτρονική πηγή. Στη συνέχεια, επιλέχθηκαν ορισμένοι δείκτες οι οποίοι συνδράμουν στον εντοπισμό των επιχειρήσεων που παραποίησαν τις οικονομικές τους καταστάσεις και είναι οι παρακάτω:

α) Σύνολο Υποχρεώσεων / Ιδία Κεφάλαια,

β) Υποχρεώσεις / Σύνολο Ενεργητικού,

γ) Απαιτήσεις / Πωλήσεις,

δ) Αποθέματα / Πωλήσεις,

ε) Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού,

στ) Μικτά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού,

ζ) Πωλήσεις / Σύνολο Ενεργητικού,

η) Καθαρά Κέρδη / Πωλήσεις,

θ) Κεφάλαια Κίνησης / Σύνολο Ενεργητικού,

ι) Z-score (Altman).

Το μοντέλο που χρησιμοποιήθηκε ταξινομήσε σωστά 32 σε σύνολο 38 επιχειρήσεων, το οποίο σαν ποσοστό αντιστοιχεί σε 84,21%. Τρεις είναι οι στατιστικά σημαντικοί δείκτες που μπορούν να δώσουν στοιχεία για ύπαρξη παραποίησης ή μη:

α) Αποθέματα / Πωλήσεις

β) Σύνολο Υποχρεώσεων / Σύνολο Ενεργητικού και

γ) ο δείκτης Z-score (Altman).

Το αποτέλεσμα που προκύπτει από την ανάλυση του Σπαθή (2002) είναι ότι «εταιρείες με υψηλά αποθέματα ως προς τις πωλήσεις, με υψηλές υποχρεώσεις ως προς το σύνολο του ενεργητικού και χαμηλή τιμή Z-score (εμφάνιση οικονομικής στενότητας), έχουν αυξημένες πιθανότητες να καταταγούν στις επιχειρήσεις που παραποιούν τις οικονομικές τους καταστάσεις. Η ύπαρξη υψηλών αποθεμάτων δείχνει χαμηλή ανακύκλωση αλλά και πιθανή επέμβαση στην απογραφή τους για λόγους βελτίωσης των αποτελεσμάτων. Η υψηλή δανειακή επιβάρυνση σε συνδυασμό με ύπαρξη οικονομικών πιέσεων ωθεί τις εταιρείες στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων με στόχο την ωραιοποίησή τους».

Τέλος, ο Σπαθής (2002) τονίζει ότι παραπάνω συμπεράσματα είναι σύμφωνα με αντίστοιχες έρευνες στο εξωτερικό όπως των Loebbecke et al., (1989), Fanning and Cogger (1998), Summeers and Swenney (1998), Beasley et al. (1999).

7.3 Εντοπισμός Παραποίησης των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων με τη μέθοδο ποσοτικής ανάλυσης UTADIS.

Οι Ζοπουνίδης, Σπαθής και Δούμπος (2002), δίνουν μια άλλη διάσταση στην έρευνα που παρατέθηκε στην προηγούμενη παράγραφο. Τα δεδομένα του δείγματος είναι όμοια με της προηγούμενης παραγράφου. Λαμβάνονται υπόψη οι ίδιοι δείκτες με τη μόνη διαφοροποίηση στην επιλογή ενός δείκτη: αντί για το Z-score του Altman επιλέγεται το Σύνολο Ενεργητικού.

Οι δείκτες με το μεγαλύτερο ποσοστό βαρύτητας για τον εντοπισμό παραποίησης λογιστικών καταστάσεων είναι οι:

α) Υποχρεώσεις / Σύνολο Ενεργητικού 34,97 %

β) Αποθέματα / Πωλήσεις 32,46 %

γ) Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού 9,31 %

Ο δείκτης (α) μαρτυρά τη δυσκολία μιας επιχείρησης να φέρει εις πέρας τις υποχρεώσεις της και όσο υψηλότερος είναι τόσο πιο πιθανό είναι η επιχείρηση να παραποιήσει τις λογιστικές της καταστάσεις. Ο δείκτης (β) υποδεικνύει την ύπαρξη των ποσοτήτων των αποθεμάτων στις αποθήκες μιας επιχείρησης συγκριτικά με τις πωλήσεις που πραγματοποιεί, που έχουν άμεσο αντίκτυπο στη ρευστότητα της επιχείρησης. Συνεπώς, όσο μεγαλύτερος είναι τόσο πιο πιθανή είναι η παραποίηση των λογιστικών καταστάσεων της επιχείρησης

Ο δείκτης (γ) είναι ο δείκτης απόδοσης ενεργητικού (return on assets – ROA), ο οποίος σύμφωνα με τον Βασιλείου (2008), «αντανακλά την ικανότητα της διοίκησης της επιχείρησης να χρησιμοποιεί τους οικονομικούς πόρους της για να δημιουργεί καθαρά κέρδη. Με άλλα λόγια, ο δείκτης αυτός μετρά την απόδοση όλων των επενδυμένων κεφαλαίων (ιδίων και ξένων) μιας επιχείρησης». Όσο υψηλότερος είναι τόσο ενισχύεται η εύρυθμη λειτουργία μιας επιχείρησης. Όταν είναι χαμηλός, τότε μια επιχείρηση μπορεί να καταφύγει στη δημιουργική λογιστική παραποιώντας τις χρηματοοικονομικές της καταστάσεις. Κατά την άποψη των Ζοπουνίδη, Σπαθή και Δούμπου (2002), «τα αποτελέσματα συμφωνούν με αντίστοιχα άλλων ερευνών που

πραγματοποιήθηκαν στο εξωτερικό» και επίσης «τα διεθνή και αμερικανικά ελεγκτικά πρότυπα αναφέρουν τους λογαριασμούς που συνθέτουν τους παραπάνω δείκτες στους παράγοντες κινδύνου και στις περιπτώσεις που πρέπει να προσεχθούν ιδιαίτερα από τους ελεγκτές».

7.4 Εντοπισμός Παραποίησης των Χρηματοοικονομικών

Καταστάσεων με τη μέθοδο της εξόρυξης δεδομένων

Η μελέτη των Kirkos, Spathis και Manolopoulos (2007), λαμβάνει υπόψη τα δεδομένα του δείγματος που αναλύθηκε στις προηγούμενες δύο ενότητες. Διερευνά την αποτελεσματικότητα της εξόρυξης δεδομένων που στηρίζεται στην ταξινόμησή τους για εντοπισμό παραποίησης των λογιστικών καταστάσεων. Τα μοντέλα που χρησιμοποιούνται είναι τα ακόλουθα: α) Decision Tree β) Neural Networks γ) Bayesian Belief Networks και κατατάσσουν τις επιχειρήσεις σε αυτές, που παραποίησαν τις λογιστικές τους καταστάσεις ή όχι, με ποσοστό ακριβείας 73,6%, 80% και 90,3% αντίστοιχα. Σύμφωνα με την έρευνα των Kirkos, Spathis και Manolopoulos (2007), το Decision Tree μοντέλο χρησιμοποιεί τη Z-score και συσχετίζει την παραποίηση με την οικονομική δυσχέρεια ενώ το Bayesian Belief Networks μοντέλο δείχνει ότι η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων σχετίζεται με ορισμένους δείκτες, όπως ο Δείκτης απόδοσης ενεργητικού, καθώς και με τη βαθμολογία Z-score.

7.5 Υπόδειγμα Beneish

Το Beneish M-score είναι μια μέθοδος η οποία έχει την ιδιότητα να ανιχνεύει εταιρείες που τείνουν στα να διαπράξουν λογιστική απάτη. Οι Tarjo και Herawati (2015) και οι Tarjo και Herawati (2017) στις μελέτες τους προσπαθούν να δώσουν απαντήσεις ως προς την ανίχνευση της οικονομικής απάτης με βάση το μοντέλο Beneish. Περισυνέλλεξαν στοιχεία για χρονική περίοδο από το 2001 έως το 2014 από 35 εταιρείες που διέπραξαν απάτη, σύμφωνα με την Αρχή Χρηματοπιστωτικών Υπηρεσιών, αλλά και από 35 που δε διέπραξαν.

Κοινό χαρακτηριστικό είναι ότι οι επιχειρήσεις που επιλέχθηκαν ανήκαν στον ίδιο κλάδο αλλά επίσης είχαν ίσα περιουσιακά στοιχεία, ώστε να υπάρχει κοινό μέτρο σύγκρισης. Με βάση τη μέθοδο της εξόρυξης δεδομένων και με τη βοήθεια μιας παλινδρόμησης, το ποσοστό ακρίβειας στην ανίχνευση της απάτης ήταν 77% για τις

εταιρείες που διέπραξαν απάτες, δηλαδή 27 από τις 35 ταξινομήθηκαν ότι διέπραξαν απάτη και 80% για τις εταιρείες που δε διέπραξαν απάτες, δηλαδή 28 από τις 35 ταξινομήθηκαν ότι δε διέπραξαν απάτες.

Παράλληλα, αυτό που προκάλεσε ενδιαφέρον κατά την άποψη των Tarjo και Herawati (2015) είναι το γεγονός ότι από τις 35 που αρχικά επιλέχθηκαν στις επιχειρήσεις που δε διέπραξαν απάτη, οι 7 βρέθηκαν να διαπράττουν απάτες σύμφωνα με τα αποτελέσματα του μοντέλου. Τέλος, από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το μοντέλο αυτό είναι ικανό να εντοπίσει την ύπαρξη απάτης στις λογιστικές καταστάσεις επιχειρήσεων. Οι δείκτες: κόστος πωλήσεων, μικτό περιθώριο και αποσβέσεις μπορούν να ελαττώσουν τις ικανότητες του συγκεκριμένου μοντέλου.

7.6 Μελέτη των Tassadaq και Malik

Οι Tassadaq και Malik (2015) στην ανάλυσή τους διερευνούν το φαινόμενο της δημιουργικής λογιστικής στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των εταιρειών. Τα στοιχεία άντλησαν από πρωτογενή και δευτερογενή έρευνα που πραγματοποιήθηκε η μεν πρώτη μέσω ερωτηματολογίου των Lin και Yang (2006) και η δεύτερη μέσω διάφορων δημόσιων πηγών. Το ερωτηματολόγιο δόθηκε σε 120 επιχειρήσεις αλλά μόνο 80 ανταποκρίθηκαν σε αυτό. Τα αποτελέσματα της έρευνας συνοψίζονται παρακάτω βάσει των ερωτημάτων που τέθηκαν:

- 1) Έχετε εμπιστοσύνη στις πληροφορίες που προέρχονται από τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις;
 - 62,6% έχει εμπιστοσύνη
 - 15,1% δεν έχει εμπιστοσύνη
 - 22,5% δεν είναι σίγουροι

- 2) Πιστεύετε ότι οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις είναι το στοιχείο κλειδί;
 - 77,6% συμφώνησαν
 - 12,5% διαφώνησαν
 - 10% έμειναν ουδέτεροι

- 3) Ποιος πιστεύετε ότι είναι ο σκοπός της χρήσης της Δημιουργικής Λογιστικής στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις;

- 38,8% απάντησε ο σκληρός ανταγωνισμός
 - 11,3% επικαλέστηκε τα κέρδη από τη χειραγώγηση
 - 32,5% αναφέρθηκε στην ανάγκη για επενδύσεις
 - 17,5% ισχυρίστηκε ότι μπορούσαν να το κάνουν πράξη
- 4) Πόσο εύκολη είναι η χρήση τεχνικών Δημιουργικής Λογιστικής για χειραγώγηση;
- 31,3% έδειξαν ουδέτεροι στη χρήση τους
 - 32,5% βρήκαν δύσκολη τη χρήση τους
 - 36,3% βρήκαν εύκολη τη χρήση τους
- 5) Πόσο εύκολη είναι η ανίχνευση της Δημιουργικής Λογιστικής στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις;
- 37,5% έμειναν ουδέτεροι
 - 37,6% απάντησαν ότι δύσκολα ανιχνεύεται
 - 25% απάντησαν ότι εύκολα ανιχνεύεται
- 6) Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι επιπτώσεις της Δημιουργικής Λογιστικής στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις;
- 65% απάντησαν ότι είναι πολύ σημαντικές
 - 21,3% απάντησαν ότι είναι μέτριες
 - 10% απάντησαν ότι είναι ελάχιστες
 - 3,8% απάντησαν ότι δεν έχει σημαντικές επιπτώσεις
- 7) Πιστεύετε ότι η Δημιουργική Λογιστική προσφέρει μια καλή μεταχείριση στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις;
- 42,5% έμειναν ουδέτεροι
 - 22,5% διαφώνησαν
 - 35% συμφώνησαν
- 8) Με ποιο τρόπο πιστεύετε ότι μια επιχείρηση μπορεί να μειώσει τη χρήση της Δημιουργικής Λογιστικής;
- 45% υποστήριξε με την ενίσχυση των εσωτερικών ελεγκτών
 - 10% υποστήριξε με την ενίσχυση των εξωτερικών ελεγκτών
 - 28,8% υποστήριξε με τη βελτίωση των λογιστικών προτύπων

- 16,35% απαίτησε την αύξηση των τιμών

Από την έρευνα των Tassadaq και Malik (2015) συμπεραίνεται ότι τόσο ο εσωτερικός όσο και ο εξωτερικός έλεγχος στις επιχειρήσεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη μείωση των τεχνικών Δημιουργικής Λογιστικής. Επιπλέον, η ηθική πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του κώδικα λειτουργίας των εταιρειών. Συναφώς, οι κυβερνητικοί κανονισμοί καθώς και τα Διεθνή Πρότυπα πρέπει να θέτουν όρια και σαφείς περιορισμούς στη λογιστική επιστήμη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: Μελέτες Περιπτώσεων - Μεγάλα Εταιρικά

Σκάνδαλα

8.1 Enron Corporation

Η Enron ξεκίνησε τη λειτουργία της το 1985, προήλθε από τη συγχώνευση των εταιρειών Houston Natural Gas και InterNorth Of Omaha και δραστηριοποιήθηκε τόσο στον τομέα του φυσικού αερίου όσο και στο εμπόριο ηλεκτρικής ενέργειας στις ΗΠΑ. Χαρακτηρίστηκε από την υιοθέτηση καινοτομιών στον κλάδο της βιομηχανίας και ειδικότερα στην κατασκευή σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και στη δημιουργία «γραμμών» παροχής φυσικού αερίου. Η έναρξη λειτουργίας ιστοσελίδας για τη διενέργεια εμπορικών συναλλαγών εκτόξευσε την οικονομική της δραστηριότητα. Γενικά παρουσίασε μια πολύ καλή πορεία μέχρι και το 2000 πράγμα το οποίο οδήγησε στην πρόσληψη νέου προσωπικού.

Χαρακτηριστικό της καλής εικόνας της επιχείρησης είναι ότι πρόσφερε στους πελάτες της ορισμένα χρηματοοικονομικά εργαλεία ως αντιστάθμιση κυρίως του επιτοκιακού κινδύνου. Προς το τέλος της δεκαετίας του 1990, η Enron διενήργησε συναλλαγές με εταιρείες «ειδικού σκοπού» των οποίων τα αποτελέσματα χαρακτηρίζονταν αμφίβολα. Σύμφωνα με τους λογιστικούς κανόνες επιτρέπεται σε μια επιχείρηση να αποκλείει τις εταιρείες «ειδικού σκοπού» από τις χρηματοοικονομικές της καταστάσεις μόνο εάν ένα ανεξάρτητο μέρος της επιχείρησης ελέγχει τουλάχιστον το 3% της εταιρείας «ειδικού σκοπού». Στην πράξη δανειζόταν κεφάλαια τα οποία παρουσίαζε ως έσοδα χωρίς να εμφανίζονται ως υποχρεώσεις στον ισολογισμό της

εταιρείας. Λάμβανε χώρα η πρακτική της αναγνώρισης των εσόδων από μελλοντικά συμβόλαια.

Οι μέτοχοι της Enron πίστεψαν ότι δεν αυξάνεται το χρέος και ότι τα κέρδη βρίσκονται σε ανοδική τάση. Ταυτόχρονα, τα κεφάλαια αυτά είχαν ως εγγύηση μετοχές της Enron οι οποίες διαπραγματεύονταν σε τιμή μεγαλύτερη των 100 δολαρίων ανά μετοχή. Τα πράγματα δεν εξελίχθηκαν ομαλά και απόρροια όλης αυτής της κατάστασης ήταν η αρνητική επίδραση στην τιμή της μετοχής. Ως εκ τούτου, οι κάτοχοι των δανείων προχώρησαν στην ανάκλησή τους με συνέπεια η εταιρεία να περιέλθει σε δυσμενή οικονομική θέση.

Παράλληλα, η Enron χρησιμοποίησε ορισμένα χρηματοοικονομικά εργαλεία προκειμένου να μειώσει τους κινδύνους του χαρτοφυλακίου της, τα «Raptors». Με τον τρόπο αυτό ήταν ασφαλισμένες οι πιθανές ζημιές του χαρτοφυλακίου της. Επιπλέον, με τη βοήθεια χρηματοοικονομικών παραγώγων κάλυπτε το χρέος της. Την περίοδο 1992 έως 2001 η επιχείρηση απέκρυψε χρέη της τάξης των 3,9 δις. δολαρίων. Η δραστηριότητα της εταιρείας κατά την τελευταία περίοδο της λειτουργίας της περιλάμβανε, πέρα από την παραγωγή ενέργειας, την ανταλλαγή παραγώγων χρηματοοικονομικών εργαλείων, τα οποία βρισκόταν υπό παρακολούθηση από κρατικές επιτροπές ως προς την διασφάλιση της λειτουργίας τους με διαφάνεια και ανταγωνιστικότητα. Όμως, επειδή στα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης επικρατεί το παίγνιο του μηδενικού αθροίσματος η κάθε πλευρά προσπαθεί να επιτύχει μεγαλύτερα κέρδη κατά συνέπεια η λογιστική απάτη ήταν ένας τρόπος να επιτευχθεί το ζητούμενο για την εταιρεία κέρδος. Στη συνέχεια, η παραίτηση του διευθύνοντος συμβούλου το 2001 και γενικά κάποιες αμφίβολες αποφάσεις της διοίκησης παράλληλα με την αποκάλυψη για μείωση της ρευστότητας στην εταιρεία «γκρέμισαν» την εμπιστοσύνη προς το επενδυτικό κοινό με συνέπεια την παύση των συναλλαγών με την επιχείρηση. Στη συνέχεια, μέσα στο 2001 οι ζημιές της εταιρείας έφτασαν το ποσό των 618 εκ. δολαρίων. Η ανακοίνωση της εταιρείας για την οικονομική κατάστασή της οδήγησε την τιμή της μετοχής της σε μεγαλύτερη πτώση. Παρά το γεγονός ότι δήλωσε κέρδη που άγγιζαν τα 586 εκ. δολάρια, η Enron όφειλε 3 δις. δολάρια τα οποία δεν είχε καταγράψει. Ο διευθύνων σύμβουλος που είχε παραιτηθεί το 2001 επανήλθε στη θέση του και υποστήριζε ότι η μετοχή της εταιρείας είναι υποτιμημένη. Ταυτόχρονα, ο ίδιος κατάφερε να πουλήσει σημαντικό μέρος των μετοχών που κατείχε πριν η μετοχή υποστεί το τελικό «χτύπημα». Κατά τον Li (2010)

οι απώλειες από την πτώση της τιμής της μετοχής, από τα 90 δολάρια το 2000 κάτω του 1 δολαρίου το 2001, ήταν περίπου 11 δις. δολάρια. Οι υπάλληλοι κάτοχοι μετοχών της Enron εξαπατήθηκαν από το διευθύνων σύμβουλο της εταιρείας ως προς την κατάσταση της τιμής της μετοχής και δεν ρευστοποίησαν εγκαίρως τις μετοχές τους παρά μόνο όταν αυτή «έπεσε» κάτω από τα 10 δολάρια ενώ παλαιότερα η τιμή βρισκόταν στα 100 δολάρια ανά μετοχή. Παρά το γεγονός ότι οι εταιρείες Dynegy και Chevron Texaco κράτησαν ζωντανή την Enron με την εξαγορά της στην τιμή των 8 δις. δολαρίων, το επόμενο διάστημα ακολούθησε η υποβάθμιση της εταιρείας σε κατηγορία φερεγγυότητας «junk» οπότε δεν προχώρησαν τη συμφωνία τους με την Enron και τελικά δεν άργησε να έρθει η ένταξή της στο Κεφάλαιο 11 για χρεοκοπία στα τέλη του 2001. Οι Schilit και Perler (2010), υποστηρίζουν πως αν και η κοινή γνώμη δεν πρόσμενε την αποτυχία της Enron, η καταστροφή θα μπορούσε να αποφευχθεί εάν είχε πραγματοποιηθεί μια πιο διερευνητική εξέταση των δημοσιευμένων λογιστικών καταστάσεων της κατά την τελευταία περίοδο.

Ο Swartz (2003) αναφέρει ότι η μεγάλη αυτή ενεργειακή εταιρεία είχε εμπλακεί σε ένα τεράστιο σκάνδαλο απάτης και κατέληξε απότομα στα τέλη του 2001 με συνέπεια επενδυτές να χάνουν περί τα 74 δις. δολάρια και 4.500 υπάλληλοι να χάνουν τη δουλειά τους απροειδοποίητα. Ο Li (2010) υποστηρίζει ότι στα τέλη του 2001 η δυσχερής οικονομική θέση στην οποία περιήλθε η Enron ήταν αποτέλεσμα συστηματικής και προγραμματισμένης λογιστικής απάτης και ότι η κατάρρευση θα μπορούσε να μην είχε συμβεί αν το Διοικητικό Συμβούλιο της επιχείρησης λάμβανε περισσότερο υπόψη τις αποφάσεις του διευθύνοντος συμβούλου της εταιρείας.

Τέλος, ο Κωβαίος (2002) δίνει έμφαση στο κόστος αλλά επίσης και στην προσπάθεια συγκάλυψης του τεραστίου μεγέθους σκανδάλου της Enron και τονίζει ότι ήταν λανθασμένος χειρισμός ιδιαίτερος από αυτούς που εγγυήθηκαν την ακριβή εικόνα των οικονομικών δεδομένων της επιχείρησης. Ταυτόχρονα, σύμφωνα με την άποψη των Νεγκάκη και Ταχυνάκη (2013) η ελεγκτική εταιρεία Arthur Andersen που ήταν υπεύθυνη για την ορθότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων της Enron από το 1997 έως το 2000 έχει ανάλογη ευθύνη για τη συνολική πτωτική πορεία που ακολούθησε η επιχείρηση. Όπως ήταν γνωστό η Enron ήταν μια επιχείρηση με υπαρκτό κίνδυνο και από τον έλεγχο προέκυψαν ατασθαλίες που αναλογούσαν σε περίπου 51 εκ. δολάρια.

Η Arthur Andersen παρόλα αυτά αποφάσισε να μη διορθώσει το πρόβλημα παραβλέποντάς το. Προχώρησε όμως σε προτάσεις για ρυθμίσεις που αφορούσαν τη μείωση του ετήσιου εισοδήματος της εταιρείας κατά περίπου 50%. Η Enron δεν ακολούθησε τις διορθωτικές κινήσεις που πρότεινε η ελεγκτική εταιρεία αλλά αξιοπερίεργο ήταν το γεγονός ότι η Arthur Andersen υπέγραψε για την ορθότητα των λογιστικών καταστάσεων της Enron. Η ελεγκτική εταιρεία από την πλευρά της είχε τεράστια οικονομικά οφέλη από την ελεγχόμενη εταιρεία και αυτό ήταν ευρέως γνωστό.

Σύμφωνα με στοιχεία των Νεγκάκη και Ταχυνάκη (2013) για το έτος 2000 η Enron πλήρωσε περί τα 52 εκ. δολάρια στην Arthur Andersen τα οποία αναλύονται σε: 25 εκ. δολάρια για τον έλεγχο των χρηματοοικονομικών της καταστάσεων και 27 εκ. δολάρια για την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών. Επιπλέον, έγινε γνωστό ότι η ελεγκτική εταιρεία εξαφάνισε διάφορα έγγραφα που την καθιστούσαν ένοχη για την υπόθεση της Enron. Παρά την αθώωσή της από το Ανώτατο Δικαστήριο, η Arthur Andersen δεν κατάφερε να συνεχίσει την πορεία της καθώς «πλήρωσε» την κατάρρευση της φήμης της.

Κατά την άποψη του Li (2010) προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα από τη εμπειρία της οικονομικής κοινότητας με το σκάνδαλο της Enron:

- Η εταιρική κουλτούρα είναι βασικό μέσο ανάπτυξης για μια επιχείρηση. Στην υπόθεση της Enron οι απόψεις των ανώτερων στελεχών δεν ήταν πλήρως ευθυγραμμισμένες με αυτές των κατώτερων. Στην πράξη, οι πρώτοι είχαν την αίσθηση ότι η εταιρεία έπρεπε να κατέχει τα πρωτεία στον κλάδο που δραστηριοποιούνταν ενώ οι δεύτεροι ήταν απλά αισιόδοξοι για την πορεία της. Δηλαδή για τα ανώτερα στελέχη προείχε η φήμη της επιχείρησης παρά η αντιμετώπιση των ουσιαστικών δυσκολιών όταν αυτές ήρθαν στην επιφάνεια.
- Τα Διοικητικά Συμβούλια των επιχειρήσεων θα πρέπει να παρακολουθούν πιο αυστηρά τις επιχειρηματικές κινήσεις και βλέψεις των μάνατζερ αλλά και τον τρόπο με τον οποίο επιτυγχάνεται το κέρδος. Έτσι, ο μεγαλύτερος βαθμός εποπτείας των στελεχών είναι επιτακτικός, για να γίνεται έγκαιρα αντιληπτή η όποια οικονομική κατάσταση της επιχείρησης.

- Η επιχειρησιακή ηθική έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη του σκανδάλου της Enron καθώς αθετήθηκε η ακεραιότητα των λογιστικών εγγραφών με αποτέλεσμα να πληγεί και η φερεγγυότητα μεταξύ των μάντζερ, των λογιστών και των ιδιοκτητών της εταιρείας.

8.2 Xerox Corporation

Η Xerox δραστηριοποιήθηκε στον τομέα των εκτυπώσεων με την κατασκευή προϊόντων αλλά και την παροχή υπηρεσιών. Εμπορευόταν προϊόντα για ανάγκες εξοπλισμού γραφείων, όπως φωτοαντιγραφικά μηχανήματα, εκτυπωτές, λογισμικά, αναλώσιμα κλπ. Το δίκτυο υπηρεσιών της ήταν παγκόσμιο, με πολλούς υπαλλήλους σε ολόκληρο τον κόσμο.

Η Xerox Corporation είχε σαν κώδικα λειτουργίας τις μακροχρόνιες συμφωνίες μισθώσεων όπου ανταμειβόταν για τη διάθεση του εξοπλισμού που παρείχε αλλά ταυτόχρονα και τις πρόσθετες υπηρεσίες που πρόσφερε. Η διατήρηση της πιστοληπτικής ικανότητας της εταιρείας αλλά και το ανταγωνιστικό κλίμα που επικρατούσε τη δεκαετία του 1990 οδήγησε τις διοικήσεις σε μια προσπάθεια να πετύχουν υψηλά κέρδη και αυξημένες πωλήσεις τα οποία φυσικά ήταν συνδεδεμένα με τις αμοιβές τους. Μέσα στο 2000 η επιτροπή κεφαλαιαγοράς στην έρευνα που διέπραξε διαπίστωσε λογιστικές ατασθαλίες.

Αποδείχθηκε ότι η Xerox μέσω λογιστικών τεχνασμάτων εμφάνιζε αυξημένα κέρδη από το 1997 έως το 1999. Σύμφωνα με τους Νεγκάκη και Ταχυνάκη (2013) «οι τεχνικές περιλάμβαναν επιτάχυνση της αναγνώρισης των εσόδων από μισθώσεις και ειδικότερα από συσσωρευμένες χρηματοδοτικές μισθώσεις, αύξηση των εσόδων από μισθώσεις λόγω αυξήσεων των τιμών μισθωμάτων και επεκτάσεως της χρονικής περιόδου των μισθώσεων, των υπολειμματικών αξιών του μισθωμένου εξοπλισμού, των εσόδων από τις στρατηγικές χαρτοφυλακίου, δημιουργία αποθεματικών για άγνωστους επιχειρηματικούς κινδύνους, καταγραφή μη σχετιζόμενων επιχειρηματικών εξόδων για διόγκωση των κερδών καθώς και μη αποκάλυψη συναλλαγών πρακτορείας.

Η Xerox αντιμετώπισε δυσκολίες στο να συνάψει συμφωνίες μισθώσεων σε χώρες της λατινικής Αμερικής και έτσι επέστρεψε στη σύναψη συμβολαίων

ενοικιάσεων. Επειδή τα έσοδα από αυτά τα συμβόλαια δε θα αναγνωρίζονταν άμεσα, πούλησε τις αποδόσεις σε επενδυτές για να μπορέσουν να αναγνωριστούν άμεσα. Το γεγονός αυτό δεν αποτυπώνονταν στις χρηματοοικονομικές της καταστάσεις που εξετάστηκαν από τη επιτροπή κεφαλαιαγοράς». Η παράνομη δραστηριότητα της εταιρείας ταυτόχρονα με τις εξελίξεις στο παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον την ανάγκασαν να σταματήσει τις ενέργειες αυτές. Χαρακτηριστικό ήταν και το δημοσίευμα της εφημερίδας Wall Street Journal που ανέφερε ότι η αναπροσαρμογή στα έσοδά της ίσως φτάσει τα 6 δις. δολάρια. Η αρνητική οικονομική της θέση είχε αντίκτυπο στην τιμή της μετοχής της που από τα 60 δολάρια, πριν την αποκάλυψη των αποτελεσμάτων της έρευνας της επιτροπής κεφαλαιαγοράς, έφτασε να κοστίζει κάτι λιγότερο από 5 δολάρια ανά μετοχή. Επιπλέον, η επιτροπή κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ διαπίστωσε εικονικές εγγραφές πωλήσεων 3 δις. δολαρίων και κερδών 1,5 δις. δολαρίων.

Η εταιρεία δεν είχε άλλη επιλογή παρά να αποδεχτεί να επαναδιατυπώσει τις λογιστικές της καταστάσεις από το 1997 έως το 2000, να πληρώσει τα αναλογούντα πρόστιμα και τέλος να αναβαθμίσει το κομμάτι των εσωτερικών ελέγχων. Από τις δίκες που ακολούθησαν τα επόμενα χρόνια με την ελεγκτική εταιρεία της Xerox αποφασίστηκε η ελεγκτική εταιρεία να πληρώσει περίπου 22 εκ. δολάρια με την κατηγορία της απάτης αλλά ταυτόχρονα οι διαφωνίες μεταξύ των δύο εταιρειών ως προς τους λογιστικούς χειρισμούς ήταν και αυτοί που τις οδήγησαν στη θέση αυτή.

8.3 Waste Management, Inc.

Η εταιρεία αυτή ξεκίνησε τη δραστηριότητά της στα τέλη της δεκαετίας του 1960 στον τομέα της διαχείρισης απορριμμάτων. Το 1996, παρά την αύξηση στα έσοδά της επιχείρησης στην κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης παρουσιαζόταν μειωμένο το κέρδος. Το 1998, έγινε αναδημοσίευση των κερδών, τα οποία βρέθηκαν μεγαλύτερα κατά 1,7 δις δολάρια, και των λογιστικών καταστάσεων, από το 1992 έως το 1997.

Αποτέλεσμα ήταν η δημοσίευση καθαρών ζημιών της τάξης των 39 εκ. δολαρίων αντί των 192 εκ. δολαρίων κερδών που αρχικά είχαν παρουσιαστεί. Η διοίκηση της εταιρείας προσπάθησε να δικαιολογήσει την κατάσταση αναφέροντας ότι έγιναν λανθασμένοι υπολογισμοί στις αποσβέσεις των οχημάτων και του εξοπλισμού. Το 2002 η επιτροπή κεφαλαιαγοράς μετά από τον έλεγχο που διενήργησε στην εταιρεία επέρριψε ευθύνες στη διοίκησή της για απάτη από παραποίηση των

χρηματοοικονομικών καταστάσεων της εταιρείας και παρουσίαση εικονικών κερδών από το 1992 έως το 1997.

Χαρακτηριστικά οι Νεγκάκης και Ταχυνάκης (2013) αναφέρουν ότι «η επιτροπή κεφαλαιαγοράς σημείωσε πως οι κατηγορούμενοι παράβλεπαν τις αποσβέσεις των απορριμματοφόρων φορτηγών, υποθέτοντας ιδιαίτερα μεγάλες υπολειμματικές αξίες και υψηλή διάρκεια ωφέλιμης ζωής, υπολόγιζαν αυθαίρετα υπολειμματικές αξίες και δεν καταχωρούσαν ως έξοδα απομείωσης την αξία των χώρων υγειονομικής ταφής».

Επίσης, οι κατηγορίες αφορούσαν ακόμη και καταστροφή εγγράφων, απόκρυψη πληροφοριών από την ελεγκτική εταιρεία αλλά και παραπλάνηση της επιτροπής κεφαλαιαγοράς. Σημαντικό ρόλο έπαιξε το γεγονός ότι μέσα στη δεκαετία του 1990 πολλοί εργαζόμενοι της ελεγκτικής είχαν εργαστεί στη Waste Management, Inc και οι χρεώσεις προς την εταιρεία άγγιζαν τα 47,5 εκ. δολάρια για τις αμοιβές των ελεγκτών και 11,8 εκ. δολάρια για συμβουλευτικές υπηρεσίες. Αξίζει να σημειωθεί ότι παρά τις διορθωτικές λογιστικές εγγραφές τακτοποίησης που προτάθηκαν από ελεγκτική εταιρεία που αφορούσαν λάθη υποτίμησης εξόδων και υπερεκτίμησης εσόδων, η διοίκηση της επιχείρησης αρνήθηκε να τις εφαρμόσει. Επιπρόσθετα, η συνεργασία ορισμένων υπαλλήλων με την ελεγκτική εταιρεία, για να καλύπτονται ατασθαλίες του παρελθόντος, ήρθε στο προσκήνιο όταν δεν τηρήθηκε η συμφωνημένη ακολουθία ενεργειών από τους εμπλεκόμενους. Ο καινούριος διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας ζήτησε τον έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και έτσι αποκαλύφθηκε η απάτη που διαπράχτηκε.

Η Waste Management, Inc. κρίθηκε ένοχη και υπέστη τις κυρώσεις του νόμου και πλήρωσε πρόστιμο της τάξης των 457 εκ. δολαρίων καθώς επίσης και η ελεγκτική της εταιρεία το ποσό των 7 εκ. δολαρίων, το οποίο αποτέλεσε το υψηλότερο πρόστιμο που είχε μέχρι τότε επιβληθεί σε ελεγκτική εταιρεία.

8.4 Cendant Corporation

Πρόκειται για μια εταιρεία που προήλθε από τη συγχώνευση των CUC International, Inc και HFS, Inc. με διεθνές δίκτυο σε πολλές χώρες και πόλεις και με χιλιάδες εργαζομένους ανά τον κόσμο. Οι τομείς της δραστηριότητάς της ήταν το real estate, τα ταξίδια και το μάρκετινγκ ασφαλειών. Η εταιρεία CUC κατά το έτος 1998

και πριν ακόμα συγχωνευθεί με την HFS διέπραξε απάτη η οποία αποκαλύφθηκε όταν η ευθύνη για τις λογιστικές εγγραφές της εταιρείας «πέρασαν» από τα χέρια των υπαλλήλων της CUC σε αυτά της HFS. Η CUC προκειμένου να ανταποκριθεί στις προσδοκίες των αναλυτών παρουσίαζε μειωμένα έξοδα αλλά επίσης έκανε χρήση της πρακτικής των εικονικών πωλήσεων με συνέπεια την παρουσίαση υπερβολικών κερδών.

Κατά την άποψη των Νεγκάκη και Ταχυνάκη (2013), «με αυτόν τον τρόπο, αυξάνονταν τεχνητά οι τιμές των μετοχών της CUC, ενώ παράλληλα, δημιουργούνταν περισσότερες ευκαιρίες για συγχώνευση ή απόκτηση άλλων εταιρειών στο μέλλον, μέσω εκδόσεως νέων μετοχών. Ορισμένες τεχνικές που χρησιμοποίησε η CUC περιλάμβαναν: ασυνήθιστες δαπάνες σε λογαριασμούς αποθεματικών συγχώνευσης, λάθος κωδικοποίηση παρεχόμενων υπηρεσιών και καθυστέρηση στην αναγνώριση αιτήσεων ακύρωσης μελών για συμμετοχή τους σε προγράμματα της εταιρείας».

Οι αποκαλύψεις που ακολούθησαν για το μέγεθος της απάτης κατέληξαν στο γεγονός ότι η εταιρεία θα προχωρούσε στην επαναδιατύπωση των χρηματοοικονομικών της καταστάσεων για τα έτη 1995 έως 1997. Πριν την αποκάλυψη της παραποίησης των λογιστικών της καταστάσεων της επιχείρησης, η τιμή της μετοχής διαπραγματευόταν για περίπου ένα έτος στα 42 δολάρια ανά μετοχή. Μετά από την αλήθεια για το πραγματικό μέγεθος της απάτης η τιμή της μετοχής «κατρακύλησε» στα 16 δολάρια.

Η ελεγκτική εταιρεία της Cendant υποστήριξε ότι δεν αντιλήφθηκε τις οποιεσδήποτε λανθασμένες ενέργειες στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης. Οι Νεγκάκης και Ταχυνάκης (2013) τονίζουν ότι «η επιτροπή κεφαλαιαγοράς διατύπωσε την άποψη ότι η εταιρεία CUC απαιτούσε αρκετές φορές να τροποποιήσει τις χρηματοοικονομικές της καταστάσεις, χρησιμοποιώντας επιθετικές λογιστικές πρακτικές, όπως η κεφαλαιοποίηση των εξόδων έρευνας και ανάπτυξης». Παρά την διατύπωση της άποψης της επιτροπής κεφαλαιαγοράς, η ελεγκτική εταιρεία δεν προσφέρθηκε για επιπλέον διερεύνηση των οικονομικών καταστάσεων της Cendant με αποτέλεσμα να ακολουθήσει αγωγή της εταιρείας το 1999 προς την ελεγκτική για «καταπάτηση των επαγγελματικών προτύπων» (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013). Έτσι, η ελεγκτική εταιρεία αναγκάστηκε να πληρώσει περίπου 335 χιλιάδες δολάρια.

8.5 Comptronix Corporation

Η Comptronix Corporation ξεκίνησε τη λειτουργία της στις αρχές της δεκαετίας του 1980 και δραστηριοποιήθηκε σύμφωνα με τους Νεγκάκη και Ταχυνάκη (2013) στην παροχή υπηρεσιών σε κατασκευάστριες εταιρείες εξοπλισμού ηλεκτρονικών ειδών και κυρίως υπολογιστών και ιατρικού εξοπλισμού. Υπήρξε η κύρια πηγή προσφοράς εργασίας στην περιοχή που έδρευε και απασχολούσε περίπου 1.800 υπαλλήλους. Αξιοσημείωτη είναι η συμμετοχή ενός τραπεζικού υπάλληλου της τοπικής τράπεζας στο Διοικητικό Συμβούλιο της επιχείρησης που έδινε βοήθεια στην παροχή δανείων στην εταιρεία.

Μέχρι το 1986 η εταιρεία αντιμετώπιζε προβλήματα και επόμενο ήταν να παρουσιάζει ζημιές. Έπειτα, η θερμή υποδοχή της επιχείρησης από την τοπική κοινωνία δεν άργησε να φέρει θετικά αποτελέσματα στα οικονομικά της καθώς ορισμένοι επενδυτές ενδιαφέρθηκαν. Ένας από τους ενδιαφερόμενους επενδυτές ήταν στέλεχος της Massey Burch Investment Group, μιας εταιρείας κεφαλαίων επιχειρηματικών συμμετοχών (venture capital). Για τα δυο επόμενα έτη η Comptronix Corporation είδε άνθηση των πωλήσεων και των κερδών της. Ανάλογη ήταν και η πορεία της τιμής της μετοχής της μέσα στο 1989 πουπραγματευόταν στα 5 δολάρια. Η έλλειψη εσωτερικών ελέγχων έδωσε τη δυνατότητα σε μεγάλα στελέχη της εταιρείας να παραποιούν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις της με συνέπεια τη μεγέθυνση των κερδών από εικονικές συναλλαγές.

Το 1992 η κατάσταση αυτή έγινε γνωστή και έτσι αποκαλύφθηκε η απάτη. Άμεση ήταν και η επίπτωση στην τιμή της μετοχής η οποία ενώ είχε φτάσει να πωλείται 22 δολάρια σε μια μέρα απώλεσε ζημιές της τάξης των 16 δολαρίων ανά μετοχή. Η κινητοποίηση της επιτροπής κεφαλαιαγοράς επέφερε ελέγχους και προέκυψε ότι τρεις ήταν οι υπεύθυνοι για την παραποίηση των τριμηνιαίων λογιστικών καταστάσεων της εταιρείας και ειδικά ανακαλύφθηκαν χειρόγραφες καταχωρήσεις με αυξημένες τιμές προς τα τέλη του κάθε τριμήνου.

Οι Νεγκάκης και Ταχυνάκης (2013) αναφέρουν ότι «μετέφεραν σταθερά κόστη από το κόστος πωληθέντων σε λογαριασμό αποθεμάτων. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να είναι αυξημένοι οι λογαριασμοί αποθεμάτων και να είναι μειωμένα τα κόστη πωληθέντων, με αποτέλεσμα να αυξηθεί εικονικά το μικτό περιθώριο κέρδους και το καθαρό κέρδος της περιόδου». Η επαναφορά στο κόστος πωληθέντων από το

λογαριασμό αποθεμάτων τους οδήγησε στην εγγραφή εικονικών πωλήσεων και αντίστοιχα εγγραφών εισπράξεων. Έτσι, κατάφεραν να εμφανίσουν αυξημένες τις πωλήσεις τη εταιρείας. Αναμενόμενο ήταν οι ενδιάμεσες λογιστικές καταστάσεις να παρουσιάζουν μειώσεις στο κόστος πωληθέντων και αυξήσεις στα αποθέματα, ενώ οι ετήσιες παρουσίαζαν αυξημένες τις πωλήσεις. Η απάτη είχε και συνέχεια καθώς οι ένοχοι έπρεπε να πείσουν τους ελεγκτές για την ύπαρξη αυτών των πωλήσεων που εμφάνιζαν στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Αυτό που έκαναν ήταν η καταχώρηση πληρωμών με μετρητά από λογαριασμούς πελατών που δεν υπήρχαν. Το σχέδιό τους περιλάμβανε αρχικά την καταχώρηση εικονικών αγορών από πελάτες.

Στη συνέχεια, εμφάνιζαν εικονικές πληρωμές με επιταγές που εξέδιδαν προς ανύπαρκτους λογαριασμούς πελατών τις οποίες και κατέθεταν σε λογαριασμό της δικής τους εταιρείας και αυτό είχε σαν αποτέλεσμα οι εικονικές αυτές πληρωμές να φαίνονται σαν χρεώσεις από εικονικές υποχρεώσεις και σαν πιστώσεις από εικονικές απαιτήσεις. Η απάτη αποκαλύφθηκε στα τέλη του 1992 όταν τα στελέχη της εταιρείας ομολόγησαν τις πράξεις τους. Η επιτροπή κεφαλαιαγοράς αποφάνθηκε την παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων της Comptronix Corporation. Οι κατηγορίες που κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν τα στελέχη από καταστρατήγηση κανόνων τους υποχρέωσαν στην καταβολή υψηλών προστίμων. Η εταιρεία κατάφερε να πουλήσει ένα μεγάλο ποσοστό της στην Sanmina Corporation που δραστηριοποιούνταν στον ίδιο κλάδο ενώ παράλληλα εντάχθηκε στο Κεφάλαιο 11 το 1996 για χρεοκοπία.

8.6 Globo PLC

Η Globo ήταν μια ελληνική εταιρεία η οποία ξεκίνησε την πορεία της το 1997. Δραστηριοποιήθηκε στον τομέα της τεχνολογίας και ιδιαίτερα στην ανάπτυξη εφαρμογών λογισμικού για κινητά. Το δίκτυο της οικονομικής της δραστηριότητας ήταν παγκόσμιο καθώς στοιχεία αναφέρουν ότι είχε παρουσία σε 50 αγορές παγκοσμίως και ότι απασχολούσε 320 εργαζομένους σε όλον τον κόσμο. Η Globo ήταν εισηγμένη στο Χρηματιστήριο AIM του Λονδίνου. Τον Ιούνιο του 2015 η εταιρεία έκανε προσπάθεια να αντλήσει 180 εκ. δολάρια από έκδοση ομολογιακού δανείου. Η κίνηση αυτή δεν προσέλκυσε τους επενδυτές με δεδομένο ότι το επιτόκιο έκδοσης των ομολόγων θα ήταν πολύ υψηλό (περίπου 8%) και εν τέλει η εταιρεία αφού πρώτα μείωσε το ποσό που επιθυμούσε σε 120 εκ. δολάρια στη συνέχεια απέσυρε την πρόθεσή

της. Η αξιολόγησή της από τον οίκο Moody's την ίδια περίοδο ήταν «B2». Χαρακτηριστικό ήταν το δημοσίευμα των Financial Times όπου αναφερόταν ότι οι επενδυτές παίρνουν short θέση στη Globo. Επιπλέον, από το Φεβρουάριο του 2014 η Globo σταμάτησε τη συνεργασία της με την ελεγκτική εταιρεία BDO μετά από διαφωνίες στις διαδικασίες των ελέγχων. Ο διευθύνων σύμβουλος της Globo επικαλέστηκε οικονομικούς λόγους για τη λύση της συνεργασίας.

Στις 22 Οκτωβρίου 2015 το αμερικανικό hedge fund Quintessential Capital Management δημοσίευσε μια έκθεση κόλαφο για την οικονομική κατάσταση της Globo και ουσιαστικά την κατηγόρησε ευθέως για απάτες, εικονικές τιμολογήσεις, πλαστά τιμολόγια, υπερκάλυψη των εσόδων και των κερδών της, φανταστικούς συνεργάτες και μεθοδεύσεις στις λογιστικές της καταστάσεις. που είχαν ως απώτερο σκοπό να οδηγήσουν τη μετοχή της επιχείρησης σε χρηματιστήρια των ΗΠΑ. Στην ουσία επισήμαναν ότι οι εμπορικές απαιτήσεις της εταιρείας ξεπερνούν το 70% του κύκλου εργασιών της και ότι οι ταμειακές ροές της δε βρίσκονται σε αντιστοιχία με το τζίρο, μιλώντας ξεκάθαρα για ύπαρξη εικονικών πωλήσεων. Η ίδια η εταιρεία αντέδρασε διαψεύδοντας αυτούς τους ισχυρισμούς και ζήτησε αναστολή της διαπραγμάτευσης των μετοχών της στο χρηματιστήριο AIM. Οι Βρετανικές δικαστικές αρχές έθεσαν την εταιρεία υπό διαχειριστικό έλεγχο. Λίγες ημέρες πριν η τράπεζα Barclay's, η οποία αποτελούσε την κύρια πηγή χρηματοδότησης της Globo, είχε έρθει σε επικοινωνία με την εταιρεία για αθέτηση πληρωμών (default). Οι υποχρεώσεις της Globo απέναντι στην Barclay's Bank άγγιζαν τα 60 εκ. ευρώ ενώ οι λογιστικές καταστάσεις της εταιρείας μαρτυρούσαν ότι κατείχε καταθέσεις περί τα 83 εκ. ευρώ στα τέλη του 2014 και περί τα 104 εκ. ευρώ μέσα στο 2015.

Οι Financial Times δημοσίευσαν την έκθεση της Quintessential Capital Management η οποία ανέφερε ότι η Globo είχε ως στόχο την εξαπάτηση των επενδυτών και πιστωτών της, μέσω τεχνικών δημιουργικής λογιστικής, διογκώνοντας τα κέρδη της με τη μέθοδο των εικονικών πωλήσεων σε εταιρείες κελύφη (shell companies) που η ίδια δημιούργησε και παρουσίαζε σαν πελάτες. Η Globo παρουσίαζε σταθερά αυξανόμενα έσοδα και κέρδη ενώ οι ταμειακές ροές είχαν μια σταθερά μειούμενη πορεία. Για να δικαιολογήσει η εταιρεία τη διαφορά μεταξύ εσόδων και ταμειακών ροών, δημιούργησε εικονικά έξοδα από άλλες εταιρείες που επίσης είχε δημιουργήσει και οι υποθετικές υπηρεσίες που της παρείχαν τη βοήθουσαν να εμφανίζει τις εταιρείες αυτές ως προμηθεύτριες. Τα έξοδα αυτά ήταν κεφαλαιοποιημένα. Χαρακτηριστικά η

έκθεση αναφέρει ότι τουλάχιστον το 60% του κύκλου εργασιών της Globo ήταν εικονικό και ότι με την παραποίηση των χρηματοοικονομικών της καταστάσεων εξασφάλιζε δάνεια για να χρηματοδοτεί τις νόμιμες δραστηριότητές της. Στη συνέχεια, η έκθεση αναφέρει ότι οι εταιρείες που υποτίθεται ότι συνεργάζονταν με τη Globo δεν υπήρχαν ή αν υπήρχαν δραστηριοποιούνταν σε διαφορετικό κλάδο ή δε μεταπωλούσαν τα προϊόντα της. Από την έρευνα που έκανε η Quintessential Capital Management προέκυψαν περισσότερες από 20 τέτοιες περιπτώσεις εταιρειών σε 8 διαφορετικές χώρες του κόσμου.

Παράλληλα, δεν ταυτοποιήθηκε κανένας νόμιμος συνεργάτης της Globo. Επίσης, οι εικονικές συναλλαγές που πραγματοποιούσε η Globo με τις εταιρείες-κελύφη λειτουργούσαν προς το συμφέρον της: Αύξαναν τα έσοδα και τα κέρδη με αποτέλεσμα να υποστηρίζεται η μετοχή της εταιρείας, έδιναν την ευκαιρία στη Globo να αντλεί μετρητά από τους πιστωτές και τους μετόχους της, τη βοηθούσαν να αποφύγει τη φορολόγηση συγκεντρώνοντας τις συναλλαγές και κατά συνέπεια και τα κέρδη σε περιοχές με χαμηλούς φορολογικούς δείκτες και τέλος η επιχείρηση είχε τη δυνατότητα να διεκδικήσει επιδοτήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Διοικητικό Συμβούλιο της Globo κλήθηκε στις 24 Οκτωβρίου 2015 να εξετάσει τους ισχυρισμούς της Quintessential Capital Management.

Οι παραιτήσεις του διευθύνοντος συμβούλου και του οικονομικού διευθυντή που ακολούθησαν έγιναν δεκτές από το συμβούλιο. Αξίζει να αναφερθεί ότι ο διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας λίγο πριν παραιτηθεί πούλησε περίπου το 10% των μετοχών της Globo που κατείχε και παράλληλα ενεχυρίασε 10 εκ. μετοχές για τη λήψη προσωπικού δανείου από τη Lantau Holdings Ltd. Ταυτόχρονα οι μετοχές της εταιρείας βρέθηκαν σε αναστολή διαπραγμάτευσης στο χρηματιστήριο AIM του Λονδίνου και όπως ήταν αναμενόμενο ακολούθησε η αφαίρεσή τους από αυτό το Δεκέμβριο του 2015. Η Globo PLC επίσημα διέκοψε της λειτουργία της στις 28 Ιανουαρίου 2017.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: Ανάλυση περιπτώσεων εισηγμένων στο Χρηματιστήριο

9.1 Εισαγωγή

Αντικείμενο της ερευνητικής προσέγγισης αποτελεί η εξέταση της ύπαρξης χειραγώγησης των λογιστικών αποτελεσμάτων δώδεκα εταιρειών υψηλής κεφαλαιοποίησης του δείκτη FTSE/X.A. 20 για την περίοδο 2009-2017. Μέσα στα πλαίσια αυτής της έρευνας το δείγμα των παρατηρήσεων θα διαχωριστεί στα έτη εκείνα των εταιρειών που σημειώνουν την υψηλότερη κερδοφορία και την χαμηλότερη κερδοφορία ή ζημία θεωρώντας ότι στις περιπτώσεις αυτές είναι πιθανή η διαχείριση των κερδών.

Ειδικότερα, είναι πολλές οι περιπτώσεις εκείνες κατά τις οποίες οι επιχειρήσεις επιδιώκουν την ανοδική διαχείριση των κερδών τους. Παραδείγματος χάριν, σημαντικό κίνητρο για τα στελέχη μιας επιχείρησης προκειμένου να διαχειριστούν ανοδικά τα κέρδη τους αποτελεί η είσοδος της επιχείρησης στο χρηματιστήριο καθώς και η αύξηση του μετοχικού της κεφαλαίου. Επίσης, ορισμένες φορές είναι πιθανό τα κέρδη να διαχειρίζονται καθοδικά παραδείγματος χάριν, λόγω νομοθετικών κινήτρων, αλλαγών στη διοίκηση και πολιτικών πιέσεων.

Μάλιστα, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που χρησιμοποιείται η προσέγγιση του ‘Big bath’ για να παρουσιαστούν μειωμένα τα κέρδη σε ένα χρόνο, αναγνωρίζοντας όσο το δυνατόν περισσότερες απώλειες σε ένα χρόνο, με σκοπό να υπάρξει μια νέα αρχή το επόμενο έτος. Το φαινόμενο του ‘Big bath’ μπορεί να εφαρμοστεί εάν στηριχθούμε στην λογική ότι εφόσον πρέπει να ανακοινωθούν σε κάποιο έτος ζημίες, είναι προτιμότερο η διοίκηση να το αναφέρει αμέσως προκειμένου να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες για μελλοντικές αυξήσεις των κερδών. Η μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί για να διαπιστωθεί η ύπαρξη ή μη της διαχείρισης των κερδών περιλαμβάνει δύο στάδια. Στο πρώτο στάδιο χρησιμοποιούνται τα μοντέλα Jones και modified Jones για να εντοπισθεί το ενδεχόμενο ύπαρξης χειραγώγησης των κερδών. Στο δεύτερο στάδιο, από τα discretionary accruals που θα προκύψουν θα προχωρήσω στην εφαρμογή της εξίσωσης βάση της οποίας θα καταλήξω στο συμπέρασμα εάν το

υπό μελέτη δείγμα έχει υποστεί διαχείριση των αποτελεσμάτων που εμφανίζονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

9.2 Μεθοδολογία της εμπειρικής διερεύνησης

Η διαδικασία της εμπειρικής διερεύνησης αρχικά αναλαμβάνει τον εντοπισμό της ύπαρξης διαχείρισης κερδών μέσω της χρησιμοποίησης των μοντέλων Jones και modified Jones. Υπόδειγμα Jones Ειδικότερα, σύμφωνα με το μοντέλο Jones θα υπολογιστούν τα nondiscretionary accruals (NDA) ως εξής:

$$NDA_t = a_1(1/A_{t-1}) + a_2(\Delta REV_t/A_{t-1}) + a_3(PPE_t/A_{t-1})$$

Όπου

NDA_t : είναι τα μη διακριτικά δεδουλευμένα μιας χρονιάς t

αποπληθωρισμένα με το σύνολο του Ενεργητικού της προηγούμενης χρήσης

ΔREV_t : είναι τα συνολικά έσοδα του έτους t μείον τα έσοδα του έτους $t - 1$

PPE_t : είναι ο πάγιος εξοπλισμός στο τέλος του έτους t ,

A_{t-1} : είναι το συνολικό ενεργητικό στο τέλος του έτους $t - 1$,

$$= a_1(1/A_{t-1}) + a_2(\Delta REV_t/A_{t-1}) + a_3(PPE_t/A_{t-1})$$

και a_1 , a_2 , a_3 , είναι οι συγκεκριμένες παράμετροι του δείγματος, οι οποίες υπολογίζονται εφαρμόζοντας την ακόλουθη εξίσωση:

$$TA_t/A_{t-1} = a_1(1/A_{t-1}) + a_2(\Delta REV_t/A_{t-1}) + a_3(PPE_t/A_{t-1}) + e_t$$

Η μεταβλητή TA_t είναι τα συνολικά δεδουλευμένα της χρήσης t και υπολογίζονται ως Κέρδη προ φόρων – Σύνολο Λειτουργικών Ταμειακών Ροών. Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζονται οι τιμές των a_1 , a_2 , a_3 , μετά την εφαρμογή της παλινδρόμησης:

Πίνακας 1: Αποτελέσματα Παλινδρόμησης σύμφωνα με το υπόδειγμα Jones

α_1	t-stat	α_2	t-stat	α_3	t-stat
-468,534	-0,524	0,037	1,227	-0,219	-4,396

Υπόδειγμα Modified Jones

Σύμφωνα με το μοντέλο modified Jones υπολογίζω τα nondiscretionary accruals (NDA) ως εξής:

$$NDA_t = a_1(1/A_{t-1}) + a_2((\Delta REV_t - \Delta REC_t)/A_{t-1}) + a_3(PPE_t/A_{t-1})$$

Όπου:

ΔREC_t : είναι η διαφορά των εισπρακτέων λογαριασμών από τη χρήση t-1 στη χρήση t.

Οι υπόλοιπες μεταβλητές έχουν την ίδια ερμηνεία όπως και στο απλό υπόδειγμα Jones. Επίσης, οι εκτιμήσεις των α_1 , α_2 , α_3 , είναι ίδιες με αυτές που παρατηρήθηκαν με το απλό μοντέλο Jones, με τη διαφορά ότι στο modified Jones για την εκτίμηση του δεύτερου συντελεστή λαμβάνουμε υπόψη και τη μεταβολή στους εισπρακτέους λογαριασμούς της χρήσης. Οι εκτιμήσεις σχετικά με τα α_1 , α_2 , α_3 , προκύπτουν από την παρατήρηση τιμών που δίνει ο ακόλουθος τύπος:

$$TA_t/A_{t-1} = a_1(1/A_{t-1}) + a_2((\Delta REV_t - \Delta REC_t)/A_{t-1}) + a_3(PPE_t/A_{t-1}) + e_t$$

Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζονται οι τιμές των α_1 , α_2 , α_3 , μετά την εφαρμογή της παλινδρόμησης:

Πίνακας 2: Αποτελέσματα Παλινδρόμησης σύμφωνα με το υπόδειγμα modified Jones

α_1	t-stat	α_2	t-stat	α_3	t-stat
-456,443	-0,513	0,044	1,483	-0,217	-4,372

Στη συνέχεια, ακολουθεί ο υπολογισμός των discretionary accruals. Τα discretionary accruals υπολογίζονται αφαιρώντας τα nondiscretionary accruals από τα total accruals.

Δηλαδή:

$$DAP_{it} = TA_{it} - NDAP_{it}$$

Στο σημείο αυτό έχοντας υπολογίσει τα discretionary accruals, θα ακολουθηθεί η εφαρμογή της εξίσωσης βάση της οποίας θα διαπιστωθεί εάν το μελετώμενο δείγμα έχει υποστεί χειραγώγηση των κερδών. Θα εφαρμόσουμε λοιπόν, την ακόλουθη εξίσωση:

$$DAP_{it} = a_i + b_i PART_{it} + e_{it}$$

Όπου:

DAP_{it}: είναι το μέτρο για τα discretionary accruals που έχω υπολογίσει με κάθε ένα από τα μοντέλα Jones και modified Jones,

PART: είναι μια μεταβλητή η οποία χρησιμοποιείται προκειμένου να εξεταστεί η πιθανότητα ύπαρξης ενεργειών χειραγώγησης των κερδών,

b_i: είναι ο συντελεστής της μεταβλητής PART ο οποίος παρέχει μια εκτίμηση του μεγέθους της χειραγώγησης των κερδών που αντιπροσωπεύεται από την PART,

a_i: είναι το ύψος των discretionary accruals όταν δεν παρατηρείται χειραγώγηση των λογιστικών αποτελεσμάτων,

e_{it}: είναι το λάθος των συντελεστών (standard error)

Όσον αφορά την μεταβλητή PART, μπορεί να λάβει την τιμή 1 ή την τιμή 0. Η μεταβλητή PART λαμβάνει την τιμή 1 όταν θεωρείται ότι πραγματοποιείται

χειραγώγηση των κερδών σε ένα συγκεκριμένο έτος και 0 όταν θεωρείται ότι δεν υπάρχει χειραγώγηση.

Για την εκπόνηση της έρευνας μου χρησιμοποίησα ένα δείγμα δώδεκα εταιρειών υψηλής κεφαλαιοποίησης του δείκτη FTSE/X.A. 20. Τα κριτήρια συμμετοχής των μετοχών είναι η κεφαλαιοποίησή τους, η εμπορευσιμότητά τους και το ποσοστό ευρείας διασποράς τους. Ο δείκτης ελέγχεται από ανεξάρτητη Συμβουλευτική Επιτροπή, η οποία συστάθηκε από το ΧΑ, το Χρηματιστήριο Αξιών του Λονδίνου καθώς και από εκπροσώπους θεσμικών επενδυτών της αλλοδαπής και της ημεδαπής. Η Επιτροπή αποφασίζει την αναπροσαρμογή του δείκτη κάθε εξάμηνο και το ΧΑ είναι υπεύθυνο για τον καθημερινό υπολογισμό του. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται το δείγμα της εμπειρικής έρευνας:

Πίνακας 3: Το δείγμα της εμπειρικής έρευνας

ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΥΨΗΛΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

- 1. COCA-COLA ΤΡΙΑ ΕΨΙΛΟΝ Α.Ε**
 - 2. ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΥ Α.Ε.**
 - 3. ΕΛΛΑΚΤΩΡ Α.Ε.**
 - 4. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ Α.Ε.**
 - 5. JUMBO ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ**
 - 6. ΜΟΤΟΡ ΟΪΛ**
 - 7. ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ Α.Ε.**
 - 8. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ Α.Ε.**
 - 9. ΟΤΕ Α.Ε.**
 - 10. ΤΙΤΑΝ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΣΙΜΕΝΤΩΝ**
 - 11. FOLIE FOLIE**
 - 12. ΤΗΛΕΤΥΠΟΣ**
-

9.3 Εμπειρικά αποτελέσματα

Κατά την μελέτη του εξεταζόμενου δείγματος μπορεί να οδηγηθεί κανείς σε συμπεράσματα που σχετίζονται με τον μέσο όρο των μεταβλητών, την διάμεσο, την μέγιστη και την ελάχιστη τιμή τους και την τυπική τους απόκλιση. Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζονται συνοπτικά οι τιμές αυτές:

Πίνακας 4: Περιγραφική Στατιστική Δείγματος

	$TAt/At-1$	$\Delta REVt/At-1$	$(\Delta REVt - \Delta REct) / At-1$	$PPEt/At-1$
Mean	0,013	0,113	0,125	0,628
Median	-0,010	0,075	0,097	0,596
Maximum	0,333	1,418	1,433	1,406
Minimum	-0,121	-1,160	-1,138	0,252
Standard Deviation	0,091	0,340	0,345	0,208

Από τον παραπάνω πίνακα μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι οι τυπικές αποκλίσεις των μεταβλητών κυμαίνονται σε χαμηλά επίπεδα. Το ίδιο συμβαίνει και με τις διαφορές μεταξύ μέγιστης και ελάχιστης τιμής για τις μεταβλητές. Επίσης, οι τιμές των μέσων και των διαμέσων είναι κοντινές και παρουσιάζουν μικρές αποκλίσεις για όλες τις μεταβλητές. Στο σημείο αυτό, ακολουθεί η εφαρμογή της εξίσωσης:

$$DAP_{it} = a_i + b_i PART_{it} + e_{it}$$

Για τον σκοπό αυτό από τις παρατηρήσεις του δείγματος μας, διαχωρίζουμε τις 10 παρατηρήσεις που παρουσιάζουν τα υψηλότερα κέρδη και τις 10 που εμφανίζουν την χαμηλότερη κερδοφορία ή ζημία θεωρώντας πιθανό σε αυτές να παρατηρείται διαχείριση των κερδών. Για τις 20 αυτές παρατηρήσεις η μεταβλητή PART θα λάβει την τιμή 1 αφού θεωρείται ότι πραγματοποιείται χειραγώγηση των κερδών, και για τις υπόλοιπες θα λάβει την τιμή 0 θεωρώντας ότι δεν υπάρχει χειραγώγηση. Στους ακόλουθους πίνακες παρουσιάζονται τα αποτελέσματα παλινδρόμησης της εξίσωσης που προανέφερα:

Πίνακας 5: Αποτελέσματα Παλινδρόμησης της εξίσωσης σύμφωνα με το υπόδειγμα Jones.

b_i	t-stat	P-value
0,0261	1,2350	0,2217

Παρατηρούμε ότι ο συντελεστής της μεταβλητής PART είναι θετικός, καθώς το coefficient που υπολογίστηκε είναι 0,0261.

Πίνακας 6: Αποτελέσματα Παλινδρόμησης της εξίσωσης σύμφωνα με το υπόδειγμα modified Jones.

b_i	t-stat	P-value
0,0271	1,2922	0,2013

Και σε αυτή την περίπτωση ο συντελεστής της μεταβλητής PART είναι θετικός, καθώς το coefficient που υπολογίστηκε είναι 0,0271. Καταλήγουμε δηλαδή στο συμπέρασμα ότι τα αποτελέσματα που προκύπτουν με βάση τον εφαρμογή του μοντέλου Jones και modified Jones δεν υποδεικνύουν την πιθανή ύπαρξη διαχείρισης των κερδών καθώς το P-value και στις δύο περιπτώσεις δεν θεωρείται στατιστικά σημαντικό. Γενικότερα, από την μελέτη των υποδειγμάτων διαχείρισης κερδών προκύπτει η διαπίστωση ότι η ισχύς των τεστ είναι χαμηλή όταν υπάρχει διαχείριση των κερδών σε μεγάλο βαθμό. Επίσης, όταν οι επιχειρήσεις του δείγματος εμφανίζουν ακραίες χρηματοοικονομικές αποδόσεις τα τεστ που χρησιμοποιούνται δεν ενδείκνυνται για να μελετήσουν την ύπαρξη πρακτικών χειραγώγησης των κερδών. Ένας ακόμη περιορισμός για την ακρίβεια των αποτελεσμάτων είναι το σχετικά μικρό δείγμα των παρατηρήσεων. Στην Ελλάδα, σχετικές έρευνες με τις οποίες θα μπορούσε να υπάρξει άμεση σύγκριση των αποτελεσμάτων μου δεν υπάρχουν, καθώς οι υπάρχουσες έρευνες μπορεί να μελετούν τη χειραγώγηση των κερδών, όχι όμως με τη χρήση των discretionary accruals.

Βέβαια, υπάρχει μια έρευνα των Κουμανάκος Ε., Συριόπουλος Κ. και Γεωργόπουλος Α. (2005), η οποία όμως δεν καταλήγει σε στατιστικά σημαντικό συμπέρασμα σχετικά με τη χειραγώγηση των λογιστικών κερδών. Η συγκεκριμένη έρευνα εξέτασε εάν οι εξαγοράζουσες επιχειρήσεις που είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών, έχοντας ολοκληρώσει τις συγχωνεύσεις και τις εξαγορές κατά την περίοδο 2001-2003, προχωρούν στην χειραγώγηση των λογιστικών

τους αποτελεσμάτων προς τα επάνω πριν την έναρξη και την ολοκλήρωση της συναλλαγής.

Σε αυτή την έρευνα χρησιμοποιήθηκαν τα discretionary accruals και τα μοντέλα Jones και modified Jones. Επίσης, το θέμα της χειραγώγησης των λογιστικών κερδών στην Ελλάδα αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης του Μπαραλέξη (2004), ο οποίος με τη χρήση ερωτηματολογίου εξέτασε τις απόψεις σε δείγμα φοροτεχνικών και ορκωτών ελεγκτών όσον αφορά τις πρακτικές χειραγώγησης των κερδών.

Τέλος, οι Ζοπουνίδης Κ., Σπαθής Χ. και Δούμπος Μ. (2002), χρησιμοποίησαν ένα τυχαίο δείγμα εβδομήντα έξι εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών βιομηχανικών ανωνύμων εταιρειών, προκειμένου να καταλήξουν στα μέσα με τα οποία οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να διαπιστώσουν την ύπαρξη ή μη πρακτικών χειραγώγησης των λογιστικών αποτελεσμάτων. Από αυτές τις εταιρείες οι τριάντα οχτώ είχαν παραπονημένες οικονομικές καταστάσεις και οι άλλες τριάντα οχτώ δεν είχαν. Συμπερασματικά, κατέληξαν στο ότι οι κρίσιμοι δείκτες οι οποίοι συμβάλλουν αποφασιστικά στον έγκαιρο εντοπισμό επιχειρήσεων που αναμένεται να παραποιήσουν τις οικονομικές καταστάσεις τους είναι: (α) το σύνολο υποχρεώσεων προς σύνολο ενεργητικού, (β) τα αποθέματα προς τις πωλήσεις και (γ) τα καθαρά κέρδη προ φόρων προς το σύνολο του ενεργητικού. Γενικότερα, οι έρευνες που εστίασαν τη μελέτη τους στην ύπαρξη χειραγώγησης των λογιστικών κερδών στην Ελλάδα κατέληξαν στο συμπέρασμα της παρουσίας του φαινομένου αυτού.

Συμπεράσματα

Το σύγχρονο οικονομικό περιβάλλον απαιτεί γρήγορη λήψη αποφάσεων για την επίτευξη των στόχων των εταιρειών. Η ταχύτητα της επεξεργασίας των πληροφοριών που δέχονται οι επιχειρήσεις διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη μετέπειτα πορεία της. Οι επιχειρήσεις προσπαθώντας να ανταπεξέλθουν στην κατάσταση αυτή αναζητούν λύσεις για τη διασφάλιση της βιωσιμότητάς τους. Το δικό της καθοριστικό ρόλο παίζει η εικόνα που δείχνει μια επιχείρηση κυρίως στο εξωτερικό αλλά και στο εσωτερικό της περιβάλλον. Η χρησιμοποίηση της δημιουργικής λογιστικής στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των εταιρειών, που είναι και ένα από τα αντικείμενα της παρούσας εργασίας, είναι ένα φαινόμενο που έχει πάρει διεθνείς διαστάσεις. Σίγουρα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μια ανήθικη χρήση της λογιστικής αλλά ταυτόχρονα δε συνιστά και απάτη, διότι λειτουργεί ακριβώς πάνω στο όριο των λογιστικών κανόνων.

Η λογιστική απάτη είναι η χειρότερη συνέπεια της χρήσης δημιουργικής λογιστικής από την πλευρά των επιχειρήσεων. Η παραποίηση των λογιστικών καταστάσεων θα πρέπει να ανησυχεί τους ελεγκτικούς μηχανισμούς των εταιρειών, διότι πολλές φορές τα κίνητρα είναι ισχυρά προς αυτή την πλευρά. Η χειραγώγηση των κερδών είναι ένα από τα «πρόσωπα» της δημιουργικής λογιστικής και συναντάται πολύ συχνά στις οικονομικές καταστάσεις των εταιρειών. Τα κίνητρα για την υιοθέτηση τέτοιων πρακτικών πολλές φορές είναι ισχυρά και ποικίλουν ανάλογα με το σκοπό ο οποίος μπορεί να σχετίζεται με τη διαφύλαξη της φήμης της εταιρείας, τη διατήρηση μιας θέσης μέσα στην εταιρεία, πιέσεις από τη διοίκηση, προστασία της τιμής της μετοχής κλπ. Το ίδιο το κράτος οφείλει να λάβει μέτρα για την αντιμετώπιση των φαινομένων λογιστικής απάτης καθοδηγώντας σωστά τους αρμόδιους ελεγκτές.

Οι τελευταίοι πρέπει να επιτελούν το έργο τους με επαγγελματισμό, αμεροληψία και ανεξαρτησία, ώστε να παρέχουν τη μέγιστη δυνατή πληροφόρηση στους μάνατζερ για την ορθή λειτουργία της επιχείρησης. Συναφώς, οι φορολογικοί έλεγχοι μπορούν να αποκαλύψουν παραβάσεις πέρα από το πλαίσιο που ορίζεται από τη νομοθεσία. Η ηθική θα μπορούσε να γίνει «σημαία» για την εύρυθμη λειτουργία

των επιχειρήσεων και παράλληλα θα αποτελούσε έναν ισχυρό ανασταλτικό παράγοντα στην ύπαρξη περιπτώσεων λογιστικής απάτης που μπορεί να οδηγήσει σε μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα. Η διοίκηση και τα στελέχη των εταιρειών οφείλουν να ορίζουν κανόνες και αυστηρές ποινές για την αντιμετώπιση των φαινομένων παραβατικών συμπεριφορών. Κοινό στοιχείο στις περιπτώσεις των οικονομικών σκανδάλων είναι το γεγονός ότι οι επιπτώσεις της χρήσης αθέμιτων λογιστικών χειρισμών ήταν παροδικές, σε αντίθεση με τις οικονομικές συνέπειες (πχ πρόστιμα) εις βάρος της επιχείρησης που είχαν μεγάλη διάρκεια μετά από την αποκάλυψη της απάτης. Ωστόσο, βέβαιο είναι ότι οι οικονομικές συνέπειες από την εμφάνιση των σκανδάλων είναι διεθνείς καθώς επηρεάζουν επενδυτές, τράπεζες, κράτη, ελεγκτικές εταιρείες αλλά και απλούς εργαζόμενους.

Τα αποτελέσματα που προκύπτουν από το μέρος της βιβλιογραφικής και αρθρογραφικής ανασκόπησης της εργασίας αποκαλύπτουν μια τάση για εξάλειψη του φαινομένου της δημιουργικής λογιστικής από την πλευρά των λογιστών. Επίσης, ενισχύεται η άποψη ότι το πρόβλημα δύσκολα θα επιλυθεί οριστικά. Τέλος, συγκεκριμένοι οικονομετρικά μοντέλα φανερώνουν τον τρόπο με τον οποίο συνδέεται ο εντοπισμός παραποιημένων λογιστικών καταστάσεων με ορισμένους οικονομικούς δείκτες των επιχειρήσεων.

Τα ευρήματα μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το υπό μελέτη δείγμα δεν φαίνεται να έχει υποστεί χειραγώγηση των κερδών. Βέβαια, τα αποτελέσματα αυτά θα μπορούσαν να διαφέρουν εάν το δείγμα ήταν διαφορετικό ή να αντικρουστούν με κάποια διαφορετική προσέγγιση του θέματος σε άλλη έρευνα. Στην Ελλάδα το ερευνητικό πεδίο όσον αφορά τη χειραγώγηση των λογιστικών αποτελεσμάτων με τη χρήση των discretionary accruals βρίσκεται σε αρχικό στάδιο. Οι έρευνες στην Ελλάδα εστιάζουν κυρίως στην παρουσίαση των λόγων για τους οποίους τα στελέχη οδηγούνται στη χειραγώγηση των κερδών τους και στο πώς οι άμεσα ενδιαφερόμενοι μπορούν να εντοπίσουν την ύπαρξη τέτοιων πρακτικών.

Συνεπώς, το θέμα ενδείκνυται για περαιτέρω μελέτη, καθώς τα discretionary accruals πολύ συχνά επιλέγονται από τις διοικήσεις των επιχειρήσεων με σκοπό να ωραιοποιήσουν τα αποτελέσματά τους. Γι' αυτό είναι ιδιαίτερος χρήσιμο να βρεθεί το κατάλληλο ερευνητικό μοντέλο το οποίο να ελαχιστοποιεί τις πιθανότητες λάθους και να πιστοποιεί με τα αποτελέσματά του την ύπαρξη χειραγώγησης των λογιστικών

αποτελεσμάτων. Όσον αφορά τον τρόπο αντιμετώπισης της χειραγώγησης των κερδών είναι απαραίτητη η πρόληψη του φαινομένου αυτού, η οποία στηρίζεται στον εσωτερικό έλεγχο των επιχειρήσεων με ισχυρές και ανεξάρτητες επιτροπές ελέγχου, στη σωστή εταιρική διακυβέρνηση και στην πρόσληψη ικανών και έντιμων ατόμων. Ειδικότερα, ο ορκωτός ελεγκτής-λογιστής αποτελεί τον συνδετικό κρίκο μεταξύ αυτών που ασκούν τη διοίκηση της εταιρείας και διαχειρίζονται την εταιρική περιουσία και αυτών που βρίσκονται έξω από την εταιρεία, αλλά έχουν συμφέροντα στην εταιρεία, ή χρειάζονται γι' αυτήν αξιόπιστες πληροφορίες. Ο ορκωτός ελεγκτής πρέπει να απολαμβάνει προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία από τη διοίκηση των ελεγχόμενων ανωνύμων εταιρειών, έτσι ώστε να επιτυγχάνει αυτονομία στον τρόπο δράσης του. Επίσης, η ανεξαρτησία των μελών των διοικητικών συμβουλίων των εταιρειών και επομένως η αποτελεσματικότερη εταιρική διακυβέρνηση, συνδέεται άμεσα με την ποιότητα και την ανεξαρτησία των ελεγκτών, οι οποίοι παρουσιάζουν αυξημένη ικανότητα στον εντοπισμό λογιστικών και διαχειριστικών προβλημάτων ενώ ταυτόχρονα ελέγχουν την στάση των στελεχών της διοίκησης όσον αφορά τη νόθευση των δημοσιευθέντων κερδών. Ακόμη ένα σημαντικό στοιχείο στην απόφαση χειραγώγησης των κερδών αποτελεί η ηθική ενός ατόμου και το επίπεδο της επαγγελματικής δέσμευσης.

Ως προς το θέμα αυτό θα μπορούσε να συμβάλει σημαντικά η εφαρμογή μιας διαδικασίας αποτίμησης της ηθικής και του βίου των υψηλόβαθμων στελεχών που έχουν πρόσβαση στην ελεγκτική διαδικασία. Σχετικά με τον ρόλο του κράτους όσον αφορά την αντιμετώπιση της χειραγώγησης των κερδών, θεωρείται αναγκαία η λήψη μιας σειράς διαδικασιών με σκοπό την τιμωρία στελεχών και επιχειρήσεων που εμπλέκονται σε τέτοιες καταστάσεις. Στόχος θα είναι ο σωφρονισμός όσων διέπραξαν τέτοιες πράξεις και ο παραδειγματισμός αυτών που επιθυμούν να εμπλακούν σε αντίστοιχες ενέργειες. Επιπρόσθετα, οι φορείς θέσπισης των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων και των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης καλούνται να καθιερώσουν ένα αξιόπιστο σύστημα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Ωστόσο, χαρακτηριστικά των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης, όπως η πολυπλοκότητα και τα περιθώρια επιλογών στη λογιστική αντιμετώπιση διαφόρων θεμάτων, δημιουργούν αμφιβολίες όσον αφορά τη δυνατότητα εξάλειψης του φαινομένου της διαχείρισης των κερδών.

Συμπερασματικά, αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία προκειμένου να αποφευχθούν οι περιπτώσεις χειραγώγησης των κερδών είναι να εξασφαλιστεί η κοινοποίηση, η διαφάνεια και η υπευθυνότητα. Είναι λοιπόν απαραίτητο οι ελεγκτικές επιτροπές να ενεργοποιηθούν και να αναπτύξουν τους κατάλληλους εποπτικούς μηχανισμούς. Επίσης, ίσως το φαινόμενο του earnings management να αντιμετωπισθεί αποτελεσματικότερα μόνο όταν υπάρξει ουσιαστική αλλαγή στη γενικότερη φιλοσοφία των επιχειρήσεων.

Βιβλιογραφία / Αρθρογραφία

Ελληνική

Βασιλείου, Δ. και Ηρειώτης, Ν. (2013), Αρχές Χρηματοοικονομικής Λογιστικής, Αθήνα: Rosili

Γαγάνης, Χ. και Ζοπουνίδης, Κ. (2009), Αναγνώριση Παραπονημένων Λογιστικών Καταστάσεων, Αθήνα: Κλειδάριθμος

Ζοπουνίδης, Κ., Σπαθής, Χ. και Δούμπος, Μ. (2002), “Οι λαθροχειρίες των ισολογισμών και οι αδυναμίες των ελεγκτών”, Οικονομικός Ταχυδρόμος, τεύχος 38, σελ. 58-59

Καζαντζής, Χ. (2006), Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος, Μια Συστηματική Προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων, Πειραιάς: Business Plus A.E.

Κωβαίος, Α. (2002), “Το χαμένο κύρος των ελεγκτών”, Οικονομικός Ταχυδρόμος, τεύχος 36, σελ. 41

Λουμιώτης, Β. και Τζίφας, Β. (2012), Βασικές Οδηγίες Εφαρμογής Διεθνών Προτύπων Ελέγχου, Αθήνα: Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών

Μπαραλέξης, Σ. (2001), “Η Άσκηση της Επινοητικής Λογιστικής από τις Ελληνικές Επιχειρήσεις”, Λογιστής, τεύχος 569, σελ. 1109-1119

Νεγκάκης, Χ. και Ταχυνάκης, Π. (2013), Σύγχρονα Θέματα Ελεγκτικής & Εσωτερικού Ελέγχου, Αθήνα: Διπλογραφία

Ντζανάτος, Δ. (2008), Τα διεθνή λογιστικά πρότυπα με απλά λόγια και οι διαφορές τους από τα ελληνικά, Αθήνα: Καστανιώτη

Σπαθής, Χ. (2002), “Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης οικονομικών καταστάσεων”, Λογιστής, τεύχος 570, σελ. 1286-1294

Φίλιος, Β. (2003), Δημιουργική Λογιστική, Αθήνα: Σύγχρονη Εκδοτική

Ξένα

Altman, E. (1983), Corporate Financial Distress: A Complete Guide to Predicting, Avoiding, and Dealing with Bankruptcy, New York: John

Wiley Amat, O., Blake J. and Dowds, J. (1999), "The ethics of creative accounting", Economics Working paper, Journal of Economics, Universitat Pompeu Fabra

Amat, O., Blake J. and Oliveras E. (1999), "The struggle against creative accounting: true and fair view" part of the problem or part of the solution?", Economics Working paper 363, Journal of Economics, Universitat Pompeu Fabra – Faculty of Economic and Business Science

Balaciu, D. and Pop C.M. (2008), "Is creative accounting a form of manipulation?", Analele UniversitaNii din Oradea, seria swine Economice, Volumul III, Sectiunea: Finante, Banci si Contabilitate, Tom XVII, pp. 935-940

Baralexis, S. (2004), "Creative accounting in small advancing countries: The Greek case", Managerial Auditing Journal, 19 (3), pp. 440-461

Bayou, M.E. and Reinstein, A. (2001), "A systemic view of fraud explaining its strategies, anatomy and process", Critical Perspectives on Accounting, 12 (4), pp. 383-403

Beasley, S.M., Carcello, J.V. and Hermason, D.R. (1999), Fraudulent Financial Reporting: 1987- 1997: An Analysis of U.S. Public Companies, Research Report, COSO

Beneish, M. (1999), "The Detection of Earnings Manipulation", Financial Analysts Journal, 55 (5), pp. 24-36

Conan, A.C., Steve, A.W., Chad, A.O. and Zimbelman, M. (2009), Fraud Examination, Louiseville: Transcontinental

Cullinan, P.G and Sutton, G.S. (2002), "Defrauding the public interest: a critical examination of reengineered audit processes and the likelihood of detecting fraud", Critical Perspectives on Accounting, 13 (3), pp. 297-310

Dooley, D.V. (2002). "Financial Fraud: Accounting Theory and Practice", Fordham Journal of Corporate & Financial Law, Vol. 8, pp. 53-88

Doukakis, L. (2010), "The persistence of earnings and earnings components after the adoption of IFRS", Managerial Finance, 36 (11) pp. 969-980

- Dunn, P. (2004), "The Impact of Insider Power on Fraudulent Financial Reporting", *Journal of Management*, 30 (3), pp. 397-412
- Efiok, S.O. and Eton, O.E. (2012), "Creative accounting and managerial decision on selected financial institutions in Nigeria, *International Journal of Business Research and Management*, 3(1), pp. 34-41
- Fahnestock, R.T. and Yost, G.C. (2004), "The Rationale For and Implications of Recent Business Failures on the Accounting Profession", *Journal of Accounting and Finance Research*, Fall II, 12 (5), pp. 118-131
- Fanning M.K. and Cogger K.O. (1998), "Neural Detection of Management Fraud Using Published Financial Data", *International Journal of Intelligent Systems in Accounting, Finance & Management*, 7 (1), pp. 21-41
- Fischer, M. and Rosenzweig, K. (1995), "Attitudes of Students and Accounting Practitioners Concerning the Ethical Acceptability of Earnings Management", *Journal of Business Ethics*, 14 (6), pp. 433-444
- Golden, T., Skalak, S. and Clayton, M. (2006), "A Guide to Forensic Accounting Investigation"
- Gowthorpe, C. and Amat, O. (2005), "Creative accounting: Some ethical issues of macro- and micro-manipulation", *Journal of Business Ethics*, 57 (1), pp. 55-64
- Griffiths, I. (1992), "Creative Accounting – How to make your profits what you want them to be", Cox & Wyman Limited, London: Unwin Hyman
- Gunny, K. (2010), "The Relation between Earnings Management Using Real Activities Manipulation and Future Performance: Evidence from Meeting Earnings Benchmarks", *Contemporary Accounting Research*, 27 (3), pp. 855-888
- Han, J.C.Y. and Wang, S.W. (1998), (Political costs and earnings management of oil companies during the 1990 Persian Gulf Crisis", *The Accounting Review*, 73, pp. 103-117
- Healy, P. (1985), "The effect of bonus schemes on accounting Decisions", *Journal of Accounting and Economics*, 7 (1-3), pp. 85-107

Healy M.P. and Wahlen M.J. (1999), "A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting, Accounting Horizons, 13 (4) pp. 365-383

Hollinger, R.C. and Clark, J.P. (1983), Theft by Employees, New York: Lexington Books

International Auditing Practices Committee (IAPC) (2001), The Auditor's Responsibility to Consider Fraud in an Audit of Financial Statements, International Statement on Auditing (ISA)

Jameson, M. (1988), A practical Guide to creative accounting, Kogan Page Limited

Jofre, M. and Gerlach, R. (2006), "Fighting Accounting Fraud through Forensic Data Analytics", Discipline of Business Analytics, The University of Sydney Business School, Australia

Jones, J. (1991), "Earnings management during import relief investigations", Journal of Accounting Research, 29 (2), pp. 193-228

Jones, M. (2011), Creative Accounting, Fraud and International Accounting Scandals, Chichester: John Wiley & Sons Ltd

Kasanen, E., Kinnunen, J and Niskanen, J. (1996), "Dividend-based earnings management: Empirical evidence from Finland", Journal of Accounting and Economics, 22, pp. 283-312

Kirkos, E., Spathis, C. and Manolopoulos, Y. (2007), "Data Mining Techniques for the Detection of Fraudulent Financial Statements", Expert Systems with Applications

Lendez A.M. and Korevec J.J. (1999), "How to prevent and detect financial statement fraud", The journal of corporate accounting and finance, 11(1), pp. 47-54

Levitt, A. (1998), "The Numbers Game", speech given on September 28, at the New York University Center for Law and Business

Li, Y. (2010), "The Case Analysis of the Scandal of Enron", International Journal of Business and Management, 5 (10), pp. 37-41

- Lin, J.W. and Yang, J.S. (2006), "The effect of audit committee performance on earnings quality, *Managerial Auditing Journal*, 21 (9), pp. 921-933
- Loebbecke, J., Eining, M. and Willingham, L. (1989), "Auditor's Experience with Material Irregularities: Frequency, Nature, and Detectability", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 9, pp 1-28
- Meek, G.K., Rao, R.P. and Skousen, C.J. (2007), "Evidence on factors affecting the relationship between CEO stock option compensation and earnings management", *Review of Accounting and Finance*, 6 (3), pp. 304-323
- Mokhiber, R and Weissman, R. (2005), *On the Rampage: Corporate Power and the Destruction of Democracy*, Corporate Focus Series, Common Courage Press
- Mulford, C.W. and Comiskey, E.E. (2002), *The Financial Numbers Game, Detecting Creative Accounting Practices*, Canada: John Wiley & Sons. Inc.
- Nag, A.K. (2015), "Is creative accounting ethical: An analysis into pros and cons", *Indian Journal of Applied Research*, 5 (2), pp. 83-84
- Naser, K. H. M. (1993), "Creative Finance Accounting: Its Nature and Use", Prentice Hall International (UK) Limited
- Nieschwietz, R.J., Schultz, J.J. and Zimbelman, M.F. (2000), "Empirical Research on External Auditors' Detection of Financial Statement Fraud", *Journal of Accounting Literature*, Vol. 19, pp. 190-246
- Ngai, E.W., Hu, Y., Wong, Y., Chen, Y. and Sun, X. (2011), "The Application of Data Mining Techniques in Financial Fraud Detection: A Classification Framework and an Academic Review of Literature", *Decision Support Systems*, 50 (3) pp. 559-569
- Pantelidis, P., Pazarskis, M., Deloudi, K. and Stamatouros, S. (2014), "Do M&As of Greeks listed firms before the economic crisis improved their current liquidity and profitability?", *MIBES Transactions*, 8 (1), pp. 100-112
- Pazarskis, M., Drogalas, G., Koutoupis, A., (2017), "Mergers, taxation and accounting performance: Some evidence from Greece", *Journal of Accounting and Taxation*, 9 (9), pp. 119- 130

Prevo, L.J.B. (2007), *Detecting Earnings Management: A Critical Assessment of the Beneish Model*, Maastricht: Student International Business

Porter, D. (2003), "Insider Fraud: Spotting the wolf in sheep's clothing", *Computer Fraud and Security*, Vol. 2003, pp. 12-15
Quintessential Capital Management (2015), "Globo Plc – Our Final Opinion: It's a Greek Parmalat", Investigate Research Team, pp. 1-39

Ravisankar, P., Ravi, V., Rao, G. R. and Bose, I. (2011), "Detection of Financial Statement Fraud and Feature Selection Using Data Mining Techniques", *Decision Support Systems*

Rezaee, Z. (2005), "Causes, consequences and deterrence of financial statement fraud", *Critical Perspectives on Accounting*, 16 (3), pp. 277-298

Riahi - Belkaoui, Ahmed (2003), "Accounting – By principle or Design", Praeger Publishers

Ruankaew, T. (2016), "Beyond the Fraud Diamond", *International Journal of Business Management and Economic Research*, 7 (1), pp. 474-476

Schilit, H. M. and Perler, J. (2010), *Financial Shenanigans*, Mc Graw Hill

Schipper, K. (1989), "Commentary on Earnings Management", *Accounting Horizons*, 3 (4), pp. 91-102

Shah, A. and Butt, S. (2011), "Creative Accounting: A Tool to Help Companies in a Crisis or a Practice to Land them into Crises", *International Conference on Business and Economics Research*, 16, pp. 96-102

Shah, A., Butt, S. and Tariq, Y.B. (2011), "Use of Creative Accounting Techniques", *International Journal of Trade, Economics and Finance*, 2 (6), pp. 531-536

Silverstone, H., Pedneault, S., Sheetz, M. and Rudewicz, F. (2004), *Forensic Accounting and Fraud Investigation for Non-Experts*, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

Smith, Terry (1996), "Accounting for Growth", *Random House UK Limited*, pp. 5, 21-23, 27-28

Song X.O., Hu Z.H., Du J.G. and Sheng Z.H. (2014), “Application of Machine Learning Methods to Risk Assessment of Financial Statement Fraud: Evidence from China, *Journal of Forecasting*, 33, pp. 611-626

Spatacean, O. (2012), “Addressing Fraud Risk by Testing the Effectiveness of Internal Control over Financial Reporting – Case of Romanian Financial Investment Companies”, *Procedia Economics and Finance*, 3, pp. 230-235

Spathis, C. (2002), “Detecting false financial statements using published data: Some evidence from Greece”, *Managerial Auditing Journal of Auditing*, 17 (4), pp. 179-191

Statement on Auditing Standards No. 99: Consideration of Fraud, 2004

Stolowy, H. and Breton, G. (2004), “Accounts Manipulation: A Literature Review and Proposed Conceptual Framework”, *Review of Accounting and Finance*, 3(1), pp. 5-92

Summers, S.L. and Sweeney, J.T. (1998), “Fraudulently Misstated Financial Statements and Insider Trading: An Empirical Analysis”, *The Accounting Review*, 73 (1), pp. 131-46

Swartz, M. (2003), *Power Failure: The Inside Story of the Collapse of Enron*, Doubleday

Tarjo and Herawati, N. (2015), “Application of Beneish M-Score Models and Data Mining to Detect Financial Fraud”, *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 2nd Global Conference on Business and Social Science, 17-18 September, Bali, Indonesia

Tarjo and Herawati, N. (2017), “The Comparison of two Data Mining Method to Detect Financial Fraud on Indonesia”, *Accounting and Finance Review*, 2 (1), pp. 1-8

Tassadaq, F. and Malik, Q.A. (2015), “Creative Accounting and Financial Reporting: Model Development and Empirical Testing”, *International Journal of Economics and Financial Issues*, 5 (2) pp. 544-551

Teoh, S.H., Welch, I. and Wong, T.J. (1998), “Earnings management and the long-run market performance of initial public offerings”, *The Journal of Finance*, 53 (6), pp. 1935-1974

Weberman, B (1986), Rumpelstilzchen Accounting, Forbes, pp. 30-31 Wells, J.T. (2007), Corporate Fraud Handbook, Prevention and Detection, John Wiley & Sons, Inc., Second Edition

Whelan, C. and McBarnet, D. (1999), "Creative Accounting and the Cross-Eyed Javelin Thrower", John Wiley & Sons Ltd

Wild, J.J., Bernstein, A.L. and Subramanyam K.R. (2001), "Financial Statement Analysis", Boston: McGraw-Hill International Editions

Yadav, B. (2013), "Creative accounting: a literature review, The SIJ Transactions on Industrial", Financial and Business Management (IFBM), 1 (5), pp. 181-193

Yavad, B. (2014), "Creative Accounting: An Empirical Study from Professional Prospective", International Journal of Management and Social Sciences Research, 3 (1) pp. 38-53

Zager, L., Malis, S.S. and Novak, A. (2016), "The Role and Responsibility of Auditors in Prevention and Detection of Fraudulent Financial Reporting, Procedia Economics and Finance, 39, pp. 693-700

Thompson, P. (2005), "Identification of fraudulent financial reporting through analysis of published financial statements", Research project for emerging issues/advanced topics course, University of Toronto

Veron, N., Autret, M. and Galichon, A. (2006), Smoke and Mirrors, Inc.: Accounting for Capitalism, USA: Cornell University Press, Ithaca and London

Vyas, A.H., Ambadkar, R and Bhargave, J. (2015), "True and fair view: a fact or illusion in the world of creative accounting", International Journal of Multidisciplinary and Current Research, 3, pp. 572-575